

Emre Kongar

Hocaefendi'nin Sandukası

18. BASIM

Remzi Kitabevi

HOCAEFENDİ'NİN SANDUKASI

Emre Kongar

Hocaefendi'nin Sandukası

Roman

18. Basım

REMZİ KİTABEVİ

HOCA EFENDİ'NİN SANDUKASI / Emre Kongar

Kapak: Ömer Erduran – Halim Yalçın

ISBN 978-975-14-0144-1

BİRİNCİ BASIM: Aralık, 1989
ON SEKİZİNCİ BASIM: Nisan, 2008

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri
100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul

Bu satırlardan itibaren karşılaşacağınız tek ve biricik gerçek, romanın kendi gerçeğidir. Romandaki bütün isim, cisim, kişi ve olaylar, (hatta bu satırlar bile) uydurmadır.

13 Rebiülevvel 1410
30 Eylül 1405
13 Ekim 1989

ROMANIN ÖYKÜSÜ

1968 yılı dünyada ve Türkiye'de «gençlik ayaklanmaları» yılı oldu. Aynı yıl, dünya edebiyatında da bir dönüm noktasıydı, ama bunu henüz kimse bilmiyordu: 1968 yılı, *Umberto Eco*'nun, *Melk'li Adso*'nun el yazmasını bulduğu yıldı.

1968 yılı Türk edebiyatında da bir dönüm noktasıydı. Ama bunu da kimse bilmiyordu. Aynı yıl, *Orhan Pamuk* da, «*Yorgancı'nın Evlâdı*»nı bulmuştu. Bu da bir el yazmasıydı.

Sonradan, *Eco*'nun kitabı, 1980'li yıllarda «*Gülün Adı*» diye dünya ve Türk edebiyatına silinmez damgasını vurdu. Aynı yıllarda *Orhan Pamuk*'un kitabı da «*Sessiz Ev*»in tarihçisi *Faruk Darvınoğlu*'nun kaleminden, «*Beyaz Kale*» adı ile, hem kendisini, hem de yazarını ölümsüzleştiriyordu.

Aslında bu iki kitap nitelik olarak aynıydı: Her ikisi de, eskiden el yazması olarak kaleme alınmış anı-romanlardı.

İki ünlü kişi, bunları bularak gün ışığına yeniden kavuşturmuştu.

Şu anda elinizde tuttuğunuz kitabın yazgısı da öteki iki kitapla birlikte oluşabilirdi. Fakat ne yazık ki, bu kitap ile öteki iki kitap arasındaki tek ilişki, üçünün de sahaflarda aynı anda bulunmasının ötesine geçemedi. Çünkü, 1968'de ben ne *Umberto Eco* gibi ünlü bir yazardım, ne de elime geçen el yazmasının edebî ve tarihî değerini anlayabildim.

Belki tüm olayları baştan anlatmak daha doğru olacak.

1968 yılı, Türkiye için pek çok olaya gebe olduğunu daha en baştan hissettirmişti: 31 Ocak'ta Ankara televizyonu deneme yayınına başlamıştı. 20 Şubat'ta Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde büyük bir arbede çıkmış ve Adalet Partisi Milletvekil-

leri, Türkiye İşçi Partili Milletvekillerini tekme sille dövmüşlerdi.

Böylece elektronik iletişim çağı ve siyasal şiddet dönemi ülkemizde, aynı anda başlamış oluyordu.

İşte böyle olağanüstü değişmelerin tohumlarının atıldığı 1968 yılının Şubat ayının 29'una rastlayan bir Cuma günü annemi görmeye geldiğim İstanbul'da, İstanbul'a her geldiğimde yaptığım gibi, Sahaflar Çarşısı'na uğramış ve her Sahaflar Çarşısı'na uğradığımda vazgeçemediğim *Aslan Kaynardağ*'ın *Elif Kitabevi*'ne sıcak bir çay içmeye gitmiştim.

Aslında o gün insanın iliklerini titreten, İstanbul'un nemli soğuğu, bu «geleneksel» çay içme âdetimi bir zorunluluk haline dönüştürmüştü. Kendimi *Aslan Kaynardağ*'ın dükkânına atmasam, soğuktan donacaktım. Günlerdir yağan ve tüm İstanbul'u felç eden kar bile, (her zamankinin tersine) bu nemli soğuğun kıyıcılığını kesememişti.

Aslan Bey beni, her zamanki filozof tavrı ile ortadaki sobanın başına buyur etti. Sobanın başında iki kişi daha oturuyordu. *Aslan Bey*, «Bu Bey İtalyan. Hem estetikçi hem semiolog. Bologna Üniversitesi'nde öğretim üyesi» diye oturanlardan birini bana takdim etti. Öteki genç için de, «*Orhan Pamuk*», «çok önemli bir yazar olacak» dedi.

Ben soğuktan morarmış bir halde ne isimleri tam anladım, ne de isimlerle suratlar arasında bir ilişki kurabildim. (Şimdi bile *Eco*'yu da *Pamuk*'u da sokakta görsem tanımam. Zaten bir daha da karşılaşmadık.)

Yalnız sobanın yan tarafına doğru konmuş karton bir kutu dikkatimi çekti. *Eco* ile *Pamuk*, ben içeri girdikten kısa bir süre sonra bu kutunun içini karıştırmaya başlamışlardı.

Aslan Kaynardağ, soran gözlerle ona baktığımı görünce, «Dün gece dükkânın önüne bırakıp gitmişler. İçinde bir sürü Latince ve Osmanlıca el yazması var. İtalyan Profesör Latincelere, *Orhan Bey* de Osmanlıcalara bakıyor» dedi. 16 yaşında bir delikanlı Osmanlıca'yı nasıl böyle öğrenmişti acaba? (Sonra babası *Gündüz Pamuk*'u tanıyınca bu sorunun yanıtını aldım.)

İşte *Eco*'nun *'Adso*'nun ünlü el yazmasını ilk kez bulduğu gün, o gündü*. Okuyucu hemen anlamıştır. *Faruk Darvınoğlu*'nun 1982'de Gebze'de bulduğu el yazmasını da, *Orhan Pamuk* ilk kez, yine o aynı gün keşfetmişti.

İşin ilginç yanı, benim payıma da yazarının adı Latin harfleri ile yazılmış, Osmanlıca bir metnin düşmesiydi. Daha doğrusu *Orhan Pamuk*, «Bakın burada medrese öğrencilerinden söz eden bölümler var. Belki sizin daha çok ilginizi çeker» diyerek üzerinde Latin harfleriyle *d'Abussion de Calevela*, yazan Osmanlıca bir el yazması metin uzatmıştı bana.

Biz de tam o sırada Ankara'da, üniversitede yönetim sorunu ile uğraşıyorduk. Gittikçe artan öğrenci hareketleri karşısında, Hacettepe'de öğrencilerin de üniversite yönetimine katılmasını sağlayacak bir mekanizma oluşturma çabasındaydık. Bu nedenle o gün uğraştığımız sorun açısından, «tarihte neler olmuş» diye metne şöyle bir göz attım. Birtakım «hocaefendi» «suhte» filan gibi laflar dikkatimi çekti, ama metin esas olarak *Fatih Sultan Mehmet* döneminde kurulmuş olan gizli bir öğrenci örgütünden ve bu örgütün önlemeye çalıştığı «organize bir cinayetten» söz ediyordu.

Zaten soğuktan donmuş bir haldeydim. Göz attığım metin de o sıradaki güncel sorunlarım açısından pek ilgimi çekmemişti. Sıkıntıyla gözlerimi öteki arkadaşlara çevirdim: İtalyan Profesör *Umberto Eco*, elindeki Latince metne dalmış gözüküyordu. Etrafında olup bitenlerin farkında bile değildi. *Orhan Pamuk*'a baktım: Hayret. O da, dünyayı unutmuş bir halde, âdeta elindeki Osmanlıca metnin içine düşmüştü. (Her iki yazarın da ne büyük keşifler yaptığını, ben de bütün dünya ile birlikte, çok sonra, aradan yıllar geçtikten sonra, 1980'li yıllarda «*Gülün Adı*» ve «*Beyaz Kale*» yayımlanınca öğrenecektim.)

Yalnız, *Aslan Kaynardağ*, elindeki dergileri karıştırıyor pozunda, gözlüklerinin üzerinden bizi gözlemliyor gibi geldi bana. Üstelik de gözlerinde sanki muzip pırıltılar vardı. Bir

* Eco'nun kitabını Kıbrıslı bir yazardan çaldığı iddiası doğru değil. El yazması metnin bulunuşuna bizzat tanık oldum. E. K.

an, bir Olemp Tanrısı, ölümlülere dağıttığı ödüllerin keyfini çıkarıyor sandım. Ama hemen bu saçma düşünceleri kafamdan kovdum ve o sırada gözlerimiz karşılaşınca, «*Aslan* Bey» dedim. «Bu ilginç bir el yazması», «Acaba fiyatı ne kadardır?»

Aslında çok üşümüştüm. Soba da ısınmama yetmemişti. Bir an önce kaçmak istiyordum. Fakat *Aslan* Bey'in kitapları çok sevdiğini ve çok önem verdiğini bildiğim için, el yazması ile ilgilenmedim sanmasın diye, sanki almak istiyormuşum gibi sormuştum bu soruyu.

Aslan Bey, dudaklarında anlam veremediğim bir tebessüm ile, «Valla, dün gece biri ya da birileri bunları getirip bırakmış kapımın önüne. Ben para vermedim ki, sizlerden para alayım.» dedi.

Aslan Bey'in olayı, üçümüzü birden kapsayan bir çerçeveye oturtması beni şaşırtmıştı. Türkçe'yi çok özenli kullandığı için, «sizden» yerine «sizlerden» demesi hemen dikkatimi çekmişti. Sanki üçümüze de ilâhî birer armağan veriyordu. Ama soğuktan, benim böyle şeyleri düşünecek halim yoktu.

Birden annemin, tamir ettirmem için verdiği gümüş kitap açacağını bıraktığım dükkânın kapanma zamanının da geldiğini farkettim ve telaşla, hem *Aslan Kaynardağ*'dan, hem de ellerindeki yazmalara iyice dalmış olan öteki iki kişiden izin alıp, *Elif Kitabevi*'nden fırladım. Fırlar fırlamaz da iriyarı bir adam ile çarpıştım. Elimdeki yazma tomarı yerlere saçıldı. Telaşla etrafa dağılan kâğıtları toplamaya çalışırken, bazı sayfalar çamurlandı. Bazıları rüzgârla uçtu gitti. Bana çarpan (ya da benim çarptığım) kişi ise *Mete Tunçay* değil mi imiş? Kâğıtları toplarken o da bana yardım etti. Bu arada iki sayfaya göz attı ve derhal, «Ben bunları alıyorum» dedi. Bir «belgekolik» olan sevgili dostum *Mete*'yi kıracak değildim ya! «Buyur al» dedim. Sonra da sordum: «Nedir onlar?» «Sen anlamazsın» dedi. «*Fatih*'in sikke tağşişinden*, yani enflâsyondan söz ediyor. Sonra yayınlanınca okursun!»

Mete, Elif Kitabevi'ne girdi. Ben de kendimi birkaç adım

* **Tağşiş:** Paranın içindeki kıymetli maden miktarını azaltarak değerini düşürmek. E. K.

ötedeki Kapalıçarşı'nın kuyumcu ışıltılı koridorlarına attım. Sahafların küçücük avlusunu geçene kadar soğuk yine kemiklerimi sızlatmıştı.

O gece Ankara'ya dönecektim. Zar zor yer bulduğum bir Gazanfer Bilge otobüsüne yetişirken, *Aslan Kaynardağ*'dan aldığım ve para ödemediğim için gözümde değerini iyice kaybetmiş olan el yazmasını da annemin Esentepe'deki evinde unuttum.

Ankara'ya vardığımda, Meclis'te, küçük partilerin de Parlamento'da temsil edilmesine olanak sağlayan «milli bakiye» ya da «ulusal artık» sisteminin kaldırıldığını öğrendim. İki gün sonra, 3 Mart 1968 tarihinde, İstanbul'da sağ kesim militanları tarafından «Uyanış mitingi» adı altında çok büyük bir gösteri düzenlenmişti. Derken, 17 Mart'ta Türkiye İşçi Partisi'nin Yenimahalle İlçe Kongresi saldırıya uğradı. 30 Mart'ta ise Ankara semaları, «Milli Şahlanış» adı verilen bir mitingle çınladı.

Türkiye tam bir çalkantı içine girerken, 4 Nisan'da Amerikalı zenci lider *Martin Luther King Jr.* Memphis'te öldürüldü.

Bu arada Ankara televizyonu, deneme yayınları çerçevesinde canlı olarak bir «aile ve gençlik» programı yayımlamaya başlamıştı. Programı *Esin Tali Öngören* sunuyordu. Sürekli konuk da bendim.

Bütün bu kargaşalık içinde Latince isimli adamın yazdığı Osmanlıca el yazmasını unuttum gitti.

Annem, 1974 yılında 26 Şubat tarihinde öldü. Onu, İstanbul'da Aksaray'da Valide Camii'nde kılınan öğle namazından sonra, Edirnekapı Şehitliği'ne, babamın yanına, aile mezarlığımıza gömdük. Sonra da eşim ve ben Esentepe'deki eve gidip, resmî belgelerini tasnif etmeye başladık.

Eşim bir ara, «Şuna bir baksana ben ne olduğunu anlamadım» diye bir tomar, eskilikten sararmış kâğıt uzattı. Baktım, *d'Abussion de Calevela*'nın el yazması metni.

«Hele şimdi dursun» diye baştan savma bir cevapla, el yazmasını, annemin o gün için gerekli olmayan öteki belgelerinin arasma koydum.

Aradan bir on sene daha geçti. Türkiye'de olaylar çok hızlı gelişiyor. Ben de bu on sene içinde Ankara'dan, Hacettepe Üniversitesi'ndeki görevimden ayrılıp, doğduğum ve büyüdüğüm bu büyülü kente, İstanbul'a geri döndüm.

Üstelik, çocukluğumun önemli bir bölümünü geçirdiğim Çarşıkapı'ya çok yakın bir yerde, Cağaloğlu'nda, bir gazetede çalışmaya başladım.

Bir gün *Zeynep Oral, Milliyet Sanat* dergisi için bir yazı istedi. 12 Eylül müdahalesinden sonra kurulmuş olan Yüksek Öğretim Kurulu'nun, YÖK'ün üniversitelere koyduğu jimnastik dersleri hakkında düşüncelerimi anlatacaktım.

Olaya daha makro açıdan bakmak amacıyla sahafların hemen arkasındaki Beyazıt Kütüphanesi'ne gidip biraz kitap karıştırmak istedim. Bakalım, dünyanın öteki ülkelerinde ve eskiden Osmanlı Medreselerinde durum nasılmış?

Bir fotomodel ya da bir film yıldızı olabilecek kadar güzel ve genç kütüphane memuresinin yardımı ile toparladığım bir sürü kitap ve risalenin arasında kaybolmuştum ki, bunlardan birinin yazarının adı dikkatimi çekti: *d'Abussion de Calevela.* Allahım, ben bu ismi biliyorum, ama nereden?

Hafızam son derece zayıftır. Ne telefon numarası tutabilirim aklımda, ne de hatta arkadaş ismi. Fakat kitap ve yazar isimlerini hiç unutmam. Onun için bu ismi çıkaramamam bana ciddi bir dert oldu.

Yine o dünya güzeli kütüphaneciye gittim. Onun da yardımıyla, eski sözlükleri filan karıştırarak, *d'Abussion de Calevela* hakkında bazı bölük pörçük bilgiler elde edebildim ve kim olduğunu da hatırladım. Adamın bende Osmanlıca bir el yazması vardı.

Bu araştırma sırasında öğrendiklerime göre, *Calevela*'mn esas olarak bir İspanyol Yahudisi olduğu anlaşılıyor. Bizans İmparatorluğu'nda sarraflık yaptığını yazanlar da var. Fakat bu kişinin asıl işi bir tür «vakanüvislik». Çevresinde olup bitenleri ayrıntılı olarak yazmış.

Fakat bu izlenimleri bir roman biçiminde kaleme almış. *Raşid* adında genç bir suhte'nin, yani medrese öğrencisinin ağzından aktarmış çoğu olayları. Bu bilgi, beni önce çok şa-

şırttı. Bir İspanyol Yahudisi neden gördüklerini, duyduklarını, bir başkasının ağzından not etsindi ki?

Sonradan elde ettiğim yeni bilgiler bu sorunun da yanıtını verdi.

Hiçbir kaynakta açıkça belirtilmemekle birlikte, *d'Abussion de Calevela*'nın İngilizler adına casusluk yaptığı izlenimini veren bazı belgelere rastladım. Anlaşılan İspanyol Yahudisi olması, ona pek çok avantaj sağlamış. Zaten o sırada Avrupa'nın ve Osmanlı'nın işlerine pek karışmak niyetinde olmayan, fakat Tarsuslu Demetrius'un York'ta kurmuş olduğu mezhebin Canterburry'e karşı gelerek yarattığı bölücü etkiyi de unutamayan İngilizler, bu tür gelişmeleri izleyebilmek için yalnızca bir tür «gözlem» görevi istemişler *Calevela* efendiden. O da gördüğü ve duyduğu şeyleri rapor etmiş. Yani, ünlü İngiliz casusu *Lawrence*'in bir tür dedesi, ama onun gibi habis değil.

Bu arada, herhalde ele geçme korkusundan, bir de önlem almış: Raporlarını (ya da mektuplarını) *Raşid*'in başından geçenler olarak yazmış. Yakalanırsa, (Osmanlılar'ın pek de bilmediği bir edebiyat türü olan) «roman yazıyordum» diyerek paçayı kurtarmayı planlamış olsa gerek. (*Flaubert*'ten önce, *Calevela*'yı ilk romancı sayabiliriz!) Raporlarının çoğunu *Raşid*' in ağzından, bir öğrencinin serüvenleri olarak kaleme almış olmasını ancak böyle açıklayabildim.

Romalıların istilâlarından çok çekmiş olan İngilizlerin *Dördüncü Henri*'den beri Bizans'ta gözlemci-casus bulundurdukları anlaşılıyor. *Calevela*'nın *Dördüncü Henri*'nin torunu *Altıncı Henri*'ye yolladığı raporlardan söz eden başka raporlar da gördüm. Bizans'ı gözlemekle görevli olan *Calevela*, 1453'ten sonra, aynı gözlem görevini Osmanlılar hakkında da sürdürmüş.

d'Abussion de Calevela'mn mektup-raporlarından söz eden başka raporlar, bunların «sanki bir Osmanlı gencinin anıları imiş gibi» yazılmış olduğunu da belirtiyor. *Calevela* bu raporları ile Osmanlı tarihini yazan *Babinger* gibi yabancılara da hayli kaynaklık etmiş.

Her ne ise, *Calevela*'nın risalesinden büyük ölçüde yarar-

lanarak *Zeynep Oral*'ın istediği makaleyi yazdım. Bu arada, Osmanlı dönemindeki bilgileri «*d'Abussion de Calevela*»nın çalışmasından aktardığımı, kütüphanedeki risalenin kayıt numarasını da vererek belirttim. (Bakınız, *Milliyet Sanat Dergisi*, Sayı 162, 15 Şubat 1987, s. 7-8. Yalnız orada, *Calevela*'nın risalesinin Fatih Kütüphanesi'nde olduğu yazılmış. Bu yanlış. Eser, ben son gördüğümde Beyazıt Kütüphanesi'ndeydi. Benim makaleden sonra bir kitapseverin cebinde «terk-i kütüphane» etmedi ise, hâlâ oradadır.)

Bu olay, *d'Abussion de Calevela*'nın asıl el yazmasına karşı ciddî bir merak uyandırdı bende.

İstanbul'a taşınalı oturmaya başladığımız annemin Esentepe'deki evinin tavanarasındaki depoya çıkıp, tozlu eski belgeleri karıştırdım ve artık dağılmakta olan el yazmasını buldum.

Oturdum, metni okumaya başladım. Okudukça da heyecanlandım. Aslında metin o kadar sürükleyici bir biçimde yazılmıştı ki, insanın bir defa okumaya başlayınca bir daha elinden bırakmasına olanak yoktu. Ben de bölümlerin ve sayfaların bir kısmının birbirine karışmış olmasına karşın, bütün bir gece sabaha kadar, uykuyu filan hiç hatırlamadan, âdeta nefes bile almadan, metni okuyup bitirdim.

d'Abussion de Calevela'nın üslubu da çok ilginçti. Bazan *Raşid*'in özel kişisel sorunlarını anlatıyor, bazan da gerçek bir strateji uzmanı gibi *Fatih Sultan Mehmed*'in yaptıklarını ve yapacaklarını Avrupalıların bunlara karşı tepkilerini çözümlüyordu.

Sanıyorum tarihçilere büyük ölçüde kaynaklık eden raporlarının en önemli bölümleri Osmanlılar ile Avrupalılar arasındaki ilişkileri incelediği kısımlardı.

Son sayfayı kapattığımda, soluk soluğa idim. «Bu metin gün ışığına çıkmalı mutlaka» diye düşündüm. Fakat, kâğıt fiyatlarının son derece arttığı, kimsenin de artık kitap okumadığı bugünlerde böyle bir «tarihî cinayet kitabını» kim basardı ki?

Konuyu, *Adalet Ağaoğlu*'nun evindeki bir akşam yemeğinde, bir ara, bir punduna getirip, benim kitaplarımı basan *Erol*

Erduran ile konuştum. (Metni bulmamdan bu yana geçen zaman içinde ben de bir yazar olmuştum. Ve benim de bir yayıncım vardı.) «Bilimsel ukalâlık yerine, güzel bir roman ise basabilirim» dedi. Metni biraz da düzene koyarak, bir de o gözle okudum. Baktım, *Erol Erduran*'ın basabileceği bir metnin pek çok özelliğini taşıyor.

Kendi yargılarımla da yetinmedim. *Demet Taner*'in, rahmetli eşi, büyük edebiyat ve kültür adamı *Haldun Taner* anısına *Milliyet*'in koyduğu öykü ödülü dolayısıyla, evinde verdiği bir yemekte, metni, *Ahmet Oktay, Zeynep Oral, Orhan Duru, Selçuk Erez* ve *Tahsin Yücel* ile tartıştım.

Orhan Duru, metinde, «hocaefendinin» annesinin Kerküklü olmasına takıldı. «Baba tarafından Venedik Yahudisi, anne tarafından Kerküklü Arap olamaz. Burada muhakkak bir yanlışlık var» dedi.

Ahmet Oktay, Gazzali'nin müritlerinin, hasımlarını ezdiği ve ebediyen susturduğu sınavlı yarışma üzerinde durdu: «Müritler, Gazzali'den o güne kadar, pek fazla bir gelişme gösterememişler anlaşılan. Bütün fikirler aynıyla Gazzali'nin tekrarı» dedi.

Selçuk Erez, metnin romandan çok gözleme dayanan bir tarih kitabını andırdığına dikkatimi çekti. «Niye tarih kitabı değil de roman diyorsun?» diye sordu.

Zeynep Oral ise bir yandan, metnin bazı bölümlerinin bugünkü yasalar çerçevesinde muzır kuruluna takılacağını söylüyor, öte yandan, «Bugünlerde çok ünlü bir yazar daha, *Fatih* dönemine ilişkin bir roman yazıyor, haberin olsun!» diye beni uyarıyordu.

Profesör *Tahsin Yücel*, «Metni orijinaline uygun olarak aktarmak çok zor olsa gerek» dedi ve hem bugünkü Türkçe'de hem de Osmanlıca'da kullanılan, ama ayrı anlamlara gelen sözcüklerden örnekler vererek bana ışık tuttu.

Ben bütün eleştiri ve yorumları dikkate alarak, *d'Abussion de Calevela*'nın metnini, günümüz diline aktarmaya çabaladım. Pek doğal olarak bu kitabın aslına sadık bir aktarma olması için elimden geleni yaptım ama, örneğin *Raşid*'in *Dilruba* ile yaşadığı büyük aşka ilişkin bölümlerde olduğu

gibi, (muzır kurulunun korkusundan dolayı) bazı kısımları atmak zorunda kaldım. Merak edenler, bana gelirlerse metnin orijinalinden, bu bölümleri okuyabilirler.

Calevela, metni, ayrı mektuplar (ya da raporlar) halinde yazmış. Yalnız mektupların üzerinde ne tarih var ne de numara. Herhalde yakalanmak korkusu ile herhangi bir resmî işaret, tarih, numara koymamış. Ayrıca, herhangi bir kişiye hitaben de yazılmamış bu raporlar. Bu nedenle mektup-raporları sıraya koymakta büyük bir güçlükle karşılaştım: Hangi mektup, hangi mektuptan önce yazılmıştı? Üstelik bir de sayfalar daha önce etrafa saçıldığından, her şey birbirine karışmıştı.

Mektuplardaki olayların bir bölümünün mantık sıralaması vardı. Bu nedenle onlara ilişkin mektupları rahatlıkla birbirini izleyen biçimde düzenledim. (Bu arada bazı mektupların kaybolmuş olduğunu da farkettim. Çünkü, olaylar bazan, âdeta birdenbire sıçrayarak garip bir gelişme gösteriyordu.) Fakat bazı mektuplar, özellikle *d'Abussion de Calevela*'nın, olay yerine, Avrupalıların tutum ve davranışlarını anlattığı bölümler, hiçbir mantıksal sıralama kabul etmiyordu.

Üstüne üstlük bazı mektupların bazı sayfaları tavanarasmdaki fareler tarafından kemirilmişti.

Aslında, metni okuduktan sonraki ilk heyecanım geçince, bu mektupları yayınlamanın zorlukları gözümde büyümeye başlamıştı. Elimdeki mektupların farklı sayfaları bile birbirine geçmiş olabilirdi. Çünkü, *d'Abussion de Calevela*, sayfa numarası da kullanmamıştı. Yalnızca her mektubun bir başlığı vardı. Üstelik mektuplar neredeyse 30 yıllık bir dönemi kapsıyordu. *Calevela*'nın bu 30 yılla ilgili olarak pek çok olayı atlamış veya yazdığı mektupların bir bölümünün kaybolmuş olduğu anlaşılıyordu.

Bu arada *Calevela*'nın, kitabın tümüne âdeta bir çizgi-roman niteliği kazandıran ve onu «roman» olmaktan iyice uzaklaştıran bir başka anlatım özelliği daha dikkatimi çekti: *Raşid* ve arkadaşları hiç yaşlanmıyordu. İstanbul'un Fethi'nden 3-5 yıl sonra geçen, ondördüncü mektubun sonuna kadar süren ve benim «birinci bölüm» diyebileceğim bölüm ile, Fatih'

in ölümünden önce geçtiği anlaşılan, ilk bölümden yaklaşık 15-20 yıl sonraki ikinci bölüm arasında, insanların yaşlarında hiç fark yoktu.

Calevela, yalnız, birinci bölümde «ikiciler çetesini» medrese odalarında anlatırken, ikinci bölümde odaları «han odalarına» dönüştürmüştü. Sanıyorum böylece ortamı değiştirmiş olmayı yeterli bulmuştu. Bu durumda, pek doğal olarak, bu kahramanların yapay birer tip olduğu da ortaya çıkıyordu. Zaten bu mektupların birer casus raporu olduğunu biraz da buradan anladım.

Birdenbire, *Calevela*'nın istemeden yaptığı bu acemilik hoşuma gitti: Hiç yaşlanmayan çizgi-roman kahramanları. Bugün artık edebiyat okumanın gittikçe azaldığı günümüzde çizgi-roman tekniği ile yazılmış bir kitap hiç de fena olmazdı. Zaten *Calevela*'nın mektupları, birbirini sıkı sıkıya izleyen olaylardan oluşan klasik bir romanı değil, atlaya sıçraya, enstantaneler halinde gelişen bir olaylar zincirini belirliyordu. Yani, romandan çok çizgi-romanı andırıyordu.

Konuyu kendisine danıştığım *Necdet Şen*, «Üstat» dedi, «senin casus, bilmeden bizim 'süpermen', 'yarasa adam', 'hızlı gazeteci' gibi kahramanlara öncülük edecek bir tip yaratmış *Raşid*'te. Belki bir gün bu mektupları resimli romana dönüştürürüz. Sonra da *Raşid*'i resimli roman kahramanı yaparız.» *Necdet Şen*'in bu sözünü bir «yüreklendirme» kabul ederek, mektupları düzenleme işini sürdürdüm.

Metinleri yayına hazırlamak için çözmem gereken çok sorun vardı.

İlk sorun, «müstehcenlik» sorunuydu. *Calavela* belki İstanbul'daki toplumsal-kültürel yaşamı İngiliz dostlarına aktarabilmek, belki de cinsel fantezilerini tatmin etmek için öyle satırlar kaleme almıştı ki, bunları bugün yayınlamaya çalışmak, bu metni gün ışığına çıkarmadan yeniden tarihin karanlıklarına yollamak olurdu.

Ben yine de bu konuda kendi yargımla yetinmedim. Üstelik otosansürün, sansürlerin en kötüsü olduğuna inandığım için bir uzmana danıştım. Metni, *Sudaki İz* adlı kitabı muzır kurulunun hışmına uğrayarak, yargılanmış, mahkum olmuş ve

yakılarak imha edilmiş olan *Ahmet Altan*'a okuttum. *Ahmet*, «Bu satırların yanında benimkiler masum çocuk ifadeleri kalır» deyince, iyice korktum. Bu nedenle mektupların bazı bölümlerini tümüyle attım. Bazı bölümlerde bazı cümleleri, bazı kısımlarda ise bazı sözcükleri sansürledim.

İkinci sorun dil sorunuydu.

Calevela'nın dilini bugünkü Türkçe'ye aktarırken, üslubuna hiç dokunmadım. «Gizli örgüt kurmak turşu kurmaya benzemez» gibi kaba bir mizahı andıran biçemi, beni önce çok itti. Fakat bir süre sonra bunun bir üslup sorunu değil, yeni dil öğrenen bir yabancının «özdeyişler» kullanarak kendisini daha iyi anlatma çabasından kaynaklanan bir tutum olduğunu anladım.

Bir İngiliz casusunun, bu metni niçin Osmanlıca yazdığını anlamak benim için pek kolay olmadı. Fakat sonradan, yakalanırsa, yani raporlar ele geçerse, İngilizce veya İspanyolca not tutmasının kuşku uyandıracağı kaygusu ile bu yola başvurduğunu farkettim.

d'Abussion de Calevela'nın çok keskin bir gözlemci olduğu anlaşılıyor. Kimi zaman, Karamanlılar konusunda olduğu gibi bilgileri başkalarının ağzından aktarmış. Kimi zaman da *Papa*'nın mektubu gibi belgelere dayanmış.

Üçüncü sorun, tarihsel gerçeklere uygunluk sorunuydu.

Hiç yaşlanmayan *Raşid* ve arkadaşlarının başlarından geçenler olarak anlatılanları başka kaynaklardan araştırdığımda sürekli olarak karşıma Hurufîlerin yakılması ve *Keykavus*'un kitabının *Fatih* döneminde çok önemsenmiş olması çıktı.

Hocaefendi ise *Iacopo*'nun *(Yakup Paşa*'nın) ardında günümüze kadar uzanan bir gölge olarak hemen her tarihsel kaynakta zikredilmiş.

Bu arada, *d'Abussion de Calevela*'dan çok şey öğrendim. Örneğin, öyle anlaşılıyor ki, izci selâmını herkesten önce bizim *«ikiciler çetesi»* icat etmiş.

Ayrıca *de Calevela*, «hacamat cerrahisi» konusunda da çok bilgi vermiş. Hatta yeni kullanılan makinenin teknik resmini de çizmiş. Ama ben, okuyucuyu ilgilendirmez diye mektupların çizim bölümünü dışarda bıraktım.

d'Abussion de Calevela'nın Katolikleri pek sevmediği anlaşılıyor. Sanıyorum o sırada İngiltere'de filizlenmeye başlayan «dinde liberalizm» anlayışı, bir İspanyol Musevî'si olan *de Calevela*'ya «Müslümanlara tarafsız bakabilme» lüksünü tanımış.

Pek doğal olarak burada, «nesnel», yani objektif kalmasının, mesleğinin gereklerinden biri olduğu da anımsanmalı: Yalan söyleyen bir gözlemci casus (karşı tarafa hizmet etmiyorsa) ne işe yarar ki?

Dördüncü sorun, sıralama sorunu olarak karşıma çıktı. Elinizde tuttuğunuz kitap, *d'Abussion de Calevela*'nın mektuplarının «bana göre» bir düzenlenişidir. Okuyucu isterse, bir başka düzenleme yapabilir ve kitabı bir başka yapıya kavuşturarak değişik bir metin oluşturabilir. Örneğin, tarih meraklıları için, benim verdiğim numaralara göre sırasıyla 2, 4, 8, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 1, 15, 16, ...33'üncü bölümler okunursa daha ilginç olabilir.

Kitabın değişik zevklere göre değişik biçimlerde okunabilmesi bence okuyucu bakımından bir avantaj. Herkes, eğer isterse, metni kendi zevkine göre yeniden kurabilir.

Her neyse, *d'Abussion de Calevela*'nın raporlarını elimden geldiğince derledim, topladım, düzenledim... Ama hiçbir şey eklemedim. Sadece bazı bölümleri çıkardım, o kadar. Bazı mektupların başına koyduğum kendi yorumlarımı ise metinden ayırmak için italikle belirttim ve imzamı attım.

Bu derleme, toplama ve düzenleme işinde ne denli başarılı olduğum konusundaki karar, hiç kuşkusuz yine okuyucunundur.

Son olarak Osmanlıca metinleri çözmekte zorlandığımda benden yardımlarını hiç zaman esirgemeyen sevgili teyzem emekli öğretmen *Sabahat Yavuzalp*'e teşekkür ederim.

E. K.
Çankaya-Ankara/Levent-İstanbul
1982-1989

Birinci rapor-mektup

DOĞAN'IN ÖLDÜĞÜ GECE

Aslında bu mektubun (ya da raporun) yeri kronolojik olarak herhalde burası değil. Sanıyorum d'Abussion de Calevela *bir yerde, bir geriye dönüş (flash-back) yapmak istemiş. Ben de bunu en başa koydum. İsteyen başka bir mektup -rapor ile daha farklı bir başlangıç yapabilir, bunu da kronolojik yeri olan otuzuncu mektubun arkasına koyabilir. E. K.*

Raşid, Mahmud Paşa Hanı'ndaki taş odasına girdi. El yordamı ile lâmbayı ararken, oda arkadaşı *Doğan*'ı uyandırmamak için ses çıkarmamaya dikkat ediyordu.

Lâmbayı buldu. Yaktı.

Aman Allahım: *Doğan!*

Odanın ortasında, seccadenin üzerinde, secdeye varmış bir biçimde kıpırdamadan duruyordu.

Birden boğazı kurudu.

Halil'i hatırlamıştı.

Halil de, şu anda izledikleri ipucunu verirken ruhunu teslim ettiğinde, aynen *Doğan* gibi, namaz seccadesinin üzerinde, secdeye varmış bir biçimde bulunmuştu.

Anneannesini anımsadı. O muhterem insan hep dua ederdi: «Allah canımı namaz kılarken secdeye vardığımda alsın!» derdi.

Oysa bostanda bir katır tepmesi sonucu ruhunu teslim etmişti kadıncağız.

Önce *Halil,* şimdi *Doğan.* İkisi de Allah'ın sevgili kulları olarak, secdeye varmışken, uçup gitmişlerdi.

Evet, *Raşid* emindi. Her ikisi de Cennet'e gitmişti. Çünkü her ikisi de şehit sayılırdı. Çünkü her ikisi de *Kerküklü Hocaefendi*'nin sırrını çözmeye çalışırken öldürülmüşlerdi.

Raşid, şu anda *Doğan*'m nasıl zehirlendiğini çok iyi biliyordu.

Gitti, sanki incitmekten korkarmış gibi arkadaşını yavaşça doğrultmaya çalıştı. Beceremedi. Çünkü *Doğan*'ın vücudu kaskatı kesilmişti. Cesedi çevirdi. Sol avucunun içine baktı. Oradaki küçücük kırmızı noktayı hemen gördü. Bir arı iğnesi kadar ince ve küçük kıymık da oradaydı tabii.

Doğan'm ölümü *Hocaefendi* konusunda doğru iz üzerinde olduklarının ve sandukanın esrarını çözmeye çok yaklaştıklarının bir belirtisiydi.

Raşid artık yalnız kalmıştı. «*İkiciler grubu*»nun yönetimini tek başına yüklenmesi gerekiyordu.

Zamanı da çok azalmıştı. Çünkü ordu yeni bir sefere hazırlanıyordu. *Sultan Mehmed Han* bu sefer-i hümayun'un hedefini herkesten gizlemişti. Dünyayı sarsacak yeni gelişmeleri doğuracak bu seferin nereye olduğunu bir tek Vezir-i Azam *Karamanlı Mehmed Paşa* biliyordu. Tabii bir de kendisi.

Gizli kilit sorununu da artık çözmüş olduğuna göre, işi bir an önce bitirmeli, eski hocası Karamanlı Vezir-i Azam'a beklediği bilgileri iş işten geçmeden götürmeliydi. Padişah'ın hastalığına ilişkin dedikodular almış yürümüştü.

Raşid geç kalmaktan korkuyordu.

Bir an daldı. Zihni yıllar yıllar öncesine gitti. «*İkiciler grubu*»nu kurdukları Medrese günlerini anımsadı.

«İKİCİLER» ÇETESİNİN KURULDUĞU VE VENEDİK ELÇİSİ MARSOLLO'NUN BELÂYI GETİRDİĞİ YIL

İzlediğimiz mantık silsilesi ile birbirine bağlı olayların ilk raporu herhalde bu mektup olabilir. E. K.

Dersaadet fethedileli birkaç yıl olmuştu.

Baharın, insanın aklını başından aldığı bir Nisan ayında, İstanbul'a yeni bir Venedik Elçisi geldi.

Elçi Sinyor *Marsollo,* Venediklilerin yıllık vergisini getirmişti.

Marsollo, vergi ile birlikte bir de belâ taşıyordu yanında: *Hocaefendi.*

Hocaefendi ise yanında tek bir sanduka ile geldi İstanbul'a. Evet ne sandık, ne torba. Yalnız bir sanduka!

Hocaefendi'nin anası Kerküklü bir Arap, babası Musevî' den dönme Venedikli bir Katolikti.

Ama *Hocaefendi* Müslümandı.

Asıl adını ne kimse sordu, ne de o söyledi.

Zaten gelir gelmez, *Marsollo*'nun onu tanıtmak için kullandığı, «*Hocaefendi, hekimbaşıdır*» sözleri bu adamın adı olu-vermişti.

Artık, hemen herkes ona ya, «*Hocaefendi*» ya da «*Hekimbaşı*» diyordu.

Aslında «*hekimbaşılık*» saray hiyerarşisi içinde, zaman ve liyâkat ile kazanılan bir mevki idi. Fakat *Hocaefendi* «yurtdışında tahsil gördüğü», yani Venedik'ten geldiği için, kendi-

sini derhal o payeye lâyık görmüştü. Bunu *Marsollo*'nun ağzından ilan ettiğinde de kimseden bir itiraz ses yükselmemişti.

«*Hocaefendi*»lik ünvanını ise «okumuş yazmışlığım» simgelemek için kullanıyordu.

«*Hocaefendi*» beraberinde getirdiği sandukayı hiç yanından ayırmıyordu.

Bu sanduka yavaş yavaş bir efsane halini almıştı. Her derde deva ilaçlarını bu sandukanın içinde saklıyor, gerektiğinde çeşitli merhemleri ve şurupları da bu sandukanın içinde hazırlıyordu.

Bir süre sonra «*Hocaefendi*» medreselerde de ders vermeye başladı. Böylece önceleri bir simge olan bu «*hocaefendilik*» ünvanı, gerçekte de, «*Hekimbaşı*»nın, günlük mesleğinin adı oldu.

O sıralarda «*Hocaefendi*»nin asıl gizli görevlerinden birinin Osmanlı medresesini çökertmek olduğu bilinmiyordu.

Aslında *Marsollo*'nun İstanbul'a geldiği yıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaderinde önemli bir yıldı.

Bu yıl, *Papa Beşinci Nikola*'nın *Fatih Sultan Mehmed*'e karşı oluşturduğu kutsal ittifak nihayet harekete geçiyordu.

İkinci Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra Hıristiyan âleminde dehşetli bir panik yaşanmıştı.

Bu paniğin nedeni, İstanbul'un kaybı değildi. Hatta, Katolikler, hiç sevmedikleri Ortodokslara Müslümanlar tarafından bir ders verilmesine sevinmişlerdi bile.

«İstanbul'da kardinal şapkası görmektense Türk sarığını tercih ederim» diyen Bizans İmparatorluğu Büyük Duka'sı *Notaras*'ın dışa vurduğu düşmanca duygular, Avrupa ile Bizans arasındaki korkunç nefreti simgeleyen sözlerdi.

Bu nefret, Bizans'ın düşmesinden kaynaklanan duyguların, üzüntüden çok sevince dönük olmasına yol açabilirdi. Nitekim pek çok Katolik prens, «gizli bir sevinç» içindeydi. Fakat *Sultan İkinci Mehmed*'in ileriye dönük planları bu «gizli sevinci» paniğe dönüştürdü.

Sultan Mehmed'in Doğu Roma İmparatorluğu'nun tacı ile birlikte Batı Roma İmparatorluğu'nun tahtına da göz dikmiş

olması, Avrupalıların Bizans'a «oh olsun!» demelerine bile izin vermemişti.

Sultan Mehmed, İstanbul'u aldıktan sonra, Bizanslıların *Gennadiyus* adı ile Ortodoks Patriği seçtiği *Georgios Skolaris'* in Patrik'lik ünvanını onaylamıştı. Bu onay ve *Gennadiyus'* un hamisi sıfatını yüklenmesi, Avrupa tarafından doğrudan doğruya, Sultan'ın, Doğu Roma İmparatorluğu'nun tacını giymesi olarak yorumlanmıştı.

Gerçekten de *Sultan İkinci Mehmed,* İstanbul'u fiilen fethettiği anda değil, Ortodoks Patrikliğine onay verdiği zaman Doğu Roma İmparatoru olmuştu. Çünkü, İmparatorluk yalnız mülk ve toprak değil, aynı zamanda insan ve teba demekti. *Fatih Sultan Mehmed,* Ortodoks Patriğinin atayıcısı ve koruyucusu sıfatı ile Ortodoks âleminin ve dolayısıyla Doğu Roma'nm İmparatoru oluyordu.

Ortodoksların başına gelenleri başta gizli bir sevinçle izleyen Katolik devlet adamları, kısa bir süre sonra *Fatih Sultan Mehmed'*in İmparatorluklar yakıp yıkan bir barbar olmadığını dehşetle farkettiler.

Avrupalıların kanını donduran gerçek şuydu: *Sultan Mehmed,* Büyük Roma İmparatorluğu'nu yakıp yıkmaya değil, tam tersine yeniden kurmaya niyetliydi.

Üstelik, Ortodoks ve Katolik diye ebediyyen birbirinden ayrılmış olan Doğu Roma ve Batı Roma İmparatorluklarının uzlaşmaz mezhep ayrılıklarını, bir İslam tacı altında birleştirme şansı çok yüksekti.

Nitekim, *Gennadiyus* ile, Patrikliğini onayladığı günün akşamı yaptığı uzun sohbette, siyasal otorite ile dinî otoritenin ayrılığı konusunu ele almış ve uzun uzun siyasal iktidar ile dinsel iktidarın ayrı ellerde toplanmasının erdemlerini açıklamıştı.

*Sultan Mehmed'*in bu açıklamalarından sonra, *Gennadiyus* da, bütün kalbiyle bu görüşe katıldığını belirtmişti. Hem *Sultan Mehmed'*e şükran duyan, hem de Katoliklerden nefret eden *Gennadiyus* için bu düşüncelere katılmak pek zor değildi. Ayrıca *Gennadiyus,* Müslüman bir İmparatorun himayesinin, *Papa* için de, *Patrik* için olduğu kadar siyasal istikrar ge-

tireceğine yürekten inanıyordu. Konuşmasında bu himayenin Hıristiyan âleminin birleşmesine hizmet edeceğini de belirtmişti. Ünlü engizitör *Baskerville'li William*'ın da uzun uzun şikâyet ettiği Hıristiyanlar arası ayrılıklar düşünüldüğünde, bir İslâm himayesinin, *Papa*'nın siyasal olarak çok işine yarayacağı açıktı.

Aslında *Gennadiyus*, Ortodoks ve Katolik âlemleri arasındaki birleşme konusunda da haklıydı. Çünkü, her dinin kendi içindeki mezhepler arasındaki düşmanlık, kin ve nefret, başka dinlere karşı olan düşmanlıktan daha derindi. Bu nedenle birbirlerinden ölesiye nefret eden Ortodokslarla Katolikler, ancak bir Müslüman tacı altında birleşebilirdi. Çünkü her ikisi de ötekinin egemenliğini reddediyor; böylece, eşit şartlarla işbirliğini de gerçekleştiremedikleri için, kendi aralarındaki birleşme de olanaksızlaşıyordu.

Sultan Mehmed'in niyetlerini ilk farkedenlerden biri Almanya'nın, Habsburg hanedanından gelme kralı, *Üçüncü Frederik* idi.

Frederik, Sultan Mehmed'in yeniden kurmakta olduğu Roma İmparatorluğu'nun kendi tacını da tehlikeye attığını görüp, derhal Venedik Doç'u *Françesko Foskari* ile bir ittifak oluşturdu.

Alman İmparatoru *Frederik* ile Venedik Doç'u *Foskarı* arasında o yıllarda gerçekleştirilen bu işbirliği, yüzyıllar boyu sürecek bir saldırının tohumlarını atıyordu.

Üçüncü mektup-rapor

«İKİCİLER» ÇETESİNİN KURULDUĞU GECE

Önce bu mektubu ilk rapor yapmayı düşündüm ama, bu sayfalar, tüm kâğıt tomarının ortalarındaydı. Öyle anlaşılıyor ki d'Abussion de Calevela *aşağıdaki satırları, bu konuda başka bazı düşüncelerini belirttikten sonra kaleme almış. E. K.*

Pantokrator Manastırı'ndan bozma Zeyrek Camii Medresesi olağan günlerinden birini yaşıyordu.

Ebu Cafer mantık dersini yine her zamanki hoşgörüsüyle yapmış, öğrencileriyle «zıtların münasebetini» olanca sabrı ile uzun uzun tartışmıştı.

Genellikle olduğu gibi dersten sonra *Raşid*, oturmuş, arkadaşlarıyla o günkü tartışmayı sürdürüyordu:

«*Ebu Cafer* çok haklı, bütün evren ve de dünyamız zıt güçler arasındaki ilişki ile varlığını sürdürüyor.

«Bakın *nasihatnamede Keykâvus* ne diyor: Teklik yalnız Allah'ta vardır. Allah'tan başkası çifttir. Yani, her şey ikişerdir. Ve bu iki birbirine düşmandır. Niteİkim cisim ve can; ölmek ve dirilmek; ve suret ve sıfat; ve akıl ve nefis; ve asıl ve feri; ve zaman ve mekân; ve sezgi ve işaret; ve kuşku ve kesinlik hep ikilik alâmetidir.»

Doğan'ın bu işe aklı pek yatmamıştı:

«Yahu» dedi, «bu zıtların ilişkisi neyin nesi hiç aklım almıyor. Zaten *Kavusname* mi *nasihatname* mi nedir, bu *Mercimek Ahmed*'in çevirdiği şeyi bir türlü anlayamıyorum.»

«Şimdi ben çift miyim yani, olacak iş mi bu? İşte şurada tek parça durmuyor muyum?»

Oruç, Doğan'm bu itirazı karşısında hurufî olmasından gelen çekingenliği bir kenara atmış, inançları doğrultusunda, olanca heyecanıyla tartışmaya katılmıştı: «İnsan hiç tek olur mu be? Aklını kullansana: Şeytanın yarattığı duygulara esir olan nefsin, yani vücudun ile, Allah'ın emirlerine göre seni yönlendirmeye çalışan irade-i Cüzziye'nin hakim olduğu aklının çatışmasını da mı görmüyorsun?»

«Sen aslında günahkâr vücudun ile erdemli aklın arasındaki kavganın denge noktasında oluşan bir mahlûk-u eşref değil misin?»

«Mahlûk-u eşref, yani bütün canlıların en yücesi olan insan kılığında yaratılmış olman, öteki canlılarda olmayan bir ruha yani vücudundan başka bir varlığa, yani ikiliğe sahip olman değil mi? Seni bitki ve hayvan olan öteki canlılardan ayıran özellik, Allah'ın sana bahşettiği bu ikilik değil mi a cahil?»

Bütün bu lâfları ederken, içinden de bir yandan, «İnsanın suratındaki 'Allah' kelâmı bile biri soldan sağa, öteki sağdan sola, birbirine zıt yönde olan iki görüntü değil midir? Bizim hurufîler bunu çoktan keşfetmişler bile. Bunlar ise gerçeği hâlâ kavrayamıyorlar» diye düşünüyor ve arkadaşlarına biraz da tepeden bakıyordu.

Raşid, her zaman olduğu gibi soğukkanlılığını koruyarak devam etti:

«Bakın çocuklar Allah da tüm evreni zıtların dengesi üzerine kurmamış mı? İşte gece ve gündüz. İşte melekler ve şeytan. İşte cennet ve cehennem.

«Bütün kâinat her an değişip duruyor. Bir uçtan öbür uca gidip geliyor. İşte insan. Hem doğuyor, hem ölüyor. Aynı insan ile iki kez konuşamazsın. Ben bile bu konuşmaya başlarkenki ben değilim. Şu anda ölüme, konuşmaya başladığım andan biraz daha yaklaşmış bulunuyorum.»

«Hele siz, beni dinlemeye başladığınız andan beri çok daha fazla değiştiniz. Çünkü hem ölüme daha çok yaklaştınız. Yani yaşlandınız. Hem de beni dinleyerek yeni şeyler öğrendiniz. Ruhunuz daha zenginleşti. Şu anda, beni dinlemeye başlarken olduğunuzdan başka insanlar haline geldiniz. Çünkü hem aklınız hem bedeniniz değişti.»

Ali'nin aklı da bu «zıtların etkileşimine» iyice yatmıştı:

«İslam bile *Ali* ile *Muaviye* arasında bölünmedi mi? Hak dini bile iki zıt grubun varlığı ile güçlenerek gelişmiyor mu? İşte Sünniler Anadolu'da işte Şiiler İran'da!»

Makedonyalı *Mehmed, Ali*'nin bu şematikliğine takıldı:

«Hadi ordan sen de amma adamsın ha! Hemen nalıncı keseri gibi olayları kendine göre yorumluyorsun. *Nasihatname*'de «ikili» yapıdan söz ediliyor. Üçlüden değil. Sen bunu müslümanlığa nasıl uygularsın?

Ali: «Anlamadım.»

Mehmed: «Yahu anlaşılmayacak bir şey yok. Hz. *Ali* ile *Muaviye* birbirine düşünce İslam alemi ikiye ayrılmamış ki, üçe ayrılmış! Bir grup da olup bitenlere kızıp almış başını gitmiş!»

Ali, «Yahu, bırak Allah aşkına ne zamandan beri 'Haricîleri' de müslüman sayıyorsun?»

Mehmed, «*Ali* çizmeyi aşma. Şurada hoşgörüyü geliştirmeye çalışıyoruz. Allah ile kulun arasına girme. Allah indinde kimin müslüman kimin gavur olduğunu kim bilir?»

Raşid, kavgayı önledi:

«Durun arkadaşlar. Biz burada küçük bir grup olarak kendimizi yetiştirmeye çalışıyoruz. Hani hep birbirimize destek verecektik? Hani bu devleti yüceltmek için kanımızın son damlasına kadar çalışacaktık? Hani birbirimizin dünya-ahret kardeşi olacaktık? Siz değil miydiniz 'artık şu örgüt işini resmileştirelim' diyen. Ne oldu, hemen birbirinizin gırtlağına atılmaya hazırsınız maşallah.»

Halil olanca temkinliliği ile *Raşid*'e destek verdi:

«Arkadaşlar, örgüt kuracak insanlar da tartışır. Tartışır ama bu tartışmalar esasa yönelik olmaz. Usule yönelik olur. Birbirimizi kırmayalım ne olur.»

«*Raşid*'i dinlemeyi sürdürelim bakalım, ne diyecek?»

Raşid, yavaş yavaş, ikna edici sesiyle, bu kez tartışır gibi değil, vaaz verir gibi yeniden söze başladı:

«Bakın kitap ne diyor:

«Bir gün halife gemiyle Şat ırmağında gezmeye çıktı. Ga-

yet vakti hoş ve gönlü açık. Dedi ki, Allah da birdir. Ben dahi hilâfette birim. Ca'fer adlı bir âlim ise buna şöyle yanıt verdi:

«Yanıldın ey müminler beyi. Ente isnâni min isneyni, fi-isneyni, ilâ isneyni. Yani, sen ikisin: Can ve ten; ikidensin: Ata, ana; ikidesin: Gece, gündüz; ikiye varacaksın: Uçmak, tamu.»

«Demek ki 'iki' olmak, insanın yapısında, evrenin özünde var. Ama yine de 'ikilik' çıkarmak, bölünmeye ve zayıflamaya yol açıyor. O halde bölünmeyi ve zayıflamayı önlemek için yapılacak en iyi şey bu 'ikili' yapıyı, birbiri ile ilişki ve karşılıklı etki içinde, bütünü güçlendirmek için kullanmaktır.»

«Şimdi ben derim ki, 'ikilik' çıkarmak, bu devleti de yıkacak en önemli yanlıştır. Tarihe bakın. *İbn Haldun, İlm-i Umran*'da ne diyor?»

«Gevşeklik ve nifak. İşte imparatorlukların sonunu getiren en önemli iki hata.»

«Ben derim ki, bu zıtların etkileşimi çok önemli bir olay. Çünkü bir yapıyı ikiye ayırarak yok eden bölücülüğü ortadan kaldırıyor. Tam tersine zıtların ilişkisi ile birliği ve bütünlüğü güçlendiriyor.»

«Bizim İmparatorluk da böyle gelişecek. Bugüne dek birden çok Müslüman toplumunu nasıl birleştirmişse, gelecekte de Müslümanları ve Hıristiyanları bütünleştirecek. Müslüman âlemi ile Hıristiyan âleminin birbirine zıt olan ilişkisi yoluyla tüm dünyaya hükmeden güçlü bir devlet olacak!

«İşte bu hedefe yönelik olarak hem Allah yolunda cihad eyleyen hem de Hıristiyanlara bağışlayıcı, hatta koruyucu olarak yaklaşan *Sultan Mehmed* Han Efendimizin tacına taç katmak için çalışmak bizim de birinci amacımız olsun.

«Böylece İslamm ve Osmanlının gücü bizim de yardımımızla tüm dünyaya yayılacak. Hıristiyanlar da gerçek dinlerine ancak *Mehmed Han*'ın yönetimi altında kavuşacak ve birbirlerini yemeden, birbirlerini öldürmeden, birbirlerine tahammül etmeyi öğrenerek yaşayacak!»

Raşid'in bu konuşması, ses tonundaki sükûnete rağmen hepsini heyecanlandırmıştı.

Kendilerini tarihsel bir görevle karşı karşıya görmek hepsini bir tuhaf yapmıştı. Hepsinin nabzı hızlanmış, nefesleri sıklaşmıştı.

Raşid devam etti:

«Arkadaşlar uzun süredir Osmanoğlu devletini yüceltmek için kuracağımız örgütü tartışıyorduk. Bu melun *Hocaefendi*'nin medreseyi çökertmesini eli kolu bağlı seyretmek sanıyorum benim gibi sizin de canınıza tak dedi. İlk görev olarak bu adamın ve sandukasının esrarını çözmeliyiz. İşte kanımca artık harekete geçmek zamanı geldi.

«Şimdi önerimi yapıyorum. Örgütümüzün adı *'ikiciler'*, kitabı *'Nasihatname'* olsun. Bundan sonra *Keykavus*'un yazdığı *nasihatname*'ye bazıları gibi *'Kavusname'* değil, *'Kabusname'* diyelim. Çünkü örgütümüz, Osmanlı düşmanları için bir kâbus olacak. İşaretimiz sağ elin işaret ve orta parmaklarının yukarıya kaldırılmış hali olsun.»

Doğan hemen atıldı:

«*Raşid* sen bizi katlettireceksin. Zaten *Kuran-ı Kerim* varken, bir başka kitabı *'kitap'* kabul etmekle günah işlediğinin farkında mısın?»

Raşid üzerinde çok uzun düşünmüş olduğu için, hiç duraksamadan yanıtı yapıştırdı:

«*Kabusname, Kuran-ı Kerim*'in yerini almayacak ki! Tam tersine esas kitabımız *Kuran,* ikincil kitabımız *nasihatname* olacak.

«Biz, *Kuran-ı Kerim* ilkelerine göre yaşarken, örgütümüzü *Kabusname*'ye göre kurup yaşatacağız!»

Doğan pek ikna olmamıştı:

«Ya iki kitap birbiri ile çatışırsa?»

Raşid, «O zaman *Kuran-ı Kerim*'in üstünlüğü tartışılmaz! *Kuran* Allah kelâmıdır. Bir kul kelâmı olan *Kabusname*'nin onunla çatışması düşünülemez!»

«Hem zaten *'ikiciler'* örgütünün amacı, devletimizi ve dinimizi yüceltmek olacak.»

«Biz bu yüce amaç için ve bu yüce amaca karşı çıkanlarla mücadele etmek için örgütleniyoruz. *Sultan Mehmed* İstanbul'u alalı, onun gücünün eriştiği yerlere hülyaları bile erişe-

meyen kısır görüşlüler gerek dini gerek devleti, gelişmekten ve ilerlemekten alakoymak istemekte.»

«Gavur taifesinin Avrupa kökenlileri de onlara destek veriyor. Oysa Akdenizlilerin hepsi Osmanlı'dan yana. Çünkü Osmanlı onlara hem ticaret güvencesi hem can ve mal güvencesi, hem de müslümanlara karşı ayrıcalıklı ticari haklar getiriyor. Bu durumda Osmanlı'dan yakınmaları için aptal olmaları gerek!»

Bu kez *Oruç* atıldı:

«Peki be *Raşid*, madem her şeyi biliyorsun, öyleyse Sultanımızın gavurları niye müslümanlara karşı koruduğunu da anlatsana bir!»

Raşid, örgüt kurmanın turşu kurmak kadar kolay olmadığını biliyordu. Bu işi de bugün bitirmeye kararlıydı. Bu nedenle, eyleme dönük bir grubun fikir ve bilim babası olarak, eğitime çok ağırlık vermesi gerektiğine inanıyordu.

Oruç'un sorusu üzerine önce, «bak hele bizim hurufî neler de soruyor!» diye ona takıldıktan sonra, yavaş yavaş anlatmaya koyuldu:

«Haçlı seferlerinin kalıntıları Akdeniz'in doğusunda bir sürü devlet kurdu. Kimdi bunlar? Batı Avrupa'daki ailelerin uzantıları. Zaten, çoğu, Haçlı seferlerine para hırsı ile katılmıştı. Akdeniz'in Doğusuna yerleşince Bizans üzerinden Batı ile ticarete giriştiler. Bunlar esas olarak İtalya'daki akrabaları ile iş yaptıklarından hem veresiye muameleden yararlanıyor, hem de hiç nakit kullanmadan mal takası yapabiliyor. Yani, meselâ ipek ve baharat yollayıp, karşılığında para ödemeden doğrudan doğruya madeni zırh ve kılıç-kalkan getirebiliyorlar.»

«İşte *Sultan Mehmed*, İstanbul'daki Venedikli ve Cenevizlilerin bu alışverişteki aracılıklarını ayrıcalığa dönüştürerek, Doğu-Batı arasındaki ticareti kendi denetimi altına almak istiyor.

Böylece bu ticareti hem geliştirecek, hem de kendi kontrolu altında tutarak tacının kudretini arttıracak.»

Raşid'in bu açıklaması, hepsini ikna etmese bile, en azından akıllarını karıştırarak daha fazla konuşmalarını engellemişti.

Dinleyenlerin suskunluğundan yararlanan *Raşid* bu kez sert ve kararlı bir sesle:

«Kuruyor muyuz arkadaşlar?» diye sordu.

«Dinimizi ve devletimizi korumak ve geliştirmek için, Cihan İmparatorluğu için, *Kabusname* ilkelerine göre Allahın Birliğine ve Kâinatın ikiliğine and içiyor muyuz? Birbirimizin dünya-ahret kardeşi olmamızı kabul ediyor muyuz? İlk somut görev olarak *Hocaefendi*'nin izlenmesini ve sandukasının açılarak, içindekilerin saptanmasını benimşiyor musunuz?»

Hepsi birden, «Evet» diye cevap verdi.

Raşid o anda sadakate dayalı bir örgüt kurduğunu sanıyordu ve aynı anda dostluğa ihanet tohumlarının da atıldığının farkında değildi.

«Haydi bakalım» dedi. «Hepimiz *Kuran*'a el basacağız ve şu sözleri söyleyeceğiz: Dinimizi ve devletimizi cihana hakim kılmak için kanımın son damlasına kadar çalışacağıma, varlığımı şu anda burada bulunan 6 arkadaşımla birlikte oluşturduğumuz 7 kişilik «ikiciler grubuna» adadığıma, *Kabusname*'nin ilkelerinden çıkmayacağıma, *Kuran* üstüne yemin ederim. Yeminimi bozarsam beni Allah-Kuran çarpsın!»

Raşid, Doğan, Karamanlı Halil, Hurufî Oruç, Alevî Ali, Karamanlı İbrahim ve Makedonyalı Mehmed, hep birlikte, yemini tekrarladılar.

Böylece Osmanlı tarihinin ilk gizli öğrenci örgütü kurulmuş oldu.

Yapılan ilk resmî toplantıda, oybirliği ile, *Raşid* örgütün başkanlığına, *Doğan* başkanyardımcılığına seçildi.

Dördüncü rapor-mektup

«HOCAEFENDİ» GİFTOS KARPANTİYE'NİN DOĞUŞU

d'Abussion de Calevela *Avrupa ile Osmanlı arasındaki ilişkileri çok iyi biliyor. Aşağıdaki metni çevirirken, ben de kendisinden çok şey öğrendim. Aslında bu mektup mu birinci rapor olmalıydı bilmiyorum. E. K.*

Alman İmparatoru *Frederik*'in *Fatih Sultan Mehmed*'in İstanbul'u fethi karşısındaki telâşı iki nedenden kaynaklanıyordu.

Birinci olarak *Frederik*, o sıradaki Avrupa kralları arasında en hassas ve en akıllı olanı idi. Gerek zekâsı, gerekse Avrupa Birliği hakkındaki düşünceleri onu, yaşadığı dönem için çok ileri görüşlü bir konuma getirmişti. Nitekim sonradan bu ileri görüşlülüğü sayesinde önemli başarılar da kazanacaktı.

İşte *Üçüncü Frederik*'in bu ileri görüşlülüğü, onun *Fatih Sultan Mehmed*'in Doğu ve Batı Roma İmparatorluklarını birleştirme konusundaki emellerini derhal anlamasına yol açmıştı.

Üçüncü Frederik'in İstanbul'un Müslümanlarca alınması karşısındaki paniğinin ikinci ve asıl nedeni ise, kendisinin bir yıl önce Mukaddes Roma İmparatoru olarak taç giymiş olmasıydı.

Sultan Mehmed Han'ın İstanbul'u alması ve Roma'ya göz dikmesi, ömrünü Avrupa Birliği'ne adamış olan ve Batı Roma İmparatorluğu'nu ihya etmeye çalışan *Frederik* için, doğrudan doğruya tacına ve tahtına yönelmiş bir saldırıydı.

Üçüncü Frederik, Papa tarafından «mukaddes Roma İmparatorluk tacı» giydirilen son imparatordu. Tarihe bir dönemin, bir geleneğin başlatıcısı olarak geçmek ne denli büyük bir olumlu başarı ve onursa, bir geleneğin son uygulamasına konu olmak da, aynı derecede olumsuz bir başarı ve onurdu. Çünkü böylece insan, tarihin kilometre taşlarından biri haline geliyordu. *Frederik Üç*, işte bu onura ve başarıya! ulaşmış bir fani idi. Roma İmparatorluğu'nun yok oluşunu simgeliyordu.

Frederik Üç, Venedik Doç'u *Foskari* ile yaptığı ittifakın fiiliyatta hiçbir işe yaramadığını görünce, yeni bir Haçlı Seferi oluşturabilmek için kendisine taç giydirmiş olan *Papa Beşinci Nikola*'ya başvurdu.

Papa'ya yazdığı mektupta «*Mehmed* uzun bir süredir üzerimizde egemenliğini kurdu. Türklerin palası tepemizde asılı duruyor artık. Karadeniz ve Romanya'dan sonra sıra Macaristan ve Almanya'dadır. *Mehmed*, biz birbirimizi yerken, İngiltere ve Fransa kralları birbirleri ile savaşırken, İspanya ve İtalya'da kargaşalık hüküm sürerken, üzerimize geliyor. Oysa biz iman gücümüzü asker ve silâhımızla birlikte bu din düşmanına karşı seferber edebilseydik bu belâyı önleyebilirdik. Yeni bir Haçlı seferi oluşturmak görevi size düşmektedir.» diyordu.

Böylece son Hıristiyan Roma İmparatoru *Üçüncü Frederik*, ilk Müslüman Roma İmparatoru *İkinci Mehmed*'in yolunu kesmeye uğraşıyordu.

Frederik, bu Haçlı seferi için Bavyera'da bir Meclis topladı. Bu Meclis'e katılanlar arasında, Niğbolu'da *Yıldırım Beyazıd*'a esir düşen *Korkusuz Jan*'ın oğlu *Üçüncü Filip* de vardı. *Üçüncü Filip*, dedesinin başına gelenleri unutmamıştı. Yüreği korku doluydu.

Böylece bu yeni Haçlı Seferi girişiminin sonucu da belli oldu: Meclis bir karar alamadan dağıldı.

Papa Beşinci Nikola, son Hıristiyan Roma İmparatoru *Üçüncü Frederik*'i desteklemek için bütün imparatorlar, krallar ve prensler üzerindeki gücünü kullandı. Kâfir Türklere karşı açılacak bir Haçlı Seferinin ağız sulandıracak ganimet-

lerinden ve Hıristiyanlığın kendilerinden beklediği görevlerden söz etti.

Fakat artık kendi içindeki birliği yitirmiş olan Avrupa toplumları, bir türlü bir Haçlı ordusu kuramadı.

Bunun üzerine *Papa Beşinci Nikola* ile İmparator *Üçüncü Frederik* olayı bir ordu ile değil, tek bir casus ile çözmeyi denemeye karar verdiler.

Aslında casus hazırdı. Venedik Doç'u *Foskari*'nin saray doktorlarından *Giftos Karpantiye* tam bu iş için biçilmiş kaftandı.

Ana tarafından Kerküklü Arap olan *Karpantiye* çok iyi Osmanlıca konuşuyordu. Yirmi yaşma kadar Kerkük'te büyümüştü. Tam bir Müslüman gibi yaşıyordu orada.

Babası Musevî olduğu için Yahudiliği de iyi öğrenmişti. Daha sonra, tüm aile Venedik'e göç edip, Katolikliği kabul edince, *Karpantiye* de ister istemez Katolik olmuştu.

Aslında *Karpantiye*'nin dindar olduğunu kimse söyleyemezdi ama, tüm dinleri çok iyi bilirdi. Canı istediği zaman bir hoca kadar Müslüman, bir haham kadar Musevî, bir papaz kadar da Hıristiyan olabilirdi.

Aslında onu hoca, haham ve papaz ile karşılaştırmak, haksızlık etmek demekti. Çünkü *Hocaefendi*, bütün dinleri onlardan daha iyi bilir, işine geldiği zaman, «kâfir avcılığını» hepsinden daha iyi yapardı. Kimleri «kâfir» ilan edip kelle isteyeceğine ise o sırada iktidarda kimlerin olduğuna, kendi çıkarlarına hangi grubun en iyi hizmet edeceğine bakarak karar verirdi. Önce iktidardaki gruba karşı «düşmanlar» üretir, sonra bunları «kâfir» ilan eder, en sonunda da kellelerini isteyerek, egemen grubun ne denli sadık bir hizmetkârı olduğunu kanıtlardı.

Papa Beşinci Nikola, kendisinden çok şeyler beklediği ve evlâdı gibi sevip güvendiği *Giftos Karpantiye*'yi önüne almış, son öğütlerini veriyordu:

«Birinci olarak Müslümanların arasındaki her türlü mezhep, tarikat ve beylik kavgasını körükle. Duyduğuma göre bir hayli sanatçı yetiştiren ve çok etkili olan hurufîleri hem güçlendir, hem de Osmanlı'yı onlara karşı kışkırt.»

«Karamanlı ve Osmanlı arasındaki düşmanlığı hep canlı tut.»

«Şiilerle teması hiç kesme. Uzun Hasan ve adamları senin doğal dostlarındır. Hem onlara hizmet et hem de Osmanlı'ya sürekli Şii düşmanlığı aşıla.»

«Müslümanlardan kurtulmanın en iyi yolu, onları birbirine kırdırmaktır.»

«Beylik kavgalarını körükle. Memleketlilik ve hemşehrilik ayrımlarını sürekli canlı tut.»

«Tarikatları ve tarikatçılığı destekle. Fırsat buldukça hepsini birbirine çekiştir.»

«İkinci olarak Osmanlı sikkesinin içindeki altın ve gümüş miktarının azaltılmasını sağlamaya çalış. Aynı miktar altın ya da gümüş ile daha çok sayıda sikke basılmasının akıllıca olduğu konusunda sarayı ikna et. Osmanlı'nın «tağşiş» dediği bu olayı gerçekleştirdiğin oranda Osmanlı parasının değeri düşecek, İmparatorluk zayıflayacaktır.»

«Üçüncü olarak Hıristiyan paşaları, Müslüman Türklere karşı koru. Unutma ki, her devşirme, ailesini bilir. Onların aile bağlarını kuvvetlendirmelerine yardımcı ol. Devşirmeleri Müslüman-Türk soylularına karşı olan mücadelelerinde destekle. Devşirmelerle Müslüman Türklerin ittifak etmelerine izin verme. Böyle oluşumlara göz yumma. Hemen araya gir. Nifak sok. Devşirmelerle Müslüman Türklerin kaynaşmasına ve birleşmesine engel ol. Padişahın etrafındaki Paşaların, sürekli olarak birbirleriyle savaşan iki ayrı kamp halinde yaşamalarını sağla. Son zaferin devşirme vezirlerde kalmasına dikkat et.»

«Dördüncü olarak medreseye nüfuz et. Hem kendi inançlarını öğrencilere aktar, hem medrese düzenini yık. İyi adam yetiştirilmesini engelle. Bunun için bir yandan hocalık ederken, öte yandan Padişah'a nüfuz eyleyerek, medrese düzenini çökertici tedbirler alınmasını sağla.»

«Beşinci olarak hür düşünceyi engelle. Medrese düzenini tek başına yıkamazsın. İyi adam yetiştirilmesini önlemeye tek başına gücün yetmez. Bunun için içtihat kapısının kapanmasından yana olanlarla ittifak et. Onların felsefeyi ve hür dü-

şünceyi engelleyici fikirlerinin egemen olmasını sağla. Bu amaçla gerekirse Müslüman Türkleri devşirmelere karşı bile savun. Düşüncenin gelişmesinin önlenmesi, devşirmelerle Türk asılzadeleri arasına nifak sokmaktan bile daha önemli ve daha hayatîdir.»

«Altıncı olarak hekimliğini ilerlet ve saraya gir. Burada öğrendiklerini ve Çin'den aldığın bilgileri, Müslümanların bilgileriyle sına, ve geliştir. Hekimliğinden herkesi yararlandır. Böylece hem dost kazan hem nüfuzunu arttır. Sağlık insanların en zayıf noktasıdır. Özellikle küçük çocukları tedavi et. Anne babaları sana medyun kalır. Bir daha seni unutmaz.»

«Saraya nüfuz et. Padişah'ın yanına yaklaş. Mümkünse saray doktoru ol. Padişah'ı etkilemenin en kolay yolu, ona hekim olarak yaklaşmaktır.»

«Bizim casuslar ile sıkı işbirliği yap. Osmanlı'yı yıkma görevini hiçbir zaman unutma. *Sultan Mehmed*'in ortadan kaldırılması tek başına hiçbir işe yaramaz. Osmanlı'lar yeni bir *Sultan Mehmed* yaratır. Onun için, Müslümanları bölmeyi ve birbirine düşürmeyi, devşirmeleri iktidara getirmeyi ve Müslüman Türklerle sürekli çatışma halinde tutmayı, Osmanlı altın sikkesinin içine başka madde karıştırılmasını teşvik etmeyi, medreseleri çökertmeyi ve bağımsız biçimde düşünmeyi engellemeyi unutma. Ancak bu uzun vadeli tedbirlerle Osmanlı'dan kurtulabiliriz, sevgili oğlum.»

Beşinci mektup-rapor

İHANETİN TOHUMUNUN ATILDIĞI GÜN

Öğrenci örgütüne sızma operasyonunun bizim «ajan provokatörlerden» çok daha önce keşfedilmiş olduğu anlaşılıyor. Bana öyle geliyor ki Giftos Karpantiye *ile* d'Abussion de Calevela *arasında bile bir iletişim kanalı varmış! E. K.*

Giftos Karpantiye, nam-ı diğer *Hocaefendi, Karamanlı İbrahim*'i karşısına almış, kaşı gözü seyire seyire, lâf anlatmaya çalışıyordu.

«Bak evlâdım, benimle birlik olursan, sana karada ölüm yok. Zaten senden istediğim zor bir şey de değil. Bana karşı bir hareket yapılacağı zaman haber vereceksin, o kadar!»

«Böylece hem seni yerinden yurdundan eden Osmanlı'dan intikam alacaksın, hem de zengin olacaksın. Üstelik benim gibi bir Müslümanın hayatını kurtarmakla cabadan hayır da işleyeceksin. Öbür dünyada gerekir: Sırat köprüsünden geçerken sana yardımcı olurum.»

İbrahim sıkıntıyla yerinde kıpırdadı. Bir yanda şu mülevves *Giftos Karpantiye,* öte yanda dünya-ahret kardeşliği için ettiği yemin ve arkadaşları. Fakat ya Osmanlı'ya karşı duyduğu o müthiş kin! Ya gizli görevleri!..

Üstelik anne babası, ona *İbrahim* adını, Osmanlı'ya karşı yıllarca kahramanca savaşmakta olan o Karamanlı Sultan'ın ismini, kimliğini unutmasın ve Karamanlı'nın öcünü Osmanlı'nın yanma komasın diye vermemişler miydi?

İbrahim aslında çok fazla da düşünmedi. Zaten görevi Osmanlı'yı içinden yıkmak değil miydi? Sırplar'dan medresedeki masraflarını karşılamak bahanesi ile aldığı altınlar, as-

lında *Sultan İbrahim* zamanında Osmanlı'ya karşı Karamanlılar ile Sırplar ve Macarlar arasında oluşturulan ittifakın bir gereği olarak ödeniyordu kendisine. İşte şimdi eline hem intikamını almak, hem zengin olmak, hem de hemşerilerine hizmet etmek fırsatı geçiyordu.

İbrahim'in yerinde sıkıntıyla kıpırdaması aslında, bu «*Hocaefendi*» namıyla maruf *Giftos Karpantiye* dönmesine güvenememesinden kaynaklanıyordu.

Ama şu anda yapabileceği fazla bir şey yoktu.

Ayağına gelen fırsatı değerlendirecekti.

Hocaefendi, İbrahim'in kıpırdanmasını kararsızlığına vermiş, olanca ikna ediciliği ile sözlerini sürdürüyordu:

«Osmanlı, Karaman'ı yalnızca yenmekle kalmadı, tüm zenaat sahiplerini, yani ustalarını da İstanbul'a getirdi. Böylece hem Karamanlı'yı çökertti, hem Osmanlı'yı güçlendirdi.»

«Karamanlı *Pir Ahmet Sultan,* akıllı adamdı. Biraz şansı olsaydı, Osmanlı'yı alt edebilirdi. Kardeşlerine karşı Konya Ayânının desteğini elde ettikten ve tahta oturduktan sonra Akşehir, Beyşehir ve Ilgın'ı Osmanlı'ya vererek onların da onayını aldı.»

«Fakat hain Osmanlılar, Karamanlıların, Venedikliler ve Akkoyunlular ile ticari ilişkilerini kıskandıklarından, durup dururken yeniden Karamanlılara saldırıp, Konya'yı zaptettiler.»

«Sonrasını zaten biliyorsun. En sonunda bunlar Karaman topraklarının tümünü alıp aralarında senin de akrabaların olan tüm Aksaray halkını İstanbul'a sürgün etmediler mi?»

«İşte şimdi intikam zamanıdır.»

«*Pir Ahmet, Uzun Hasan*'ın yanında Karamanlı hemşehrilerinin yardımlarını bekliyor.»

«Venedikliler, bir Osmanlı-Akkoyunlu Savaşı çıkarsa hemen Antalya, Silifke ve İzmir'e saldıracaklar.»

«Yani senin anlayacağın, Karamanoğulları'nın yeniden ihyası için her şey hazır. Yeter ki sen, bana hizmet et. Elbet devleti yeniden kurarken senin gibi kahramanlara ihtiyaç olacak. Hem okumuş yazmış, hem de cesareti sınanmış olan genç-

ler Karamanoğlu'nun temel direğini oluşturacak. Kendini şimdiden vezir olmuş sayabilirsin!»

İbrahim çoktan yelkenleri suya indirmişti. Onun istediği bir göz, Allah'ın verdiği iki gözdü. Bir de şu *Giftos Karpantiye*'ye bir güvenebilseydi...

Yine de gerekli adımı attı: «Peki bazı masraflarım olursa, nasıl karşılayacağım?»

Giftos Karpantiye küçük bir keseyi *İbrahim*'e fırlattı:

«Al bakalım» dedi, «bunlar ilk masraflar için.»

Keseyi görünce *İbrahim*'in çenesi de açıldı:

«Sizin sandukanın peşindeler» dedi.

Hocaefendi bu habere hiç şaşmış ya da bu haberden hiç korkmuş görünmedi.

«Çok kişi o sandukanın peşinde. Merak etme, onu kimse çalamaz. Çalsa da işine yaramaz kimsenin» dedi.

İbrahim hemen atıldı: «Çalmayacaklar ki, açacaklar!»

Hocaefendi bu kez korkunç bir kahkaha patlattı: «Bak işte bu hiç olanaklı değil! Her neyse, sen yine, harekete geçtiklerinde bana haber vermeyi unutma!»

Altıncı mektup

İNANÇLARIN TARTIŞILDIĞI GÜN

Oruç ile *İbrahim* yine kapışmışlardı. *Oruç:*

«Bak kardeşim, aynaya bak. Burnunun orta kemiği *elif.* İki yanı *lam.* Gözlerin ise *ha.* Oku şimdi ortadan başlayarak iki yana doğru: İki tane simetrik Allah!»

İbrahim hiç kızmadan karşılık veriyordu:

«Yahu topunuzu astılar. Yine kökünüzü kazıyamadılar. Allah *Murad Han*'dan razı olsun! Sizin gibi hamam böceklerini kesmeyi akletti de, cemaatimizi sapıklıklarınızdan korudu. Şimdi yeniden bitiniz kanlanmış. Saraya nüfuz etmişsiniz. Yine kellelerinizin gitmesi yakındır.»

Oruç'un ise yılacağı yoktu.

«*İbrahim,* kardeşim, aynaya inanmıyorsan kelimeyi şahâdete de inanmıyor değilsin ya. Ne demek kelimeyi şahâdet? Nedir bunun aslı? Allah'ın 'tek' oluşu değil mi?»

«Bak kardeşim: Allah kelimesinde kaç harf var? Beş. Bu harflerin her birini ayrı imlâlarla yazarsan kaç harf meydana çıkar? Ondört. Peki, Peygamber efendimizin adı, yani *Muhammed,* harflerin *m h m m* ve *d* biçiminde yazılmaları sonunda yine bu 14 harfe varmaz mı? Peki iki ondört birleşince kaç eder? Yirmisekiz. İşte sana kelimeyi şahâdet.»

İbrahim'in yavaş yavaş sabrı taşıyordu. Bu Osmanlı yalnız kıyıcı değil, aynı zamanda «sapık» inançlı idi.

«Oğlum, evlâdım, kardeşim, bırak bu sapıklıkları. Osmanoğlu'nda oyun çoktur. Baktı ki sizi yakarak bitiremiyor, yeniçeri ocağına yazar, sonra da küffâra kırdırır. Bak Karamanlı'yı nasıl bitirdi?»

Raşid yerinden müdahale etti:

«Kesin be! Yetti artık. Karamanlıların da hurufîlerin de

mazlum rolü oynamasından bıktım. İkisi de sürekli iktidara oynuyor. İkisi de sürekli kaybediyor. İktidara oynayıp da kaybettin mi kelle gider. İşte o kadar. İster asılarak, ister yakılarak, ister sürülerek..... kelle gider işte!»

Aslında *Raşid*'in canı son derece sıkkındı. Önce «*Hocaefendi*»nin dersi, sonra *Dilruba*, dün *Raşid*'in kafasını iyice karıştırmış, bedenini iyice yormuştu.

İbrahim ile *Oruç*'u susturduktan sonra, yine Allahına sığınmış, tefekküre dalmıştı o sabah.

«Daldın yine» dedi *Halil*. «Ne hainlik düşünüyorsun?»

«İbadet ediyorum» diye mırıldandı *Raşid*. Doğrusu ya bu yüreği temiz, ama aklı kısa arkadaşı ile yeniden bir ağız dalaşına girmek istemiyordu.

Halil üsteledi: «Ne biçim ibadet yahu bu? Biz beş vakit namaza durunca sen yok olursun, tam sohbet zamanı, gözünü kapar, hayalata dalarsın. Allah bilir ya, hem *Dilruba*'yı düşünürsün, hem de utanmadan 'ibadet ediyorum' dersin.»

Raşid'in canı gerçekten dalaşmak istemiyordu. Hiç yanıt vermedi.

«Nasıldı ha? *Dilruba* ile? İyi miydi dün gece?»

«Rahat bırak be!»

«Hadi oğlum, anlat da bizim de içimiz ısınsın biraz!»

«Vallaha ibadet ediyorum. Yakamı bırak.»

«Ne biçim ibadet ulan bu?»

«Sen dinden imandan ne anlarsın! Ben ibadetlerin en yücesini yapıyorum: Kendimi dinliyor, bu dünyadaki yerimi, görevimi sorguluyor, Allahıma ulaşmaya çalışıyorum. Buna «tefekkür» denir. Senin kıldığın namazdan da daha yücedir Allah indinde.»

«Vay zındık vay. Dün *Hocaefendi* ne diyordu dinlemedin galiba. 'Esas olan namazdır. Hem de toplu namazdır. Allah, biz kullarına aydınlanma ve ibadet yolu olarak namazı önermiştir. Bu yoldan çıkan, kendi kendine ibadet etmeye kalkan, Allah korusun, sapıklığa doğru yol alır' demiyor muydu *Hocaefendi?*»

«*Hocaefendi* cehaleti anlaşılmasın, soru sorulmasın diye böyle yapıyor. *Kuran-ı Kerim*'e göre 'sürekli zikr', yani 'te-

fekkür' zamana bağlı zikr'den, yani namazdan bile üstündür. Ama senin gibi kişiler bunu anlamazlar. Bir kuralcılık, bir gelenekçilik anlayışı içinde, herkesle birlikte secdeye varmayı, günahlarından arınmanın, Allah'a karşı görevini yerine getirmenin tek ve biricik yolu zannederler.»

Raşid'in tepesi iyice atmıştı. Dünden beri içinde biriktirdikleri artık sel gibi ağzından akıyordu. Sanki karşısında dünya ahret kardeşi *Halil* yoktu da, o karanlık ruhlu ve karanlık yüzlü, karanlık ilişkili, karanlık yürekli *Hocaefendi* vardı:

«İnsanoğlu yüzyıllardan beri sürüler ile sürülere uymayı reddedenler arasındaki savaşlarla ilerlemiştir. Ne zaman sürüler kazanmışsa, o zaman ilerleme durmuş, ne zaman yenilikçilerin sesi kısılmışsa, o zaman insanlık geriye gitmiştir. Bir düşünsene: Hazreti Peygamber Efendimiz, Allah'ın kelâmını insanlara aktardığı zaman, sürüler onun sesini kısabilseydi, ahir zaman peygamberi olarak bizleri nasıl aydınlatabilirdi?»

Yedinci rapor

HURUFÎLERİN YAKILMA KARARININ ALINDIĞI GECE

Bu mektupta 2 yaprak fareler tarafından kemirilmiş. Doğrusu çok üzüldüm. Çünkü burada de Calevela, *habis* Karpantiye'*nin* Mahmud Paşa *ile* Mehmed Paşa'*nın arasını nasıl açtığını anlatıyor. Kemirilen 2 yaprak dünya edebiyatına «siyasal düzenbazlığın» en güzel örneklerinden biri olarak geçebilirdi. E. K.*

«Müslümanlar, Hıristiyan inancına da Musevî inancına da saygı gösterebilirler ve göstermelidirler de bence. Ama Müslümanlar, kendi içlerindeki sapıklıklara hiçbir biçimde izin veremezler. Müslümanların kendi aralarındaki her türlü ayrıma derhal son verilmeli, Sünnîlikten her ne suretle olursa olsun, ister tarikatlar aracılığı ile, isterse başka mezhepler yoluyla ayrılma çabaları derhal ve kesinlikle önlenmeli ve gerekirse kanla bastırılmalıdır Paşa hazretleri.»

Giftos Karpantiye, Mahmud Paşa'mn karşısında el pençe divan duruyor, alçak fakat son derece etkili bir sesle Hurufîlerin ortadan kaldırılması için ard arda gerekçeler sıralıyordu.

«Paşa hazretleri, bu sapıklar artık Padişahımız Efendimiz hazretlerinin zihnine ve kalbine de sızmayı başarmışlar.»

«*İsmail Efendi* aracılığı ile birinci kadınefendi *Sitte Hatun*'u elde etmişler, sonra da *Sitte Hatun*'un yardımlarıyla Padişahımıza ulaşmışlardır. Korkarım yakında Padişahımız Efendimizin de zihnini bulandıracak, onu da yanıltacaklar.»

Mahmud Paşa bu son sözler üzerine yerinde şöyle bir doğruldu:

«Bre *Hocaefendi*, ağzından çıkanı kulağın duysun. Padi-

şahımız Efendimiz ağzı ana sütü kokan bir çocuk değil, koskoca Bizans İmparatorluğunu zaptetmiş bir cihangirdir. Bir *İsmail Efendi* de kim olurmuş ki, onu yanıltabilirmiş?»*

Giftos Karpantiye, Hurufîleri bahane ederek şu *Raşid* ve arkadaşlarından bütünüyle kurtulmaya kararlıydı. Gerçi sanduka tehlikede değildi ama, ne olur ne olmaz. Tedbirli olmak hiçbir zaman zarar getirmezdi. Paşa'nın celâllenmesinden korkup gerileyeceğine, daha da saldırgan bir biçimde sürdürdü konuşmasını:

«Paşa hazretleri, Paşa hazretleri, bugün sen de gaflet içinde isen, bilesin ki yarın başta seninki ile benimki olmak kaydı ile pek çok kelle gider. Çünkü Hurufî denilen sapıklar, Hazreti İsa'nın tekrar dünyaya geldiğini, üstelik de Müslüman inancına göre, iddia ediyorlar. Böylelikle bir yandan Hıristiyanlık ile Müslümanlığı uzlaştırma ve bağdaştırma çabasında bulunduklarından, *Sultan Mehmed*'in emellerine hizmet etmiş oluyorlar, öte yandan ise yeni bir peygamberin ardında yeni bir din, yeni bir düzen oluşturma fırsatını yakalamış bulunuyorlar. Avrupa'yı egemenliğine almak isteyen Padişahımız Efendimiz işin Müslüman-Hıristiyan bütünleşmesi bölümüne baktığından, babası rahmetli *Murat Han* zamanındaki ayaklanmayı unutuyor ve öteki tehlikeyi göremiyor. Bu nedenle de onları kullanabileceği düşüncesi ile, Hurufî inancının gelişmesine hoşgörü ile bakıyor. *İsmail Efendi*'nin gücü de burada. Hem esasta Padişahımız Efendimizin işine gelen fikirleri savunduğu hem de *Sitte Hatun* ile ittifak halinde olduğu için, kimsenin ona dokunmaya gücü yetmiyor.»

---

* **d'Abussion de Calevela**'nın bu notları üzerine **İsmail Efendi**'nin kişiliğini araştırdım. Acaba gerçekten bu kadar önemli bir kişi mi idi **İsmail Efendi? Reşad Ekrem Koçu**'nun **«İstanbul Ansiklopedisi»**nin 13'üncü cildinde Fatih döneminde yakılarak cezalandırılan bir **İsmail Efendi**'den söz ediliyor. Fakat sarayın başmusahibi olan bu **İsmail Efendi**'nin hurufî olduğuna dair bir kayda rastlayamadım. **Koçu**, bu **İsmail Efendi**'nin saray entrikalarına kurban giden biraz «aykırı fikirli», fakat «fazıl» bir kişi olduğunu söylemiş. E. K.

Mahmud Paşa, Hocaefendi'nin bu saldırgan konuşmasının altında kendi yazgısını da belirleyecek oluşumların yattığını anlamış, sesini çıkarmadan dinlemeye başlamıştı.

«Sen daha gaflet uykunu sürdür Paşa hazretleri» diye devam etti *Giftos Karpantiye*. «Bunlar, *Sultan Mehmed* Hazretlerinin İstanbul'u zaptetmesinden sonra, son verdiği Müslüman-Türk soylularının iktidarını yeniden kurmaya çalışıyorlar. Sadrazam adayları da *Karamanlı Mehmed Paşa*.»

Mahmud Paşa'nın zaten gevşememiş olan dikkati ve merakı daha da artmıştı.

«*Mehmed Paşa* bizim yetiştirmemizdir. Bize hainlik etmez!»

Burada bir sayfayı fareler kemirmiş. E. K.

«Ne yapalım peki?» diye sordu gayri ihtiyari.

Hocaefendi de zaten bu soruyu bekliyordu: «Yakalım» dedi.

«Ne diyorsun sen *Hocaefendi!*» diye gürledi *Mahmud Paşa*. «O zaman bizim kefereden ne farkımız kalır? Nasıl yakarız biz adamları Engizisyon Mahkemesi gibi! Biz değil miyiz Engizisyonu eleştiren? Biz değil miyiz eza edilen İsrailoğulları'na tek tek de olsa kucak açan? Biz değil miyiz 'İslâmın hoşgörüsü Hıristiyanlıktan üstündür' diyen?»

Bu sözleri dinleyen *Hocaefendi* içinden, «Ulan, şu Sırp bozması Paşa'ya bak. Teyzezadesi ünlü filozof *Georgious Amirutzes*'in Katoliklere yönelttiği eleştirileri, tüm Hıristiyanlara teşmil edip, hem bilgiçlik taslıyor, hem de ekmeğini yediği Osmanlı'ya nasıl bendolduğunu vurguluyor. Aklı sıra hem bana bilgiçlik, hem de üstünlük taslayacak. Ah, Papa hazretlerinin devşirmeleri destekleme emri olmasaydı ben sana gösterirdim ama, ...» diye düşünürken, dışından da:

«Aman Paşa hazretleri elimizi çabuk tutup bu sapıklardan bir an önce kurtulmaz isek, 'Müslümanlar'ın uygarlığından bahsetmek olanaklı olmayacak, çünkü Allah'ı harfte gören bu sapıklar İslâm Âlemini parçalayacaklar,» dedi.

Paşa kolay kolay İslâm'ın gücüne olan imanından döneceğe benzemiyordu:

«Bak *Hocaefendi*, 'İslâm ümranı' öyle kolay kolay yokolacak bir uygarlık değildir. Değil Hurufîler, *Uzun Hasan*'ın tüm Şiîleri gelse yine Osmanlı'nın kılına bile dokunamazlar. Artık İslâm, Osmanlı'dan sorulur. Osmanlı ise, cihana egemen olma yolundadır.»

Hocaefendi, Mahmud Paşa'nın bütün dönmeler gibi, yeni katıldığı uygarlığın şaşaası ile gözlerinin kamaşmış olduğunu ve bu sözlerinde samimi bir inancı yansıttığını farketti. Onu ne Hurufîlerle korkutarak ne de Müslüman-Türk soyluluğu ile tehdit ederek sonuca varabilecekti.

Elindeki son kozu oynamaya karar verdi:

«Hem, Paşa hazretleri» dedi. «Duyduğuma göre bu Hurufî *İsmail Efendi*, zat-ı âlînizin Karamanlıların İstanbul'a sevkinde altın karşılığında pek çok aileyi yerinde bıraktığınızı öne sürmektedir!»

Mahmud Paşa birden bağırmaya başladı:

«Bre deyyuslar, bre namerdler, nereden çıkarıyorlar bunları!.. Bilirim hepsi o bizim yetiştirmemiz olan ve bize hainlik etmez dediğimiz *Mehmed Paşa*'nın uydurmalarıdır. Öyle anlıyorum ki, bir yandan Karamanlılara kol kanat gerer, bir yandan da Padişahımıza bizi gammazlar.»

Hocaefendi iki dostun arasını bütünüyle açmış olmanın keyfi ile tam zamanının geldiğini düşünerek derhal «korkunç ifşaata» başladı:

«Paşa hazretleri, bu *Mehmed Paşa, Hurufî İsmail* ve bazı medrese öğrencileri, bir ayaklanma planlamışlar. Edirne Müftüsü ve Müderrisi *Fahreddin Acemi* hazretlerinin konuk Müderris olarak ders vereceği gün kendisini taşa tutacaklarmış!»

Mahmud Paşa yerinden sıçramıştı: «Ne yapacaklarmış, ne yapacaklarmış?»

«*Fahreddin Acemi* hazretlerini taşa tutacaklarmış!»

«Sen nereden biliyorsun bunları?»

«İçlerinde adamım var Paşa hazretleri.»

«Peki bu medrese öğrencileri de Hurufî'miymişler?»

«Hayır Paşa hazretleri. Hepsi değil. Galiba bir çete biçiminde örgütlenmişler bunlar. Reisleri de *Raşid* diye biri imiş!»

«Peki ne olacakmış bunlar *Fahreddin Acemi* hazretlerini taşlayınca?»

«Bütün İstanbul'da bir ayaklanma başlatacaklarmış. Bektaşi babaları da bunlara katılacak, Yeniçeri ocağında da 'Kazan kaldıracaklarmış.' Amaçları sizi ve devşirmeleri bertaraf edip, mühr-ü sadaretin *Mehmed Paşa*'ya verilmesini sağlamakmış!»

Mahmud Paşa, bir yandan kişiliğine yönelen komplo, öte yandan Osmanlı'yı hedefleyen saldırı karşısında öfkeye ve korkuya kapılmıştı.

«Peki *Hocaefendi*. Ne biliyorsan yap. Yalnız bilesin ki ben fetvasız adam yaktırmam, delilsiz medrese öğrencisine kıymam!» dedi.

«Ha! Bir de Sultan'ın şu sünnet düğününü bekleyelim» diye ekledi *Mahmud Paşa*. «Orada âlimlerin tartışmasmdan çıkacak sonuç da belki bu Hurufî sapıklarına daha hoşgörü ile bakılmasına ya da tam tersine, artık bu sapmaların durdurulması için kesin bir tutum alınmasına yol açabilir.»

«Merak buyurmayın Paşa hazretleri,» dedi *Giftos Karpantiye*.

Sonunda, Müslümanı Müslümana yaktırmayı başaracaktı. Böylece Hıristiyanların artık Müslümanlarca «Hoşgörüsüz» diye suçlanmasına olanak kalmıyordu. Müslümanlar da aynı suçu işleyince aralarında hiç fark kalmayacaktı.

Ayrıca saray içi dengelerde hep ayağına dolaşan şu *İsmail Efendi*'den de kurtulmuş olacaktı.

Dahası, Padişah'a Hıristiyanlığı da hoşgösteren Hurufî'lerin ortadan kaldırılmasıyla *Sultan Mehmed*'in Hıristiyanlara daha kıyıcı bakması sağlanabilir, Osmanlı'nın Avrupa'yı egemenliğine alma planı belki biraz olsun geciktirilebilirdi.

«Önce sünnet düğününün geçmesini beklerim. Daha sonra da duruma göre, ben fetvayı *Fahreddin Acemi* hazretlerinden, delili de hainlerin kendilerinden sağlarım Paşa hazretleri,» diyerek *Mahmud Paşa*'yı etekledi ve hemen harekete geçmek üzere sevinç içinde kendini dışarı attı.

Sekizinci mektup

GAZZALÎ'NİN İBN RÜŞD'Ü YENDİĞİ GÜN
(Hocaefendi'nin Büyük Zaferi)

d'Abussion de Calevela'*nın raporlarının bu bölümündeki çevirilerde çok zorlandım. Din bilginlerinin sözlerini Türkçe'ye aktarmakta teyzem de yetersiz kaldı. Bunun üzerine İlâhiyat Fakültesi öğretim üyelerinden sevgili dostum, değerli hoca* İsmail Agâh Çarıkçı'*dan yardım istedim. Bu bölüm büyük ölçüde onun eseri oldu.*
E. K.

Sultan Mehmed Han, iki Roma'nın tacını birden hedeflediği için Doğu Roma'yı alır almaz, «Patrik ve maiyeti benim korumam altındadır» diye bir ferman yayınlamıştı. Bu, aslında tüm Hıristiyan dünyasına yollanan bir mesajdı.

Daha sonra *Gennadiyus,* Patrik seçilince *Fatih* bu fermanı, ona berat olarak da vermişti.

Amacı, Ortodoksları ve Katolikleri tek bir imparatorluk tacı altında birleştirmekti. Bunun için de Müslümanlığın tüm öteki dinlere müsamaha ile bakmakta olduğunu göstermeliydi.

Dahası, İslâm dininin, çağdaş değişme ve gelişmelere açık olduğunu da herkese kanıtlamalıydı.

İstanbul'un surlarını yeni bir teknolojiyle döktürdüğü toplarla yıkmamış mıydı? Müslümanların çağdaş teknolojiye uymasına yüce Allah'ın izin verdiğinin, hattâ bunu farz kıldığının bundan güzel bir kanıtı olabilir miydi?

Her türlü maddi ve daha önemlisi manevi gelişme, İslâmda kendisine uygun bir yer bulmalıydı. İşte *Hocaefendi*'nin de önlemek istediği oluşum buydu.

Üstelik *Sultan Mehmed,* Katolik âlemi içindeki protesto eylemlerine de kol kanat germeyi planlıyordu.

Zaten Ortodoks ve Katolik olarak bölünmüş olan Hıristiyanlar bir de Katolikler olarak yeniden parçalanırlarsa, Müslüman bir imparator onları daha rahat yönetemez miydi?

Bu nedenle *Fatih Sultan Mehmed,* bir yandan Papa'nın baskısını arttırmasının yollarını ararken, öte yandan, bu baskıya karşı Alman prenslerinin ve Tudorların başkaldırmasını teşvik ediyordu.

Fakat bütün bunların yeterli olmadığını da biliyordu.

Asıl gerçekleştirilmesi gereken hedef, Müslümanlığın tüm din mensuplarını kucaklayabilecek ve tüm gelişmeleri destekleyebilecek nitelikte olduğunun kanıtlanmasıydı.

Ancak bu yolla bölünmüş Hıristiyanları Müslüman bir imparatorun tacı altında toplayabilirdi.

Ama ah etrafındaki şu örümcek kafalı herifler olmasaydı ne iyi olurdu.

Sultan Mehmed de, *Hocaefendi* de çok önemli bir gerçeğin farkındaydılar:

Meşşaiyun mensupları bu Doğu Roma-Batı Roma bütünleşmesinde kullanılabilecek olan yeni bir İslâmî anlayışın getirilmesinde çok işe yarayabilirlerdi.

Sultan Mehmed din ile felsefeyi uzlaştırma çabasındaki *Meşşailerin* kendisine çok yardım edebileceğini biliyor ve mantık ile dini birleştirmeye dayalı bu düşünce sistemini yeni kuracağı imparatorluğun temeli yapmak istiyordu.

Hocaefendi ise, ne yapıp edip, bu «yürüyenleri» «durdurmak» amacındaydı.* Bunu yalnız Müslümanların hoşgörü sahibi olmasını önlemek gibi genel bir amaç için değil, aynı zamanda Hurufîlerin yokedilmesine kadar gidecek bir dizi somut sonucun sağlanması için de istiyordu.

Batı Roma'nın başkenti olan Roma ve onun etkisindeki İtalya, *Sultan Mehmed*'in ilgi alanlarının başında geliyordu.

---

* Meşşaiyun, yürüyenler demektir. Yürüyerek ders verdikleri için kendilerine «meşşaiyun» denir. E. K.

İtalyan sanatçı ve düşünürlerine özel bir ilgi ve itibar gösteriyordu. Böylece, bir yandan Katolikliğe nüfuz etmeye, öte yandan da tebasını yavaş yavaş «kâfir» düşmanlığından kurtarmaya çalışıyordu.

Katolik düşünür ve sanatçıları sarayına davet ediyor, iltifatlara boğuyor ve Türk asilzadeleriyle tanışmalarını sağlıyordu.

Bütün bu çabalarının meyve vermesi ise ancak İslâm dinini bütün öteki inançları da kucaklayacak bir müsamahaya eriştirmesi ile olanaklı olacaktı.

Müslümanlığı *Meşşaiyun* çizgisinde geliştirmeye kararlıydı. *Meşşai*, düşüncesinin, yeni kurmakta olduğu cihan imparatorluğunun temel zihniyetini oluşturacağına yürekten inanıyordu. Bu nedenle de büyük âlim *Gazzalî* ile *İbn Rüşd*'ün düşünceleri arasında bir uzlaşma arıyordu.

İşte, ulemayı yavaş yavaş bu yolda uzlaşmaya teşvik etmeye başlamalıydı.

O yıl çok sert geçen kışa rağmen, ikide bir, İstanbul'un fethinden sonra Zeyrek Camii Medresesi haline getirilmiş olan Pantokrator Manastırı'na gitmesinin en önemli nedeni *Meşşai* eğilimli ünlü müderris *Ebu Cafer bin Abdülaziz*'in derslerine destek vermekti.

Bir keresinde *Ebu Cafer*, Sultan'ın varlığıyla da öyle bir coşmuş, Yunan filozoflarının mantık anlayışı ile İslâmî ilkeler arasında «hareket» kavramına dayalı öyle bir paralellik kurmuş ve bunu *Gazzalî*'nin fikirleri ile öyle uyuşturmuştu ki Padişah memnuniyetini ifade için Medreseye on bin akçe, öğrencilere beşer yüz akçe bağışlamış, *Ebu Cafer*'e ise bir «hilâtı fahire» giydirmişti.

İşte, *Hocaefendi*'nin gözünü açan da bu olay olmuştu.

İslâm düşüncesinin gelişmesinin önlenmesi için Medrese eğitimindeki çoğulculuk tahrip edilmeli, bu *meşşaiyun* taifesinin çanına ot tıkanmalı, içtihat kapısı kapatılmalı, Müslümanlık dar kalıplar içine hapsedilmeliydi. Zaten *Papa* da İslâmî düşüncenin gelişmesinin durdurulmasını ve Medreselerin yozlaştırılmasını aslî görevleri arasında saymamış mıydı?

Hocaefendi'nin beklediği fırsat *Fatih Sultan Mehmed*'in

şehzadeleri *Beyazıd* ile *Mustafa*'nın sünnet düğününde ortaya çıktı.

Sultan Mehmed, bu sünnet düğününü, İslâm düşüncesinde her iki Roma tacını kucaklamasını sağlayacak bir hoşgörü felsefesinin pekiştirilmesi için bahane olarak kullanmaya karar vermişti.

Sünnet düğünü şenliğinin birinci günü bilim adamları arasında yapılacak tartışmalarla geçecekti. İkinci gün Padişah, şeyhleri kabul edecekti. Üçüncü gün silâh ve ok atma, binicilik, at yarışları, kılıç dövüşleri gibi oyunlar yapılacaktı. Dördüncü gün ise halka helva, şeker, ziyafet ve çeşitli armağanlar verilecekti.

Padişah bütün bu debdebeli düğünün ardında, İslâmî düşünceyi Batı'yı da kucaklayacak bir yapıya kavuşturacak tartışmaları planlamıştı.

Oysa *Hocaefendi* de İslâm düşüncesini her türlü yeniliğe kapatmak amacıyla bütün hazırlıklarını tamamlamıştı. Planı basitti. *İbn Rüşd* ile *Gazzalî* arasında bir çatışmayı, bir kutuplaşmayı teşvik edecek, çıkacak kargaşada hangi taraf softaca bir tutum içinde olursa, onları destekleyecekti.

O tartışma günü gelip çattığında *Hocaefendi* heyecandan yerinde duramaz olmuştu. Acaba ortalığı karıştırsın diye on bin akçe rüşvet verdiği *Molla Tahsin* görevini iyi yapabilecek miydi?

İbn Rüşd taraftarları çok güçlü görünüyordu. Ama *Gazzalî*'nin izleyicileri de hem sayıca hem kalite açısından hiç de azımsanacak gibi değillerdi. Bütün sorun, bu iki grup arasında uzlaşmayı önlemek, tartışma çıkarmak, ve sonunda tartışmayı çatışmaya dönüştürmekti.

Molla Tahsin'in keskin zekâsı, ataklığı ve kazanacağı büyük menfaatler işe karışınca, *İmam-ı Azam Gazzalî* taraftarları ile *İbn Rüşd* taraftarları arasında kavga çıkarmak zor olmayabilirdi.

Sonunda Otağ-ı Hümayundaki bilimsel sohbet başladı.

Fatih Sultan Mehmed'in sağına ünlü *Meşşai Ebu Cafer* oturmuştu. Onun sağında *Fatih*'in hocalarından *Molla Hayreddin* vardı. *Molla Hayreddin* sıkı bir *Gazzalî* taraftarıydı.

Anadolu'ya *İkinci Murad* zamanında gelmiş olan *Ali Tavsi*, Sultan'ın solundaydı.

Onun öteki yanına ünlü hekim *Şirvanlı Şükrullah* yerleşmişti.

Hocaefendi de, Şükrullah Efendi'nin hemen sol arkasına sığınmış, gözleri velfecre okuyarak etrafı kolaçan ediyordu.

İstanbul Kadısı *Hızır Bey Çelebi*, Sadrazam *Mahmud Paşa* ile birlikte *İkinci Mehmed*'in tam karşısında yer almıştı.

Molla Tahsin, Sadrazam'ın yanında, Sultan'ın çapraz karşısında oturuyordu. Bir yandan *Hocaefendi*'nin verdiği on bin akçenin keyfini sürüyor, öte yandan da çok ters bir şey söyleyip Sultan'ın gazabını üzerine çekmekten korkuyordu. Ama yine de kararlıydı: On bin akçenin arkasının geleceğini bildiği için, bugün kelleyi koltuğa alacak, Sultan'ın sabrını zorlamak pahasına karşısına çıkan herkese saldıracaktı: «Nerde hareket orda bereket» vecizesi bugün uygulayacağı stratejinin esasını oluşturuyordu.

Fatih Sultan Mehmed tartışmayı başlatmak için ilk soruyu *Molla Hayreddin*'e yöneltti:

«Hocam, *İmam-ı Azam Gazzalî*'nin 'her sebebe fail, her sebeplenmişe mefûl demiyoruz, böyle olsaydı ateşin fiili olurdu' sözü hakkında ne buyurursunuz?»

Molla Hayreddin o anda doğrusu böyle bir soruyla karşılaşacağını düşünmemişti. Bu şölende daha çok hukuk sorunlarını tartışacaklarını sanıyordu. Birdenbire bir felsefe sorusu onu bir hayli şaşırtmıştı.

Yine de engin bilgisi ve deneyimiyle hiç duraklamadan cevabı yapıştırdı: «*Gazzalî*'nin her sözünde olduğu gibi, bu sözünde de büyük bir hikmet vardır. Her sebebe fail dersek, o zaman âlemin sebebi olan Allah'ı da âlemin faili kabul etmemiz ve Allah ile âlem arasında sebep-sonuç ilişkisi var dememiz gerekir ki, bu doğru değildir.»

Molla Hayreddin bu görüşü ile tartışmayı da kesin olarak başlatmış bulunuyordu.

Molla Hayreddin'in sözlerine karşı *Ebu Cafer* biraz daha farklı bir yaklaşımı dile getirdi.

«*Gazzalî*'nin pek çok sözü gibi bu sözünün de yarısı doğru yarısı ise tartışmalıdır. Doğru olan bölüm, ateşin fiili olduğunu söylediği kısımdır. Zira ateş gizli olarak var olan şeyi açığa çıkarabilir. İşte failin de belirgin niteliği budur. Herhangi bir cansız, gizli olarak var olan şeyi fiiliyata döker, yani açığa çıkarırsa o cansız, tam fail olur.»

«Velâkin, *Gazzalî*'nin, failin iradeye bağlı olan ve olmayan diye bölünmesini doğru bulmaması yanlıştır. İrade ile yapılan fiil âlimi ifade eder, ama fiilin bölünmesi zorunlu olarak ilim anlamına gelmez. Fail, başkasını bilmeksizin yokluktan varlığa çıkarabilir.»

«*Gazzalî*'nin iddia ettiği gibi, 'tabiî olarak yaptı' sözü 'yaptı' ile sözünün tersi değildir. Tabiî olarak yapan, benzetme ile fail değildir, tam anlamıyla faildir. Faili 'iradeli' ve 'tabiî' diye ayırmak müşterek isim sınıflaması değil, cins isim sınıflamasıdır. 'İradesiyle yaptı' sözü, 'gözü ile baktı' sözüne benzetilemez. Zira, ister iradesiyle yapsın, ister tabiî olarak yapsın, fail her iki durumda da gerçek faildir. Eş'ariler için asıl bunun tersi gerekir. Zira onlara göre insanın ne bir şey edinebilmesi ne de etkin bir fiilde bulunabilmesi olanaklıdır. Onların hükmü, görünürdeki fail hakkında bile böyle iken gaiptekini nasıl olup da iradeli kabul ettiklerini doğrusu çok merak ediyorum!»*

Bu çok güzel cevap üzerine Otağ'ı dolduran kalabalıktan bir uğultu halinde tasvipler yükseldi.

Hocaefendi birinci hamleyi kaybetmişti.

Fatih Sultan Mehmed son derece memnundu. *Ebu Cafer* konuşurken başı ile tasvipkâr hareketler yapıyordu.

Mahsustan konuyu felsefe alanındaki bir tartışma ile

---

* Sakın buradaki tartışmayı, İstanbul'un Fethi sırasında Ortodoksların «melekler erkek midir, dişi midir?» münakaşasına benzetmeyin. İbn Rüşd ile Gazzali arasındaki fikir tartışması için bkz: **İbn Rüşd'ün Metafiziği ile Gazzali Metafiziğinin Karşılaştırılması**, İsmail Agâh Çarıkçı, M.E.B. 1001 Temel Eser, No: 1941, İstanbul, 1976. Bu tartışma felsefedeki ontoloji (varlık) sorununun esasına ilişkindir.

açmıştı. Çünkü tartışma ne kadar soyut olursa, örümcek kafalıların o kadar az karşı çıkacağını düşünüyordu.

Konuyu Venediklilerin ve Cenevizlilerin haklarına getirse, Otağ'ı Hümayun'un içinde kan gövdeyi götürürdü. Çünkü paşalar arasında başlayan İstanbul ticaretinden haraç alma modası, hemen ulemayı da etkilemiş, ünlü âlimler, gavur taifesinin nasıl sağılacağı konusunda usul tartışmalarıyla gırtlak gırtlağa gelmişti.

Özellikle devşirmeler, Türkleri saf dışı bırakıp hem devlete hem de Venedikli ve Cenevizli tüccarların kârlarına el koymakta şimdilik başarılı gözüktükleri için, Sultan bu dengeyi bozup, azınlıkları tedirgin etmek istemiyordu.

Ebu Cafer'in mantık zaferinden etkilenen, çömezlerden *Mümin el Hakim* birden coştu. Gençliğinin verdiği ataklık ile kendini gösterme hevesi Sultan'ın önünde Hocası'na destek vermiş olma tafrasını dengelemeye çalışmadan, lâfa balıklama daldı ve kaş yaparken göz çıkardı. Hayatının hatasını işledi.

«*Gazzalî*'nin, 'Allah'ın fail olmasıyla, O'nun başkasının sebebi olduğunu kasteylemekteyiz. Bu sebeple O'nun varlığı tasavvur olunmaz ise âlem dahi yok olur' diye Yunanlı filozoflara atfen vermiş olduğu cevap doğru değildir. Zira bu takdirde Yunanlı filozofların önce benzetme yoluyla herhangi bir şekilde her şeyin bir kaynağı olduğunu ve nefsin de ceset için kaynak olduğunu kabul etmeleri lâzım gelir. Halbuki Yunanlı filozoflardan hiçbirisi böyle bir şey söylememiştir. O bakımdan *Gazzalî*'nin 'itikat ettiğimiz Müslümanlığa aykırıdır' demesi doğru değildir. Zira filozoflar, onun söylemiş olduğu şeyleri söylememişlerdir» diye ortalığa konuşuverdi.

İşte artık *Hocaefendi*'nin beklediği fırsat çıkmıştı.

«Bre haddini bilmez, sen kimsin ki *İmam-ı Gazzalî* hazretlerine yalancı dersin?» diye haykırdı.

Otağ'ın ortasına bir top güllesi düşse, ortalık ancak bu kadar karışırdı.

Mümin el-Hakim bu saldırı ve haksız suçlama karşısında o denli şaşırmıştı ki: «Benim *İmam-ı Azam Gazzalî*'ye saygım büyüktür. Ona yalancı falan da demiyorum. Sadece Yunanlı

filozofları değişik yorumladığını ve benim bu yoruma katılmadığımı söylemek istedim» dahi diyemedi. Çenesi tutuldu. Dili korkudan kilitlendi. Suspus oldu kaldı.

Dinleyicilerden tehditkâr homurtular yükselmeye başlamıştı.

Hocaefendi'ye satılmış olan *Molla Tahsin* ortalığı karıştırma fırsatını kaçırmadı.

«Ulu Sultan'ım izin verirlerse, ben de bir iki kelâm etmek isterim. Öyle anlaşılıyor ki bu konuda fikir serdedenler akılları ermediği için *Gazzalî* hazretlerini yalancılıkla suçluyorlar.

«Oysa, onlardan beklenen *Gazzalî* hazretlerinin öne sürdüğü iddiaları çürütmek olmalıydı. Haşmetlu Padişahım acaba bu terbiyesizliği ve mantıksızlığı nasıl cezalandıracaktır merak içinde intizar etmekteyim.»

Fatih Sultan Mehmed'in kaşları çatılmış, gözleri ufalmıştı. Sanki direnen Konstantiniyye surlarına bakar gibiydi.

Gözlerini bir *Hocaefendi*'ye, bir *Molla Tahsin*'e, bir *Ebu Cafer*'e ve tilmizi *Mümin el-Hakim*'e çeviriyor, herkes de merakla, ne diyeceğini ya da ne yapacağını bekliyordu.

Sultan'ın canı gerçekten çok sıkılmıştı.

Örümcek kafalılara bir ders vermeyi planlamışken, tecrübesiz bir gencin atılganlığı bütün işini bozmuştu.

Üstelik delikanlının iddiası önemli bir noktayı tartışmaya açıyordu. Fakat, Otağ-ı Hümayun'u dolduran kalabalığın bunu anlaması olanaklı değildi.

Bu mugalâtacı örümcek kafalılar, kalabalıkların hislerini istismar etmeyi çok iyi bilirlerdi.

Şu *Hocaefendi* zaten kimbilir neyin nesiydi? Dönme köpek! Bunlar zaten hep böyle olurdu: Efendilerine (yani, kendisine) yaranmak için Müslümanlardan daha Müslüman görünüyordu.

Kimbilir bu aşağılık *Molla Tahsin*'le ne gibi bir menfaat ilişkisi vardı?

Ebu Cafer'in ve öteki âlimlerin önünde bu mugalâtacı ve çıkarcı heriflere teslim mi olacaktı koca Sultan?

Fakat birdenbire babasının sağlığında tahta çıkarılışını ve tahttan indirilişini hatırladı.

Hayır, henüz kalabalıklara ve menfaatçi paşalara karşı gelecek kadar güçlenmemişti.

Ayrıca İslâmı hoşgörü çizgisine oturtayım derken, baş müttefikleri *Hocaefendi*'ye saldırarak, şimdilik kendi amaçlarına çok iyi hizmet eden devşirmeleri kızdırmanın bir âlemi yoktu.

Gayet yumuşak bir sesle, «Hadi bakalım, bugünlük bu kadar irşad olduğumuz yeter» diyerek, sünnet düğününün bilimsel tartışma faslına son verdi.

Örümcek kafalılar ve *Hocaefendi* bir muharebe daha kazanmışlardı.

Daha önemlisi, Sultan'ın Batı Roma tacını da kuşanmaya yönelik bir genel planının ideolojik düzeydeki ilk aşaması başarısızlığa uğramıştı. *Gazzalî* ile *İbn Rüşd*'ün düşünceleri arasında bir yakınlaşma, bir uzlaşma sağlanamamıştı.

Dokuzuncu mektup

KOMPLONUN HAZIRLANDIĞI GÜN

Giftos Karpantiye, Edirne Müftüsü *Fahreddin Acemî*'nin adamını büyük bir dikkatle dinliyordu.

«Efendimiz *Fahreddin Acemî* hazretleri, bu Hurufî *İsmail Efendi*'nin saray içindeki ve özellikle *Sultan Mehmed Han* üzerindeki nüfuzunun artmasından çok tedirginler. Bana kesin talimat buyurdular: 'Git *Hocaefendi*'yi gör. Bu işin önlenmesinde yardımlarını esirgememesini söyle. Kendisini uyar. Bugün bunu önlemezse, yarın, Hurufîler ilk onun kellesini isterler de' dediler. Üstelik, Gazzalî yanlısı âlimlerin zaferi, bu sapık düşüncelerin önlenmesi için ortamı yeterince hazırladı buyurdular.»

Hocaefendi Giftos Karpantiye, bu sözler üzerine hiç duralamadan hemen cevabı yapıştırdı:

«Müftü hazretlerine iletiniz ki, yakında bütün Hurufîlerin hakkından geleceğiz. Kendileri İstanbul'a teşrif buyurduklarında, buraya gelmelerinin şerefine kendilerine Hurufîlerin kellelerini ikram edeceğim.»

Fahreddin Acemî'nin ulağı gidince, *Hocaefendi,* mutemed adamı *Sadık*'ı çağırttı:

«*Sadık Efendi,* hazırlıklar tamam mı?»

«Tamam *Hocaefendi* hazretleri.»

«Taşı atacak olan avlunun dışında duracak ve sapan kullanacak, tamam mı?»

«Tamam *Hocaefendi* hazretleri.»

«Her ikisi de boz mintanlı olacak, değil mi?»

«Evet *Hocaefendi* hazretleri.»

«Avlunun içindeki boz mintanlının üzerinde bir şey olmayacak ve sadece karışıklık çıkaracak, değil mi?»

«Evet *Hocaefendi* hazretleri.»

Giftos Karpantiye kuşağından çıkardığı keseyi *Sadık*'ın kulağının dibinde şıkırdattı:

«Göreyim seni *Sadık*, yüzümü kara çıkarma. Padişahımız Efendimizin ruh ve vücut sağlığı senin adamlarının başarısına bağlı. Onlar başarırsa, Padişahımızı bu mel'un Hurufîlerin elinden kurtarmamız daha kolaylaşacak.»

Padişahın kurtuluşundan çok kesenin içindeki altınlarla ilgilenen *Sadık*, «Merak buyurmayınız efendimiz. En iyi adamlarımı görevlendirdim,» dedi.

Aynı gece *Hocaefendi*, *Mahpeyker*'in kollarında esrardan bayılmış gözleriyle anlatıyordu:

«Korkma artık güzelim. *Sitte Hatun*'dan da çekinme. Baş Musahip *İsmail Efendi*'nin hakkından geleceğiz yakında. O zaman *Sitte Hatun* da Padişahımız Efendimiz indindeki yerini kaybedecek. Belki senden bile yardım ister gözden düşünce. Aman aklında olsun, sakın yanılıp da merhamete gelme. Bırak defolup gitsin.»

«Ayol, amma hoşsun ha! Ben, *Sitte Hatun*'a merhamet edeceğim haa? Sen de beni hiç tanımamışsın! Sen bir an evvel *İsmail Efendi*'nin kârını tamam eylet. Gerisini bana bırak.»

«*Mahpeyker*, onbeş gün sonra Edirne Müftüsü *Fahreddin Acemî* Hazretleri İstanbul'u teşrif edecekler. Medresede ders verecekler. İşte o gün biz de tüm Hurufîlerden kurtulacağız. Haa, aklımdayken, şu senin kardeşinin boz mintanları vardı ya, onları bir zahmet bana getiriver. İstanbul'un fethinde giyilmiş mintanların uğuruna inanıyorum. Bir adamıma giydireceğim. Bize büyük hizmetleri olacak.»

Raşid ve arkadaşları değil sandukayı açmak, henüz yanına bile yaklaşabilmiş değillerdi. Ama olsun, «yılanın başını henüz küçükken ezmek gerekir» demez miydi bu Osmanlı. İşte kendisi de tam bunu yapıyordu.

Onuncu Mektup

EYLEM PLANININ HAZIRLANDIĞI GECE

Bu mektup-rapordaki «aşk büyüsünü» bizim komşu Zehra hanım uyguladı. «İnanın ki yüzde yüz olumlu sonuç veriyor» diyor. Günahı vebali söyleyenin boynuna. Ben yalnız aktarıyorum. E. K.

Dilruba'nın, *Mahpeyker* ile olan ve *Raşid*'in isimlendirmekte zorluk çektiği «çok yakın» ilişkisi, yine imdatlarına yetişmişti.

Raşid ve arkadaşları, *Hocaefendi*'nin Hurufîleri toplatıp cezalandırmak için uygulamaya koyacağı kışkırtma planını haber almışlar ve hummalı bir faaliyete girişmişlerdi.

Bir yandan *Fahreddin Acemî*'nin dersini dinlemek üzere kendi güvendikleri ve inandıkları medrese arkadaşlarını davet ediyorlar, öte yandan İstanbul'un dört bir tarafına çağrı yollayarak Hurufîleri kendilerinden sayan bektaşi taifesinin o gün Zeyrek Camii Medresesine gelmesini sağlamaya çalışıyorlardı.

Dersten bir gün önceki son toplantıda, *Raşid, Dilruba*'nın *Mahpeyker*'den öğrenerek kendisine söylediği ayrıntıları arkadaşlarına aktarıyor ve planı son defa gözden geçiriyordu:

«Kışkırtıcı görevlinin boz mintan giyeceğini biliyoruz. Demek ki bütün yapılacak iş, boz mintanlı kışkırtıcıyı önceden belirlemek ve taşı fırlatmasını beklemek. Fırlatır fırlatmaz da yakasına yapışmak!»

«Peki,» dedi *Ali*, «ya herif taşı fırlatır fırlatmaz elimizden kaçarsa?»

«Hem kışkırtıcıyı makasa alacak biçimde hem de bütün kapıları tutacak şekilde duracağız avluda,» diye cevap verdi *Raşid*. «Böylece kaçmasına fırsat kalmayacak!»

«Peki ya herif yakalanınca, 'ben Hurufîyim' derse? diye sordu *Oruç*.

Raşid güldü. «Yahu, 'ben Hurufîyim' derse derhal canı alınır. Bizim tarafımızdan yakalanınca, herif kurtulmak için mutlaka kendisinin birisi tarafından görevlendirildiğini söyleyecektir. Böylece, hem Hurufîler ve Suhteler kurtulacak, hem de bu *Hocaefendi* denilen *Giftos Karpantiye*'nin foyası meydana çıkacak.»

«Çok iyimsersin be *Raşid*,» dedi Halil. «Bu *Hocaefendi* denilen herif bir kez Padişahımız Efendimiz Hazretlerine iyice hulûl ve nüfuz etmiş. Onu âdeta avucunun içine almış. Sen ne yaparsan yap onun yerini sarsamazsın. Ülkeyi tek başına yöneten bütün insanlar gibi Padişahımız da bir kez yanılınca devlet gemisinde önemli bir gedik açılıyor ama, kimsenin gücü o deliği onarmaya yetmiyor. Çünkü, tek adam olan yönetici, bir habis kişiye, *Karpantiye*'ye bağlanmış olduğundan, o gediği görmüyor. Herif, Padişahımız Efendimize büyü mü yaptı ne? Sandukayı açabilirsek belki bunu da öğreniriz!»

Mehmed güldü. «Bak *Halil* efendi, işin içine büyüyü müyüyü karıştırma. Sonra hepimiz tam bir yılgınlığa düşeriz. Yok olur gideriz. Büyü insanın kafasının içinde, kendi kendine yaptığı telkindedir. Üstelik kimsenin Bizans'ı yokeden ve Roma'yı avucuna almak üzere olan *Sultan Mehmed Han*'a büyü müyü yapmaya gücü yetmez!»

«Hadi ordan sen de,» diye yanıtladı *Mehmed*'i Halil. Ve devam etti:

«Sen ne anlarsın büyüden. Bizim *Pembe* nine tavşan kakası ve kaplumbağa kabuğu ile öyle bir büyü yapardı ki, şimdiye kadar kurtulan duymadım.»

Mehmed sordu: «Ne büyüsü imiş bu?»

Halil: «Aşk büyüsü. Kime yaparsa hemen sevdiğinin kollarına düşerdi.»

«Yok yahu, kokmaz bulaşmaz denilen tavşan bokunun da yenilince kara sevda yaptığını hiç duymamıştım şimdiye kadar.»

«Yenmiyor ki aslanım. Kaplumbağa kabuğu dövülüp iyice toz haline getiriliyor. Sonra tavşan kakası ile karıştırılıyor ve örümcek ağı ile yoğruluyor. Ortaya çıkan macun okunmuş beze sarılıp döşeğin altına konuyor. Ondan sonra büyü yapılan kişiyi tutabilirsen tut. Tam bir kara sevda ortaya çıkıyor ki, sevdiği insanla bir olana dek, ne yiyor ne içiyor!»

«Eh,» dedi *Raşid*, «artık reçeteyi öğrendiğimize göre biz de bu büyüden yaparız.»

«Pışşık,» dedi *Halil*. «Büyünün sırrı, okunmuş bezde. Onu nefesi kuvvetli biri okumazsa, büyü hiçbir işe yaramaz!»

Sevda lâfı geçince *Raşid*'in aklına gene *Dilruba* gelmişti. Teninin ipek kayganlığı ve vücudunun ak sıcaklığı yanında, sadakatine ve cesaretine ne demeliydi şu kızın? *Hocaefendi*'nin cariyesi *Mahpeyker* ile olan dostluğu sayesinde, evvel Allah, kendilerine kurulmuş olan şu komplodan bile kurtulacaklardı. Bir de şu kötülük kumkuması *Giftos Karpantiye*'den kurtulsalardı nasıl düze çıkacaklardı. Belki İmparatorluğun büyümesi bile bu dönmenin etkisiz hale getirilmesine bağlıydı.

Raşid aslında bütün umudunu *Fahreddin Acemî*'nin dersinden tam bir hafta sonra *Ermeni Artin*'in işlettiği kahvede yapılacak büyük gizli toplantıya bağlamıştı.

Bu toplantıya Hurufî ve Bektaşi babalarının temsilcileriyle birlikte Mevlevî ve Nakşibendî şeyhlerinin adamları da katılacaktı.

Medreselerdeki eğitim düzeninin konuşulacağı bu toplantının yapılabilmesi, yarın *Fahreddin Acemî*'nin dersindeki kışkırtmanın önlenmesine çok bağlıydı. Yarın *Giftos Karpantiye*'nin maskesi düşürülebilirse, *Artin*'in kahvesindeki toplantıda, bugüne dek Medrese programlarında yapılan tahribatı düzeltici kararların alınması kolaylaşabilirdi. Yok yarınki kışkırtma başarılı olursa, Osmanlı Medresesi de, kendi kelleleri de, elden giderdi.

«Bana bakın,» diye birden lâfa daldı. «Büyüyü müyüyü bırakın şimdi. Yarını iyice düşünün, kim nerede duracak? Kim hangi kapıyı tutacak? Boz mintanlıyı kimler çapraza alacak? Gelin bir güzel plan üzerinde görelim,» dedi.

Hocaefendi'nin *Sadık* ile konuşmasını bilmeyen ve dolayısıyla boz mintan giymiş iki kışkırtıcıdan haberi olmayan, tüm bilgileri, *Mahpeyker*'in bölük pörçük söyledikleriyle sınırlı kalan *Raşid* ve arkadaşları, bütün planlarını tek bir boz mintanlı kışkırtıcının atacağı taş üzerine kurdu.

Onbirinci rapor

SUHTELERİN VE HURUFÎLERİN TOPLANDIĞI GÜN

Bütün medrese tertemiz süpürülmüş, sulanmış, derlenmiş, toparlanmıştı.

Boru değil, Müderrislerin en büyüğü Edirne Müftüsü *Fahreddin Acemî,* misafir hoca olarak gelecekti.

Raşid o sabah içinde bir sıkıntıyla uyanmıştı. Kötü bir şey olacaktı bugün! Ne zaman içi sıkılsa hep kötü bir şey olurdu.

Sabah namazını kılarken aklı hep *Fahreddin Acemî*'deydi.

Sevmiyordu bu adamı işte. *Kur'an*'dan başka tüm kitapların lüzumsuz olduğuna fetva veren bir insanı nasıl sevebilirdi? Kitap yaktıran bir adama karşı hiçbir iyi duygu besleyemiyordu. Kitap yakmak da aynen insan yakmak gibi engizitör kâfirlerinin işi değil miydi?

Birdenbire *Mehmed*'in, «Hadi oğlum geç kalıyoruz» uyarısı ile kendine geldi.

Fahreddin Acemî'nin dersinin yapıldığı avluya çıktıklarında *Raşid* şaşırdı kaldı. Doğrusu hiç bu kadar kalabalık beklemiyordu. Tevekkeli değil, *Fahreddin Acemî,* «İlle de 'pastırma yazı' sırasında gelirim ve ille de avluda ders yaparım!» diye tutturmuştu. Oysa hiçbir zaman avluda ders yapılmazdı. Yoktu böyle bir âdet. *Fahreddin Acemî* yeni bir usul başlatıyordu.

Gözleriye çevreyi taradı. *Doğan, Halil, Oruç, Ali* ve *İbrahim* yerlerindeydi.

Bakışlarıyla sordu: «Boz mintanlıyı buldunuz mu?» Hepsinin bakışları olumsuzdu. Olumsuzluk bir yana, bu bakışlar, avuç içi kadar avluda boz mintanlıyı henüz görememiş olmaktan dolayı, umutsuzdu da.

Bu arada *Hocaefendi,* keyifle bağdaş kurmuş, güya *Fahreddin Acemî*'yi dinliyordu.

Raşid, Hocaefendi'nin gözlerinin, göz yuvalarında fırıl fırıl döndüğünü farketti. Bir ara, birisine doğru göz kırpar gibi olduğunu görünce, o tarafa baktı ve çizgili boz mintanlıyı gördü. Kapıdan girmiş, yavaşça avluya doğru süzülüyordu. Derhal *Halil*'e işareti çaktı. *Halil, Doğan*'a, *Doğan Oruç*'a, *Oruç Ali*'ye, *Ali İbrahim*'e haber verdi.

Oh be! Çizgili boz mintanlıyı sonunda bulmuştu. Amma uğraşmışlardı ha şunu belirlemek için. İyi ki *Dilruba* «her şeyi çizgili boz mintan giyen biri başlatacakmış» haberini getirmişti. Demek ki oğlan bu ana kadar dışarda saklanmış, dersin başlamasını beklemişti.

İçeri girmek için herkesin dikkatinin *Fahreddin Acemî*' nin üzerinde toplandığı anı beklemiş olması, oldukça akıllı olduğunu gösteriyordu. Böylece taşı fırlatıp kaçtığında, kimse onu görmemiş olacaktı.

Fahreddin Acemî bu arada yel gibi esiyor, fırtına gibi gürlüyordu:

«Bunlar Hıristiyanlardan da kötüdür. Hıristiyanlar hiç olmazsa Allah'a ve O'nun peygamberine inanır. Bunlar ise bizzat kendilerini Allah'ın temsilcisi sayan zındıklardır. Suratlarında Allah yazdığını öne süren bu sapıkların Osmanlı mülkünde yaşaması caiz değildir. Allah münkirleri bağışlamaz. Bunlar Allah'a değil, harflere tapar. Putperestlerden hiç farkları yoktur Hurufîlerin!»

Raşid, bütün dikkatini boz mintanlı ajana vermişti. Taşı ne zaman fırlatacaktı acaba? *Dilruba, Hocaefendi*'nin işaret verip vermeyeceği hakkında hiçbir şey söylememişti.

Tekrar *Hocaefendi*'ye baktı. Menhus herif, gözlerini yarı kapatmıştı bu sefer. Kendinden geçmiş durumda, *Fahreddin Acemî*'yi dinliyormuş pozundaydı. Demek ki, o da boz mintanlıyı görünce rahatlamıştı. Şimdi eksiksiz biçimde müderris rolünü sürdürebilirdi artık. Hocaların uyuklamalarını örtbas etmek için büründükleri «gözü kapalı tefekkür» pozisyonunu benimsemişti teres.

Raşid, artık boz mintanlıyı bir an bile gözden kaçırmamaya çalışıyordu.

Boz mintanlı oğlan en arkada, kapıya en yakın yerdeydi. *Hocaefendi*'ye filan da baktığı yoktu. Demek ki işareti ondan almayacaktı.

Birdenbire kararını verdi. Akşamki planı bozacaktı. Çünkü oğlan taşı attıktan sonra ellerinden kaçarsa, kimse Hurufileri de medrese öğrencilerini de zaptiyelerin elinden kurtaramazdı.

Hocaefendi'nin adamının taşı atmasını beklemek çok büyük bir yanlış olacaktı. Aman Allahım, nasıl bu hataya düşmüştü? Ya birden çok boz mintanlı adam varsa? Ya biri taş atarken, öteki kaçmaya çalışıp herkesi şaşırtırsa?

Tekrar arkadaşlarına baktı. Hepsi tetikte, olayın başlamasını bekliyordu. Bütün çıkışları tutmuşlardı. En ufak bir harekette avluya hakim olacaklardı. Yalnız *Ali*'yi göremedi. *Ali*, boz mintanlının girdiği kapıyı tutacaktı. Ama ortada görünmüyordu. Oysa boz mintanlıyı gördüğünde *Ali* ile de göz temasını kurmuştu. Şimdi nereye gitmişti acaba bu herif?

Kararını değiştirdiğini, boz mintanlıyı eyleme geçmeden önce yakalamak istediğini onlara nasıl iletmeliydi acaba?

Umutsuz gözlerle etrafına bakındı. Yanında yalnızca hücreden birlikte çıktıkları *Mehmed* vardı. Boz mintanlı ise çok uzaktaydı.

Mehmed'e döndü:

«Boz mintanlıyı gördün, değil mi?» dedi. *Mehmed* başıyla onaylayınca:

«Oğlanı hemen yakalayalım,» diye fısıldadı.

Mehmed anlamamıştı:

«Ama daha taşı atmadı ki!» dedi.

«İyi ya, taşı atmadan yakalayalım diyorum.»

«Yahu bu kadar insan, 'ne yapıyorsunuz?' demez mi?»

«Peki, ya taşı atıp kaçarsa?»

«Kaçamaz.»

«Ya kaçarsa?»

«O zaman kimse bizi kurtaramaz.»

«Yürü o halde,» dedi *Raşid* ve yavaş yavaş boz mintanlıya doğru yaklaşmaya başladı.

Fahreddin Acemî'nin dersini büyük bir dikkatle dinleyenler birdenbire bir kıpırdanma olduğunu farketmişler, *Raşid*'e ve *Mehmed*'e ters ters bakmaya başlamışlardı.

Ne oluyordu? Bu iki delikanlı ne diye yengeç gibi yan yan yer değiştiriyordu? Üstelik Müftü Efendi'yi daha iyi duyabilmek için öne doğru geçmeye de çalışmıyorlardı. Tam tersine, kapıya doğru yönelmişlerdi.

Kızgın homurtuların artması *İkiciler çetesinin* öteki üyelerinin de dikkatini çekmişti.

Olaydan en çok korkan, çünkü saldırı sonunda kellesi ilk gidecek olan *Oruç*, en kaygılı, dolayısıyla da en dikkatlileriydi. Hafif bir dalgalanma ve kulağına mırıltı halinde gelen homurdanmalar onu da tedirgin etmişti.

Neler olup bittiğini anlamak için dikkatlice bakınca, *Raşid* ile *Mehmed*'in avlu kapısına doğru kaydıklarını gördü.

«Bu herifler boz mintanlıyı korkutup kaçıracaklar, bütün emeklerimiz boşa gidecek,» diye düşündü.

Bu arada *Raşid* ile *Mehmed, Giftos Karpantiye*'nin adamına iyice yaklaşmışlardı. Boz mintanlı ise kendine doğru gelenlerden huylanmış, hafif hafif kapıya doğru yanaşmaya başlamıştı.

Avlunun arka tarafındaki olaylardan haberi olmayan *Fahreddin Acemî* ise artık iyice coşmuş, âdeta vecde gelmişti. Ağzından tükrükler saçarak bağırıyordu:

«Hurufî sapıklar, *Murad Hüdavendigâr* efendimiz döneminde, Osmanlı'nın en sıkışık zamanında ayaklanmış hainlerdir. Şimdi de saraya *Sultan Mehmed* Efendimize hulûl etmeye çalışıyorlar. Bu hainler, bu zındıklar, bu kâfirler derhal yakılmalı, yokedilmelidir.»

Hocaefendi, Edirne Müftüsü'nün bu dersini büyük bir keyifle dinliyor, kin ve nefret dolu her sözcük, Müslümanları birbirine daha iyi düşüreceği için, onun zevkine zevk, keyfine keyif katıyordu.

Herkesin dikkati *Fahreddin Acemî*'nin üzerinde toplanmışken kendisine doğru yaklaşan iki kişiden iyice kuşkulanan, *Hocaefendi*'nin boz mintanlı adamı, kapıya doğru hamle etti.

Raşid umutsuzluk içinde oğlanın ardından seyirtti, ama çok geçti. Suhtelerin sıkı safları, bırakın koşmayı, yürümeyi bile olanaksız kılıyordu.

Birdenbire *Ali*'yi gördü. Dev gibi gövdesiyle hemen hemen tüm çıkışı kaplamıştı *Ali*. Nereden gelmişti? Ne zaman gelmişti? Hızır gibi nasıl yetişmişti Allahım:

«Tut, boz mintanlıyı tut!» diye haykırdı *Raşid*. *Ali* o anda dosdoğru kendisine yönelmiş olan ve göğüs göğüse geldiği boz mintanlıyı tutup bohça gibi havaya kaldırıverdi.

Fahreddin Acemî dersi kesmiş, herkes kapıya doğru dönmüştü. «Ne oluyor? Kim bu kendini bilmezler?» haykırışları arasında *Hocaefendi* sapsarı kesilmiş, bağırıyordu:

«Eşkıyalar, adam öldürüyor! Bırakın onu! Bırakın adamı! Yetişin ey Ümmeti Muhammed, adamı öldürüyor bu insan azmanı!»

Bu kargaşalık içinde *Raşid* etrafını ite kaka *Ali*'nin yanına ulaşmış ve boz mintanlının gırtlağına sarılmıştı:

«Çıkar ulan taşları! Nerene sakladın Müftü efendimize atacağın taşları bakayım!»

Bir eliyle de oğlanın üzerini arıyordu.

Arıyordu ama, ne boz mintanının ne de şalvarının ceplerinde bir şey bulabildi.

Oğlan diklenmiş, bağırıyordu:

«Bırakın ulan beni. Ne zamandan beri ders dinlemek yasak oldu? Ben Müftü hazretlerini dinlemek için taa Bursa'dan geldim.»

Avlu birdenbire zaptiyelerle doldu.

Raşid'in arkadaşları şaşırmış, dehşet içinde kaçacak delik arıyorlardı.

Zavallı *Oruç*, korkudan yemyeşil kesilmişti.

Zaptiyeler hiç sağa sola bakmadan, armut toplar gibi *İkiciler çetesi*nin bütün üyelerini tek tek yakaladılar.

Giftos Karpantiye ise keyifli bir şaşkınlıkla, «Ben bu kerataları tutuklatmak için bu kadar zahmete katlandım, ama onlar benim plandan önce kendilerini yakalatmayı başardılar» diye düşünüyordu.

Onikinci rapor-mektup

İŞKENCE: RAŞİD'İN KONUŞTUĞU GÜN

d'Abussion de Calevela *da mutlaka bir işkenceden geçmiş. Yoksa* Raşid*'i böyle iyi anlatamazdı. Beni bu raporda asıl şaşırtan husus ise, «işkenceci» tipinin evrenselliği oldu. Adamı al, günümüze getir, «cük» oturur! Ayrıca bu mektupta adı geçen akşam sefası tohumunu da ünlü farmakolog Prof. Dr.* Şükrü Kaymakçalan*'dan tahkik ettim.* Şükrü Bey*'in söylediğine göre, Osmanlılar, dövülmüş akşam sefası tohumunu, günümüzde «gerçeği söyletme ilâcı» olarak bilinen sodyum pentathol yerine kullanırlarmış. Yalnız, akşam sefası tohumu, sodyum pentathol'den farklı olarak, insanların halüsinasyon görmelerine de yol açarmış. Daha çok LSD'ye benzeyen etkileri varmış. E. K.*

«Söyle!» diyordu işkenceci.

Bir yandan, falakaya yatırılmış olan *Raşid*'in tabanlarına sopayı vuruyor, öte yandan da bağırıyordu:

«Konuş ulan! Konuş! Yoksa buradan cesedin çıkacak!»

İnce sopa, şişmiş ve lime lime olmuş tabanlarına indikçe, *Raşid*'in gözünde şimşekler çakıyordu.

İnsanın canının bu denli yanabileceğini hiç düşünmemişti *Raşid.*

Yüreği sanki tabanlarının altındaydı.

Tevekkeli değil, rahmetli anası hep, «İnsanın neresi acıyorsa canı oradadır» derdi.

Raşid, falakanın niçin en etkili işkence aracı olduğunu

şimdi anlıyordu: Hep aynı yere inip kalkan ince sopa, zamanla insanın etini yiyor, sinirlerini ortaya çıkarıyordu.

Falaka, insanın canını tabanlarına getiriyordu.

İşkencenin etkisi, sürekliliğindeydi. Aynen idman gibi: En etkilisi, en az zorlayanı ve en sürekli olanıydı. Çünkü, hem öldürmüyor ya da bayıltmıyor, hem de insanın her türlü direnişini alıp götürüyordu.

Raşid'in artık ne direnecek, hattâ ne de düşünecek gücü kalmıştı.

Konuşmamasının nedeni konuşamamasıydı aslında.

İşkenceye ara verilip ağzına ıslatılmış bez sürülünce biraz gözlerini aralamaya çalıştı, ama hiçbir şey göremedi.

Yalnız kulaklarında bir ses sürekli, «konuş», «konuş ulan», «yoksa buradan cesedin çıkacak» diye yankılanıyordu.

Ölüm *Raşid*'in umurunda değildi. Ama o acı!

Tabanlarındaki o dayanılmaz acı!

Cılk yara olmuş tabanlarına her inişinde gözünün önünde bembeyaz çakan o ince sopa!

Raşid günlerdir kuru ekmekle sudan başka bir şey verilmemiş ve uyutulmamış olmanın etkisiyle artık hayal görmeye başlamıştı.

İşte *Dilruba*'nın sıcacık eli yavaş yavaş göğsünde geziniyor, uzun saçları yüzünü gıdıklıyordu.

Yemyeşil gözleri semanın uçsuz bucaksız boşluğu gibi kendisini çekip alıyordu.

Ayakları yerden kesilmişti.

Boşlukta *Dilruba* ile birbirlerine sarılmış olarak uçuyorlardı.

Birdenbire büyük bir hızla düşmeye başladılar.

Raşid cam kırıklarının üzerine düşmüştü. Tabanları yanıyordu.

Hayır hayır, cam kırıkları değil, kor parçalarıydı üzerinde yürüdüğü.

Zıplıyordu *Raşid* yanmamak için. Oysa her zıpladığında tabanları daha çok yanıyordu.

Konuşmaya çalıştı.

Kendinden geçti.

İşkenceci: «Aman,» dedi, «bayıldı hergele!»

«Dikkat edin bir şey olmasın, sonra kimse bizi *Hocaefendi*'nin elinden kurtaramaz! Mutlaka konuşturmamız lâzım!»

İşkencecinin çırağı küstah bir tavırla: «Hadi ordan, Usta. Amma da korkaksın ha!» dedi. «Merak etme, bir şeycik olmaz bu meluna. *Hocaefendi* niye yalnızca falakada ısrarlı? Çünkü bu işin sırrını biliyor: Falaka ne oldurur ne öldürür; ama illâki konuşturur!»

«Göreceksin bak, bunun çözülmesi de uzun sürmez!»

İşkenceci: «Bırak ulan falakayı yere!» dedi. Sinirlenmişti çırağının bilgiçlik taslamasına.

Zaten bu *Hocaefendi*'nin, işlerine burnunu sokmasına da fena halde sinirleniyordu.

Şimdi kerpeteni alıp yanaşacaktı bu hainin tırnaklarına, bak nasıl bülbül gibi konuştururdu onu.

Hocaefendi'nin usullerini hiç anlamıyordu. Hainin içme suyuna dövülmüş akşam sefası tohumu katmanın ne anlamı vardı ki?

Hem niye falakayla böyle uzun uzun uğraştırıyordu kendisini?

Herkes çözülürdü. Herkes.

Herkes konuşurdu. İstisnasız herkes.

Kendisine falakadan başka âlet kullanmasını yasakladıkları için bu medrese öğrencisinin çözülmesi uzun sürüyordu.

Oysa, ona bir serbestlik verselerdi, nasıl hemen bülbül gibi öttürürdü haini.

Ah ulan ah var mıydı serbestlik gibisi.

Zaman, gittikçe kötüye gidiyordu. Artık serbestçe işkence yapabilmek bile olanaklı değildi. Bu gidişle Osmanlı'nın nizamı nasıl korunurdu?

Gerçi birkaç kişi tam konuşmak üzereyken elinde ölmüştü ama, olsun.

Maksat konuşturmak mıydı, cezalandırmak mı?

Nasıl olsa konuşacak çok kişi bulunurdu. Biri ölürse, biri daha.

Üstelik arkadaşlarının öldüğünü gören hainler daha çabuk konuşurlardı.

«Bu hergeleye de amma önem veriyorlar ha!» diye düşündü.

«Nasıl olsa konuşsa da ölecek, konuşmasa da,» dedi falakayı bırakmış olan çırağına dönüp. «Dök biraz su bakayım şunun suratına!»

Raşid buz gibi suyu yiyince yine kendine gelir gibi oldu. Bir türlü kafasını toplayamıyordu ama.

Doğan niye gecikmişti ki? Hani gelip onu Medrese'deki hücresinden alacaktı.

O zaman belki tabanlarının altındaki bu korlardan da kurtulurdu.

«*Doğan* nerede kaldı?» diye mırıldandı. «Gene *Artin*'in kahveye mi takıldı?»

İşkenceci keyifle ellerini oğuşturdu: «Demek *Artin*'in orada buluşacaktınız ha!» dedi. «Aferin sana. Daha doğrusu aferin *Hocaefendi*'ye. Bu işi biliyormuş. Bak nasıl öttün!» dedi.

Onüçüncü mektup

RAŞİD'İ KADIN PARMAĞI KURTARIYOR

Bu mektubun yerinin burası olduğunu başlığından anladım. Fakat mektubun sonunun olmayışı pek çok ayrıntıyı tarihin karanlıklarında bırakıyor. Gerisi okuyucunun hayal gücüne kalmış artık. E. K.

Mahpeyker'den *Dilruba* aracılığı ile sızdırılan bilgiler çok değerliydi, ama yeterli değildi. Saray'dan da bilgi akışı sağlanmalıydı.

Dilruba, Sitte Hatun'a nüfuz etmeliydi. *Giftos Karpantiye*'nin oyununu bozmak için başka bir yol gözükmüyordu.

Bu arada yeni gözde olan öteki Gürcü kızı yoluyla doğrudan *Sultan Mehmed*'e ulaşmanın çareleri de aranabilirdi, ama bu çok tehlikeliydi. Çünkü kız hem çok genç ve tecrübesizdi, hem de ne denli güvenilir olduğu belli değildi. Belki de birkaç kese altın için dostlarını satabilirdi. Örgütünü de, sevdiği kadını da, böyle 15 yaşında bir Gürcü kızına emanet edemezdi doğrusu.

Evet, kala kala yine *Dilruba*'nm *Sitte Hatun*'a nüfuz etmesi kalıyordu.

Aslında *Sitte Hatun, Dilruba*'dan hem hoşlanmazdı hem de ona saygı duyardı. Hoşlanmazdı, çünkü *Dilruba* çok, ama çok güzeldi.

Simsiyah saçlar, yemyeşil gözler ve bembeyaz dupduru bir ten ile, uzaktan bile ıhlamur çiçeği kokardı.

İncecik beli, pek büyük olmayan, fakat dimdik durduğu için göze batan göğüslerini, daha da belirgin hale getirirdi.

Yuvarlak kalçalarının sıcak kıvrımları, son derece biçimli ve mütenasip bacaklarına yol verirken, ince vücudunun gizlediği bir dolgunluğu vurgulardı.

Böyle çarpıcı bir güzellik *Dilruba*'yı bir anda *Sultan Mehmed*'in gözdesi yapabilirdi. *Sitte Hatun* bu nedenle onu sevmezdi.

Öte yandan gururlu tavrı, asil davranışları ve *Raşid* ile olan gizli aşkının kendisine yüklediği o sorumluluk duygusu ile göze görünmemek için sarfettiği çabalar, *Sitte Hatun*'da bir saygı uyandırmıştı.

Güzelliğinden korktuğu, fakat kişiliğine saygı duyduğu bu cariye ona yaklaşmak istediğinde *Sitte Hatun* bunu hemen kötüye yordu:

«Kaltak,» diye düşündü. «Padişah Efendimize ulaşmak için utanmadan bana yaranmaya çalışıyor.»

Fakat bir gün saçlarını taratırken, *Dilruba*'nın kendisine: «*Hurufî İsmail Efendi* de yakılacak diye çok üzülüyorum hanımım» demesinden kızın başka işlere bulaştığını derhal anladı.

O günden sonra, *Sitte Hatun* ile *Dilruba* arasındaki dostluk gelişti...

Bu raporun bundan sonrası yırtık. Sanıyorum Raşid'*in mahpustan kurtulmasında* Dilruba'*nın* Sitte Hatun *aracılığı ile sarfettiği gayretler etkili olmuş. Ama bu konuya ilişkin herhangi bir yazı bulamadım. Olay ya tümüyle bu mektubun sonunda ya da arada kaybolmuş olan mektuplarda anlatılmış. E. K.*

Ondördüncü mektup

Bu rapor-mektuptan önce herhalde bir-iki mektup daha varmış. d'Abussion de Calevela, Raşid' *in nasıl hapisten kurtulduğunu ve* Oruç'*un kaçırılma planını filan mutlaka anlatmış olmalı. Bütün aramalarıma karşın, kayıp olduğunu tahmin ettiğim bu mektupları bulamadım. Bir gün bir kütüphanede veya bir başka yerde bunlara rastlayan olursa, mektupların sayfasını, bugünün parası ile bir milyon liraya almaya hazırım. E. K.*

HURUFÎLERİN YAKILDIĞI GÜN

Bu bölümün de yalnızca başlığı ve sondan birkaç sayfası kalmış. Başlıktan sonraki sayfaların çoğunu, annemin evinde, tavanarasındaki fareler yemiş. Kalan sayfalardan öyle anlaşılıyor ki Raşid *ve arkadaşları, Hurufîlerle birlikte yakılmakta olan* Oruç'*u kurtarmak için bir eylem planlamışlar ve* Oruç'*u her nasılsa alevlerin arasından kurtarmışlar. Bölümün farelerin dişlerinden kurtulan sayfaları şöyle: E. K.*

Raşid nefes nefese, «Aman *Dilruba* göreyim seni şu Hurufî sapığını haremde bir süre sakla! Sonra biz onu İstanbul dışına çıkaracağız. Ama şimdi her yerde onu arıyorlardır. İlk bakacakları yer de hiç kuşku yok, bizim odalardır,» diye yalvarıyordu sevgilisine.

Dilruba çelişkili duygular içindeydi. Bir yandan haremde erkek saklamanın zorluğu, hattâ olanaksızlığı onu müthiş kor-

kutuyordu. Öte yandan, *Raşid*'e karşı duyduğu aşk ve koparılıp getirildiği anavatanının topraklarındaki serüven ruhu onu bu olaya aktif olarak katılmaya itiyordu.

Bir aksilik olursa, *Sitte Hatun*'un da kendisine arka çıkacağı düşüncesi ise ona bir nevi güven veriyordu.

Bütün bu şiddetli duyguların etkisi ile gözleri parlıyor, göğsü hızla inip kalkıyor, burun delikleri açılıp kapanıyordu. Ona bakan biri, cinsel arzularının şahlanmış olduğunu ve eğer hemen tatmin edilmezse isteri krizi geçireceğini düşünebilirdi.

«Peki,» dedi, «peki başımın tatlı belâsı *Raşid*'im. Bir gün bu baş senin yoluna gidecek ya, bakalım o zaman ne yapacaksın? Ama yalnız bir gün saklarım. Tek bir gün. Sonra sokağa bırakırım eğer yarın gelip almamışsan!»

«Tamam sevgilim,» dedi *Raşid*. Nasıl olsa amaç şu anı kurtarmaktı. Yakılma olayını tekbir getirerek izlemiş olan halk artık önemli ölçüde durulmuştu. O kalabalıkta *Oruç*'un kaçırıldığını da kimse farketmemişti. Allahtan, aşka gelip Hurufîlerin yakıldığı ateşi üflemeye çalışan *Fahreddin Acemî*' nin sakalı alevlerden tutuşmuştu da, çıkan kargaşalıkta işi becermek daha da kolaylaşmıştı. Yanık ceset sayısı ise tam çıkacaktı. Çünkü *Oruç*'un yerine, onu bıçaklamak isterken, saldırması kendi karnına saplanan zaptiyenin yanmış vücudu bulunacaktı. Yanık bedende ise bıçak yarasını nasıl olsa kimse farketmezdi.

Raşid, «Yarın artık bugündür» diye mırıldandı. Güneş doğmak üzereydi. Dün bugüne, bugün yarına dönüşüvermişti İstanbul'da. *İkiciler çetesi* sandukayı filân unutmuş, can derdine düşmüştü.

«Bu doğan güneş kimbilir nelere gebe bir günü getiriyor?» diye düşündü ve *Dilruba*'ya: «Tamam, tamam,» diye yeniden güvence verdi. «Bir gün bile saklaman gerekmeyecek. Şu önümüzdeki gündüzü atlatalım, akşam namazından sonra, yatsıdan önce, ben gelir *Oruç*'u alırım,» dedi. Sonra da sevgilisinin boynunu kokladı ve henüz işkence yaraları iyileşmemiş olan ayaklarının üzerinde seke seke solgun tanyerine doğru kayboldu gitti.

Onbeşinci rapor

KARAMANLI'NIN DERSİ

d'Abussion de Calevela'*nın ondördüncü mektup -rapordan sonra, yazılarına bir süre ara verdiği anlaşılıyor. Son raporu ile bu mektubu arasında geçen 15-20 yıllık bir zamanı,* Calevela *bir cümle ile, parantez içinde belirtip, devam etmiş. Sanıyorum ,arada* Karamanlı Mehmed Paşa'*nın vakıflar konusunda bütün Osmanlı ileri gelenlerini kızdıran, devlet lehine aldığı, vakıfları kuşa çeviren kararları da anlatmış.* Mete Tunçay'*ın Elif Kitabevi'nden çıktığım zaman çarpıştığımızda yerlere saçılan sayfalar arasından aldığı (ve hâlâ yayımlamadığı) Osmanlı sikkesinin tağşişine ilişkin bölüm de bu aradaydı herhalde.* Calevela *onbeşinci raporda ise Osmanlı-Karamanlı ilişkileri gibi hassas bir konuyu efendilerine aktarıyor. E. K.*

Misafir *Sadrazam Mehmed Paşa*'nın içindeki *Müderris Karamanlı Mehmed Efendi* coşmuştu yine: (Sanki onbeş-yirmi yıl önceye dönüvermişti.)

«Her kim ki hemcinsini katleder, onun Allah indinde işleyebileceği daha büyük bir günah yoktur. Osmanoğlu'nun Karamanoğlu'nu bastırması, zabt-u rabt altına alması başka şeydir, katletmesi başka.»

«Aklınız ermiyorsa, *Kuran-ı Kerim*'e bakın. O bir mihenk taşıdır. Bir «Furkan»dır. Allah, onu bize iyiyi kötüyü ayırd etmemiz için yollamıştır. Ne diyor *Kuran-ı Kerim* daha ilk cümlesinde? Allah'ın rahmân ve rahîm olduğunu hem de çok

rahmân ve rahîm olduğunu belirtiyor. Çok esirgeyici ve çok bağışlayıcı olan Allah adına, insanın ırkdaşını, dindaşını, toprak uğruna kesmesi caiz midir?»

«Hem Allah adına toprak isteyeceksin, hem Allah'a inanacaksın, hem de Allah adına yönetmek için istediğin toprağı elde etmek uğruna Karamanlıyı keseceksin?»

«Bütün yeryüzü mabed, bütün yaşam ibadettir. Hazreti Peygamber Efendimiz söylemiştir bunu. Müslüman olan insan, nasıl başka bir insanı, hem de din kardeşini bir karış toprak için öldürür?»

Medresedeki ispiyoncular, Müderris Karamanlı *Mehmed Efendi*'yi bu tür sözlerden dolayı «yukarıya» kimbilir kaç kez gammazlamışlardı!

Müderris *Mehmed Efendi* bunu bilirdi. Yine de sözünü esirgemezdi. Kimseden korkusu yoktu Allah'tan başka.

Yukarıdakiler de hem bilgisinden korktuklarından, hem de koruyucusu ve yetiştiricisi *Mahmud Paşa*'dan çekindiklerinden ona bir şey yapamamışlardı.

Osmanlı medrese sistemi içinde bir yıldız, bir yüzakıydı Müderris Karamanlı *Mehmed Efendi.*

İşte şimdi, artık sadrazam olmuş, onbeş-yirmi yıl önce ders verdiği Medreseye bu kez «en yukarıdaki»nin vekili olarak gelmişti.

Kibar-ı Müderrisin* ile yaptığı sohbette, Karamanlılara yeterince zulmetmediği için gözden düşmüş ve kellesini kaybetmiş olan eski selefi ve koruyucusu *Mahmud Paşa*'nın savunmasını yapıyor, böylece lâfı uzatarak *Raşid* ve arkadaşlarının kendisine getireceği bilgileri bekliyordu.

Ama daha çok bekleyecekti... Çünkü *Raşid* ve arkadaşları henüz sandukanın yanına bile yaklaşamamışlardı. Karamanlı *Mehmed Paşa*'ya getireceklerini söyledikleri bilgi ise aslında sadece sandukanın kapağmdaki işaretlerin niteliğiydi. Oysa Karamanlı, Padişah'm sağlığı ile ilgili haber bekliyordu. *Doğan*'ın gevezeliğinin yol açtığı bu yanlıştan ise *Raşid*'in haberi bile yoktu.

---

* **Kibar-ı Müderrisin:** Profesörler Kurulu. E. K.

Onaltıncı mektup

RAŞİD'İN SANDUKANIN PEŞİNE DÜŞTÜĞÜ GÜN

«Çizgiler var,» dedi Dilruba. Bir yandan *Raşid*'in başını ....., ... bastırıyor, bir yandan da konuşmasını sürdürüyordu. «Dik duran, sonra eğik olarak kesişen, kimi zaman çapraz gelen çizgiler var. *Hocaefendi* bu çizgilerin bazılarının üzerine parmağı ile basıyormuş. Sonra sandukanın kapağı 'çat' diye açılıyormuş!»

«Peki içinde ne varmış? Ne yapıyormuş kapağı açınca?» diye sordu *Raşid*, başını kaldırarak.

«Vallaha bilmiyorum ağam. Ama *Mahpeyker* diyor ki, sandukanın içinden sanki cam sesleri gelir gibi oluyormuş.»

Tamam diye düşündü *Raşid*. Herif zehir şişelerini sandukanın içinde saklıyor. Muhakkak panzehir de oradadır. Sandukayı açmak gerek. Böylece hem *Hocaefendi*'nin ihanetini delillendirmiş oluruz, hem de panzehiri ele geçirerek hıyanetini önleriz!

Şimdi iş sandukanın nasıl açılacağını öğrenmeye gelmişti.

Acaba kapağın üzerindeki işaretler neydi? Hiç kuşkusuz bunlar bir nevi anahtar görevi gören işaretlerdi. Belli sıra ile üstlerine basılınca gizli kilit çat diye açılıyordu.

«*Dilruba* sevgilim, benim bu işaretleri mutlaka öğrenmem gerek. Ne olur, bunları bana bir çiziver,» dedi, ve hemen *Dilruba*'nın en sevdiği pozisyona geçti.

Dilruba dehşete kapılmıştı. *Raşid*'i iterek, «Aman ağam, benim okumam yazmam yok ki. Ben nasıl çizerim kefere âlimin sandukasındaki işaretleri?»

Raşid bastırdı. «Yavrum, bunun okuma yazma ile ilişkisi yok ki, ne görüyorsan onu resmedeceksin.»

Dilruba'nın tepkisi daha da sert oldu: «Tövbe tövbe, sen

bana bir de resim yaptırıp iyice günaha sokacaksın anlaşılan. Haşa! Senin uğruna bile böyle bir günah işlemem ben!»

Raşid en tatlı sesini kullanarak ısrarını sürdürdü: «*Dilruba*, dinimizde suret resmetmenin günah olduğu söylenir. Bu yasağın doğruluğu bile tartışmalıdır ya, hadi doğru kabul edelim. Ben senden suret resmetmeni istemiyorum ki... Sadece sandukanın üzerindeki çizgileri kopya etmeni rica ediyorum. *Sultan Mehmed Han* hazretlerinin hayatı da, Osmanlı'nın devamı da buna bağlı sevgilim!»

Dilruba'nın aklı karışmış. *Raşid*'in ısrarı üzerine biraz yumuşar gibi olmuştu.

«Peki, ama neyin üzerine resmedeceğim ben işaretleri? Üstelik hayatımda elime kaz tüyü almadım ki ben? Hem artık bu işler için *Mahpeyker*'e yalvarmak istemiyorum. Seni tanıyıp, seni tattıktan sonra *Mahpeyker*'e tahammül edemiyorum. Ne olur beni onu mahkûm etme!»

Raşid işi biraz da şakaya vurarak *Dilruba*'nın direncini yenmeye çalıştı: «Hadi hadi, ben senin ellerinin, ince uzun parmaklarının hünerini bilmez miyim? Sen istersen o parmaklarla cansızlara can bile verir, ölü bir nefsi yeniden hayata döndürürsün. Kaç defa, 'ben bittim' dedimdi de, senin o hünerli parmakların nasıl mucizeler yarattıydı kız. Unuttun mu? Bugün bile bu kaçıncı? Hep senin parmakların sayesinde. Şimdi bir kaz tüyünü mü tutamayacakmışsın! *Mahpeyker*'e gelince, sen nasıl olsa bu azgın kadını idare edersin!»

Raşid'in bu sözleri üzerine kıkırdamaya başlayan *Dilruba* sonunda ikna olmuştu. *Raşid*'in isteğini kabul edişindeki en büyük etken, imparatorluğu kurtarmaktan çok, erkeğine karşı duyduğu o dayanılmaz aşk idi.

Biliyordu, *Raşid* canını bile istese vermeye hazırdı. Bu kadar nazlanışının nedeni, hem gerçekten *Mahpeyker*'le ilişkisini sürdürmek istememesi, hem de duyduğu büyük korkuydu. Bir yandan erkeğine karşı duyduğu dayanılmaz aşk, öte yandan saraydaki kurallara karşı gelmenin doğuracağı sonuçları düşündüğü zaman kanını donduran dehşet! Fakat *Hocaefendi*'ye karşı nefreti de bu terazinin bir kefesine konulunca, aşkı galip gelmiş ve *Raşid*'in istediğini yapmaya karar ver-

mişti. Ne de olsa delikanlı bir kadındı. Damarlarında deli dolu akan kan, onu sevdalanmış olduğu erkek uğruna tehlikelere atılmaya itiyordu.*

Sanki sevgilisiyle son kez birlikte oluyormuş gibi *Raşid*'e sarıldı, ağzını .....

Bundan sonrası ne yazık ki sansüre giriyor. d'Abussion de Calevela *aslında gerçek bir seks bilgini olsa gerek. Öyle satırlar yazmış ki,* Kamasutra, *yanında hiç kalır. E. K.*

* Bu satırlardan **Dilruba**'nın hiç yaşlanmadığı anlaşılıyor. Oysa, ilk mektuptan bu yana 15-20 yıl geçmiş olduğu belli. **Mahmud Paşa**'nın sadrazamlığından, **Karamanlı Mehmed Paşa**'nın sadrazamlığına geçmiş olan Osmanlı'da zaman akıyor, ama **Dilruba** hâlâ «delikanlı». **d'Abussion de Calevela**'nın «çizgi romansal» biçimde hiç yaşlanmayan «kahramanları»nın en önemli göstergesi **Raşid**'in dinamizmi ile **Dilruba**'nın zaptedilmez dişiliği.

Onyedinci mektup-rapor

SANDUKANIN KAPAĞINDAKİ ANAHTARIN SURETİNİN ELDE EDİLDİĞİ GÜN

Raşid, Dilruba'nın getirdiği yemeniyi elinde evirip çeviriyor, bir türlü altım üstünü, sağını solunu anlayamıyordu.

Dilruba da hiç yardımcı olmuyordu ki..... Neresi alt neresi üst idi acaba?

Heyecandan eli ayağı titremeye başlamıştı *Raşid*'in.

İşte *Hocaefendi*'nin büyük sırrının anahtarı elindeydi artık. Bu garip işaretlerin anlammı çözdüğü zaman bu sırrı da elde edebilecekti.

Şimdi bütün sorun, *Hocaefendi*'nin sırrını saklayan sandukanın üzerindeki bu işaretleri anlamaktaydı.

Yemeni üzerindeki anahtar, birtakım çarpı işaretlerinden oluşuyordu. Birtakım çarpı işaretleri, birtakım ufkî çizgiler ve bir de kesişen ve birbirine dik gelen çizgiler vardı.

İşin sırrı herhalde çarpı işaretlerindeydi. Belki yalnız çarpılara basarak açılıyordu sandukanın kapağı.

Raşid sonunda yemeniyi *Filip Hoca*'ya götürmeye ve akıl danışmaya karar verdi.

Filip Hoca, İstanbul'un fethinden sonra *Sultan Mehmed*'in Ortodokslara gösterdiği hoşgörüden çok etkilenmiş bir Latindi.

Filip'in büyük dedeleri kutsal yerleri Müslümanlardan kurtarmak için yola çıkmış sonra da, yarı yolda Bizans'ı zaptedip yağmalamış olan Dördüncü Haçlı Seferi'nin subaylarındandı.

Latinlerin Bizans'ta kurdukları Latin İmparatorluğu sona erdikten sonra Bizans'ta kalıp Venediklilerin arasında yaşayan Katolik ailelerden birinin evlâdı idi *Filip Hoca.*

İstanbul'un fethinden sonra Padişah'ın iltifatına mazhar olmuştu.

Şu sıralarda *Sultan Mehmed*'in Avrupa'daki casus ağı ile ilgili önemli bir görevi olduğu söyleniyordu.

Görünürde sarayın tercüman yardımcılarından biriydi.

Raşid, Filip Hoca'yı *Karamanlı Mehmed*'in sadrazamlığından önce tanımış ve çok sevmişti.

Filip Hoca da, bu genç ve yetenekli Müslümandan hoşlanmıştı.

Raşid zaman zaman *Filip Hoca*'nın Tevekkül'deki evine gider, aklına takılan dünya sorunlarını onunla tartışırdı.

Bir türlü akıl erdiremediği «teslis» olayını sık sık *Filip Hoca*'ya yeniden sorardı:

«Hoca yahu, Hazreti İsa hem Allah, hem Allah'ın oğlu, hem mukaddes ruh nasıl oluyor, bana bir daha anlatsana» der, sonra da sabırla *Filip Hoca*'nın Hıristiyan inancı hakkındaki izahatını dinlerdi.

En sonunda da: «Yahu Hoca, bu Hıristiyanlık gerçekten idrak dışı bir din. Çünkü benim aklım bu anlattıklarını gene almadı. Dinini imanını seveyim. Bizimki basit. Tam bana göre. Böyle 'üçleme müçleme yok', 'Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü en lâ Muhammedün Resulullah' dedin mi iş bitiyor!»

Filip Hoca büyük bir sabırla: «Evlâdım» derdi her seferinde, «herkesin dini, imanı kendine. Sakın ha ki insanların dinine imanına karışmayasın. Bak Osmanlı koskoca Balkanları bu müsamahası sayesinde elinde tutabiliyor. Sultan *Mehmed Han* sınırları daha genişletirse bunu Hıristiyanlara gösterdiği müsamahaya borçlu olacak. Hem, Tanrı ve ruh kavramları öyle elde tutulur gözle görülür şeyler değil, insanın gönlünde ve aklımda olan şeylerdir. Bunlar üzerindeki tartışma iyilik değil kötülük, birleşme değil, ayrılık getirir. Onun için, herkesin inancını kendine bırak. Seni rahatsız etmediği, yani seni belli şeyler yapmaya zorlamadığı sürece başkalarının inançlarıyla uğraşma.»

Raşid, Filip Hoca'yı severdi. Onda dünyaya açılan bir pencere, değişik âlemlerin, değişik kültürlerin izlerini bulur, heyecanlanırdı.

Filip Hoca da bunu bilir, *Raşid*'i engin deneyiminden bol bol yararlandırırdı. Bu etkileşim içinde *Raşid*'i Hıristiyan yapabilme arzusu da var mıydı bilinmez. Ama mutlaka, bir gün *Raşid*'in ülkesine büyük hizmetler yapabileceğine olan inancı vardı.

Ayrıca *Filip Hoca, Raşid* ve arkadaşlarının bir şeylér peşinde olduğunu biliyordu. Bu gençleri yakından izlemenin bir anlamda görevleri arasında olduğuna inanmıştı.

İşte bütün bu nedenlerle *Raşid*'in elindeki yemeniyi görünce hemen meraklanmıştı:

«Nedir bu?»

Raşid, «Ben de sana bunu soracaktım *Filip Hoca:* Bu ne?»

Filip Hoca, Raşid'in elindeki yemeniye bakar bakmaz onun ne olduğunu anlamıştı.

Ne kadar zeki olursa olsun, *Raşid*'in bilgisi elindeki anahtarı okumaya yetmezdi. Çünkü bu bir kültür sorunuydu.

Üstelik doğru da tutmuyordu onu.

Her neyse, şimdilik gördüğünü *Raşid*'e söylememeli, bilgisini açık etmemeliydi. Tam tersine, anlamazlıktan gelip *Raşid*'in ağzından lâf kapmalıydı. Bakalım bu delikanlı yine nelerin peşindeydi. Elindeki bu işaretler neyin sırrını saklıyordu.

Gayet ilgisiz bir havada:

«Valla ben de anlamadım bunu,» dedi.

Yalan söylerken «valla» kelimesini kullanmaya dikkat ederdi. «Vallahi» kelimesinin kısaltılmışı olan «valla»nın Müslümanlar nezdinde yemin anlamına geldiğini biliyor, böylece bu terimi kullanarak karşısındakinin kafasında hemen doğru söylediğine ilişkin bir izlenim uyandırıyordu. Kendisi Müslüman olmadığı için, yalan yere Müslüman yemini etmesinin de bir sakıncası yoktu.

«Hem de hiç anlamadım! Sen nereden buldun bunu Allahaşkına?»

Müslümanların kutsal kelimelerini telâffuz etmeye özel bir özen gösteriyordu *Filip Hoca.* Böylece onların zihinlerine daha iyi nüfuz edebiliyordu. Şimdi de «Allahaşkına» diyerek, *Raşid*'e, bu yemeniyi nereden bulduğunu kolayca söylettirmeyi umut ediyordu. Ayrıca *Raşid* ile aralarında bir güven

duygusu yok muydu? *Raşid,* bunu ona söylemeyecek de kime açılacaktı?

Raşid'in yüzünde bir tereddüt bulutu dolaştı.

Acaba her şeyi *Filip Hoca*'ya anlatmalı mıydı?

Aklına gelen bu fikri hemen kovdu. Olanaklı değildi «her şeyi» *Filip Hoca*'ya anlatması.

Peki bu yemeninin sırrını nasıl çözecekti onun yardımı olmadan?

Filip Hoca'ya yalnız sırrı çözecek kadar bilgi vermeli, başka bir şey açıklamamalıydı.

«Bir anahtar o çizgiler,» dedi *Raşid.*

Filip Hoca'nın yüreği, ağzına hop etti. Doğru söylüyordu bu delikanlı.

«Peki, neyin ya da nerenin anahtarı?» diye sordu yine aynı ilgisiz sesiyle.

«Yooo hoca!» dedi *Raşid.* «O kadar uzun değil! Sen şimdi bundan en anlıyorsun hele bir de bakalım, gerisi sonra.»

Filip Hoca, yemeninin sırrına artık iyice vakıf olmuştu. *Raşid*'e gereksinmesi kalmamıştı.

«Al,» diye yemeniyi uzattı. «Valla anlamadım! Sen biraz daha bilgi versen, belki bir şeyler çıkarırdım, ama....»

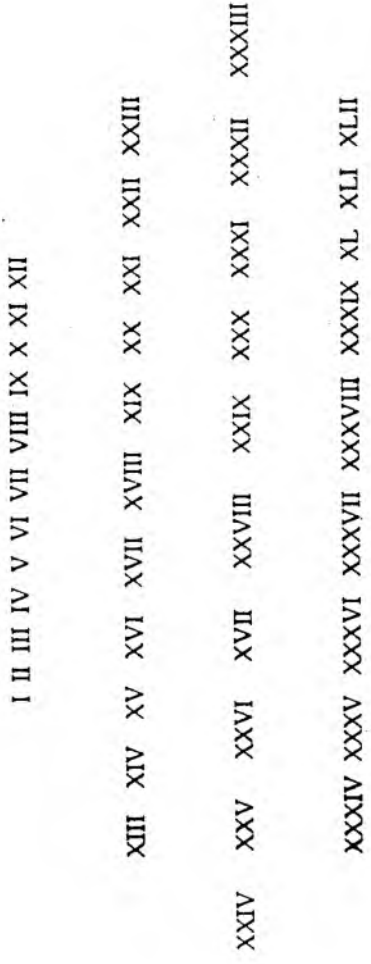
Raşid, Filip Hoca'nın doğru mu, yalan mı söylediğini bir türlü kestiremiyordu. Bir yandan da, «Niye yalan söylesin?» diye düşünüyordu.

Her halûkârda artık *Filip Hoca*'dan öğreneceği bir şey kalmamıştı.

Yemeniyi mintanının içine sokuşturdu: «Hadi bana müsaade hoca,» dedi.....

Onyedinci mektubun arkasına ek

DİLRUBA'NIN RAŞİD'E GETİRDİĞİ YEMENİNİN ÜZERİNDEKİ İŞARETLER

Onsekizinci mektup

HALİL'İN ÖLÜRKEN İPUCU VERDİĞİ GECE

Dilruba'nın *Mahpeyker*'den aktardığı bölük pörçük bilgiler birleştirilince *Hocaefendi*'nin müthiş bir suikast peşinde olduğu iyice anlaşılmıştı artık.

Allah bilir ya, bu herif Papa'nın adamıydı.

Kerükülü olduğunu sık sık vurgulaması, Musevîlikten dönme Katolikliğini, anasının Araplığı ile örtme çabasından kaynaklanıyordu mutlaka.

Zaten herifin geçmişi bile casus olması için yeterliydi: Hem Kerküklü Arap ana, hem Musevîlikten dönme Katolik baba, hem de Müslüman bir oğul, yani kendisi: *Hocaefendi!*

Bu herifi mutlaka Osmanoğlu'nu durdurmak isteyenler yollamışlardı.

Raşid soğukkanlı bir biçimde düşünmeye çalışıyordu. Başını *Dilruba*'nın göğüsleri arasına iyice gömdü.

Nedense kafası böyle zamanlarda daha iyi çalışıyordu. Hem boşalmış olacak, hem de sevgilisi ile ten temasını sürdürecek. İşte o zaman olayları çok daha açık seçik kavrıyordu.

Bu *Hocaefendi*'nin sırrını mutlaka çözmeliydi «*İkiciler Çetesi*».

Sandukanın anahtarı elindeydi, ama hiçbir şey anlamıyordu. Bu *Filip Hoca* da boş çıkmıştı. Adam ya cahildi ya da aptal. *Hocaefendi*'nin sandukasının kapağındaki anahtarı nasıl olur da anlamazdı? Yoksa hain miydi? Evet evet, ya cahil ve aptal ya da haindi. Belki de anlamıştı da, kendisine söylememişti.

Bakalım bu gece *Halil* ne haberler getirecekti? Belki o yengesinden bir şeyler öğrenmişti.

Halil'in büyük dayı oğlu *Hiram*, Konya'dan İstanbul'a sürülen zanaat erbabı arasındaydı. *Hiram Ağa* aslında duvarcı

ustasıydı. Konya'dan sürüldükten sonra saraya kapılanmıştı. Sonra da inşaattan çok, her türlü gizli dolap, gizli geçit kapısı, kutulara yaylı kapaklar yapmaya başlamıştı. Bu iş, ona dedelerinden kalmış bir zanaattı. Konya'da duvarcı ustası olarak çalışmasının nedeni, orada bu tür işlere karşı talep olmayışındandı. *Halil* işte bu *Hiram Ağa*'yı ziyaret edecek ve *Hocaefendi*'nin sandukasının sırrı hakkında bilgi edinmeye çalışacaktı.

Raşid kalktı. *Halil* artık dönmüş olmalıydı. *Dilruba*'ya bir veda bakışı fırlattı. Nedense ayrılırken ya boynunu koklar, ya da yalnızca bakışlarıyla «Allahaısmarladık» der, konuşmayı sevmezdi. Handaki odaya girdiğinde *Halil*'i secdede buldu.

Tam namazını bitirmesi için bir köşeye çekilip beklemeye hazırlanıyordu ki, birdenbire *Halil*'in hırıldadığını farketti. Ses bir garip gelmişti. Şöyle bir yanına yaklaştı ki, *Halil* sanki son nefesini verir gibiydi. Zorlukla nefes alıyordu.

Raşid, Halil'i doğrultmak istedi, ama beceremedi.

Halil'in vücudu âdeta kaskatı kesilmişti.

Raşid, Halil'i doğrultmaya çalışırken bir yandan da bağırıyordu: «*Halil,* benim, ben, *Raşid,* kendine gel, ne oldu anlat!»

Halil'in gözleri açıldı hafifçe.

«*Raşid,*» diye inledi: «Çözdüm.»

«Neyi çözdün *Halil?*»

«Sandukanın anahtarını buldum,» dedi *Halil.* «Önce *Hiram*'la konuştum. Sonra *Hocaefendi*'yi gözledim. Anahtarı anladım.»

«Söyle kardeşim, ha gayret, neymiş anahtar?»

Halil, son gücünü harcamıştı. Yüzü iyice morarmıştı. Nefes alması da artık durmuş gibiydi. Hırıltısı bile kesilmişti.

Son bir gayretle zorlandı: «Anahtar... *Hacer*...eb.....» dedi ve son nefesini verdi.

Raşid çılgına dönmüştü. «*Halil,* kardeşim, ölme, beni bırakma!» diye haykırıyordu artık.

Nihayet, *Doğan*'ın omuzlarını sarsmasıyla kendine geldi.

Tam *Halil*'in ruhunu teslim ettiği sırada *Doğan* içeri girmiş, «*Raşid,* kendine gel!» diyordu.

«Hekim çağırmalıydım,» dedi. «Hekim çağırmalıydım hemen. Kafam öylesine anahtarla doluydu ki, akledemedim,» diye hayıflandı.

Doğan, «Zehirlenmiş,» dedi. «Zehirlenerek öldürülmüş.»

Raşid'i duyup gelen çetenin öteki elemanlarıyla birlikte *Halil*'i sırt üstü çevirdiler.

Oruç birden bağırdı: «İşte bakın, avucunun içinde.»

Eğilip *Oruç*'un gösterdiği yere baktılar ki: Kırmızı bir noktacık. Sol elinde avucunun ortasında diken batması gibi bir noktacık.

«Aman,» dedi *Oruç*. «Sakın seccadeye dokunmayın! Secdeye vardığında avucuna batan bir şeyle zehirlemişler *Halil*i.»

Ondokuzuncu rapor-mektup

RAŞİD, HİRAM'DAN HACER'E İZ SÜRÜYOR

Aslında d'Abussion de Calevela*'nın on parmağında on marifet olduğu anlaşılıyor. Adam seksten kilide kadar her alanda uzman. Üstelik işkenceden de geçmiş. Tam casus olacak, ya da gizli örgüt kuracak bir kişiliğe sahip. E. K.*

«Söyle *Hiram Ağa,* ne anlattın *Halil*'e? Ama hiçbir şey unutma. En önemsiz bir ayrıntıyı bile atlama. Senin için çok önemsiz bir bilgi ya da bir kelime bile benim çok işime yarayabilir.»

Raşid, Hiram Ağa'nın önünde bağdaş kurmuş, büyük bir merak ile ağzının içine bakıyordu.

Hiram Ağa bembeyaz uzun sakalını sıvazladı.

«Ne diyeyim oğul, kilitlerden konuştuk. Kutulardan konuştuk. Yaylı kilitleri sordu bana. Özellikle birden çok yaya bağlı olan kilitleri anlattırdı.»

Raşid heyecanla doğruldu: «Peki *Hiram Ağa, Halil* özellikle ne öğrenmek istiyordu?»

«Yaylara teker teker ve sıra ile basmazsan da kilidin açılıp açılamayacağını sordu,» diye cevap verdi *Hiram Ağa.*

«Açılır mı?» dedi *Raşid.*

Hiram Ağa'nın cevabı biraz karışıktı: «Açılır da, açılmaz da. Bu, yapanın kilidi nasıl düzenlediğine bağlı, kimisi, tüm yayları itince, hangi sıra ile itersen it, açılır. Kimisinde ise, belli bir sırayı izlemezsen yayları itemezsin. Böylece, sırayı bilmezsen, hangi yayları iteceğini bilsen bile kilidi açamazsın. Çünkü yapan, her anahtar yayı, bir öncekine bağlamıştır ki, onu itmeden bir sonrakini kıpırdatamazsın.»

Raşid, işin sırrının *Hiram Ağa*'nın anlattıklarında olduğunu seziyordu. O da *Halil*'in geçtiği bu yollardan geçerken, gittikçe gerçeğe yaklaştığını anlıyor ve gittikçe heyecanlanıyordu.

«Peki *Hiram Ağa,* bu yayların sırasını nasıl belirtir bunları yapan? Anahtarı kullanacak olan hangi yaya nasıl basacağım nereden bilir?»

Hiram Ağa yüzyılların gerçeğini, en hayati ve en basit gerçeği, pek çok insanın gözünün önünde durduğu halde ömrünün sonuna kadar öğrenemeyeceği gerçeği, olanca sadeliği ve bilgeliği içinde dile getirdi: «Numaralar,» dedi.

Raşid birdenbire anlayamamıştı: «Ne numaraları?» diye sordu.

Hiram Ağa: «Kilidi yapan, anahtarı oluşturacak yayları numaralar. Yani, yaylara numara verir. 1'den 10'a veya 20'ye kadar, numara verir bu yaylara. Sonra da bunlardan ikisini veya üçünü, sıralı ya da sırasız anahtar yapar. Yani, sen aslında üzerinde numara yazan çubuklara veya kabartmalara belli bir sıra ile basarsın ve kilit açılır.»

Raşid yavaş yavaş anlamaya başlıyordu. Demek elindeki yemeninin üzerindeki işaretler bir çeşit numaralandırma idi. Herhalde *Halil* bu numaraların sırrını çözmüştü.

Peki anahtarın *Hacer* yenge ile ilişksi neydi ki? *Hacer, Hiram Ağa*'nın nikâhına aldığı bir cariyeydi.

Daha doğrusu, birinci kadınefendinin *Hiram Ağa*'ya armağanıydı. *Hacer* aslında leventlerin bir Akdeniz seferi sırasında tutup getirdikleri bir İtalyan güzeliydi. Kadınefendi, asıl adı *Agostina* olan bu güzel cariyeye «*Hacer*» demiş ve daha sonra, kendisine eliyle yaptığı bir mücevher kutusunu çok beğendiği *Hiram Ağa*'ya, onu bağışlatıvermişti. Vebali söyleyenlerin boynuna, güzelliğinden korkmuş, Padişah Efendimiz görür de, gönlü bu tazenin tutsağı olur diye çekinmiş ve bu nedenle cariyeyi saraydan uzaklaştırmak için *Hiram Ağa* ile başgöz edivermiş derlerdi.

Halil herhalde bu Katolik kızından da bir şeyler öğrenmiş olmalıydı.

Raşid: «Peki *Hiram Ağa,*» dedi. «*Halil, Hacer* yenge ile de konuştu mu?»

«Hayır,» dedi *Hiram Ağa.* «*Halil* o gece *Hacer*'le hiç karşılaşmadı. Hattâ uzun bir süredir görüşmediklerini biliyorum, çünkü *Hacer, Halil* ne yapıyor diye meraklanıp duruyordu bir süredir.»

Raşid'in aklı bu işe hiç ermemişti. Madem görüşmemişlerdi, *Halil* niye ölürken anahtar olarak *Hacer*'in ismini söylemişti ki? «Eb...» derken neyi kastetmişti acaba? Sakın «Ebeveyn» demek istemiş olmasındı?

Acaba *Hacer*'in anne ve babasını mı kasdetmişti? Ama onlar İtalya'da olmalıydılar. Belki de işin sırrı İtalya'daydı.

«*Hacer* yenge ile konuşabilir miyim?» dedi *Raşid.*

Hiram Ağa: «Tabiî oğul,» diyerek içeri seslendi: «*Hacer, Hacer* gel bak kim var burada!»

Hacer, telâşla başörtüsünü düzelterek koştu. *Raşid*'i görünce kırık dökük Türkçesiyle sitem etmeye başladı:

«*Halil*'in yengesi meraktan ölür. Sen neredesin kuzum?»

Hiram Ağa bu kızın yüz güzelliğine mi, yoksa kırık diline mi ısındığını bilemezdi. Yüzüne âdeta baba şefkati ile bakarak: «Bak *Hacer, Raşid, Halil*'i en son ne zaman gördüğünü soruyor,» dedi.

Hacer şöyle bir duraladı. «Rahmetliyi son gördüğümden beri bir yıl olmuştur,» dedi.

Raşid'in iyice canı sıkılmıştı. Oysa buraya gelirken o kadar emindi ki, işin sırrını *Hiram Ağa* ve *Hacer* ile çözeceğine.

Aklına birden koynundaki yemeni geldi. Hemen yemeniyi koynundan çıkarıp *Hacer*'e uzattı.

«Bunlar sana bir şey hatırlatıyor mu?» diye sordu.

Hacer yemeniye şöyle bir baktı ve «Ayol,» dedi, «bunlar numero. 1'den 50'ye kadar numero bunlar.»

Hiram Ağa da: «Evlât, bunlar Romen sayıları. 1'den 50'ye kadar dizilmiş,» dedi.

Yirminci mektup-rapor

ANAHTARIN ANAHTARININ KEŞFEDİLDİĞİ GECE

«İkiciler çetesi» olağan toplantılardan birini daha yapıyordu.

Karamanlı Mehmed, Kabusname'den belli sayfaları okumuş, çete mensupları da ayrı ayrı, bu satırlardan neler anladıklarını belirtmişlerdi.

Sonunda *Raşid,* hem tüm çete üyelerinin görüşlerini kapsayarak eleştiren, hem de *Keykavus*'un görünen kelimelerinin ardındaki gizli anlamları açıklayan yorumunu yapmıştı.

O günkü konu *Keykavus*'un kırkdördüncü bapta «Civanmertlik» üzerine yazdıkları arasında, ayrıca tek başına ele alınmayı gerektiren «Alem ile adem ayniyeti» idi. Yani, «evrende ne varsa, insanda da aynısı vardır» tezi tartışılmıştı.

Keykavus, alemin dört öğesinin, ateş, su, hava ve toprağın, insanda da safra, balgam, kan ve sevda biçiminde görüldüğünü söylüyordu.

Burada zıtların birliği de vardı. Çünkü ateş ve su birbirine düşmandı, hava ile toprak da. Fakat Allah bu dört öğeyi birbirine öyle bir bağlamıştı ki, bizzat kendisi istemedikçe, evren de insan da kendi kendine dağılmıyordu.

Su ve ateşi birbirine bağlamak için toprağı kullanmıştı. Toprak hem kuru hem soğuktur. Kuruluğu ile ateşe ulaşır, soğukluğu ile suya. Böylece bu iki zıt öğe birbirine bağlanır.

Allah ateşle su arasındaki bağlantıyı sağlamak için de havayı kullanmıştı. Havanın tabiatında sıcak ve nem vardı. Sıcak ile ateşe, nem ile suya meyletti ve böylece iki zıt öğe arasındaki ilişki sağlandı.

Öte yandan toprak, kuruluğu sayesinde su ile birleşti. Su soğukluğu ile hem toprağa hem havaya ulaştı. Hava, nemi ile suya ulaşırken, sıcaklığı ile ateşe vardı.

Böylece bütün öğeler birbirine bağlanırken, ateş, ilk patlamaya, ilk patlama evrene, evren yıldızlara, yıldızlar güneşe ulaştı.

Güneş her şeyin özüdür. Beşinci öğedir. Nur'dur. Tüm cevheri besler. Cevher nesnelere dönüşür, nesneler beden olur. Önce varlık vardır. Sonra akıl gelir. Önce varlık akılı oluşturur. Sonra akıl, döner varlığı etkiler. Akıl yeniden bedene, beden gıdaya bağlanır.

Beden gıdadan, gıda maddeden, madde gökyüzünden, gökyüzü evrenden, evren cevherden, cevher bedenden, beden akıldan kuvvet alır.

Böylece hem zıtların karşıtlığı ile doğan bütünlük varlığının sürdürür, hem de bütün öğeler cevher aracılığı ile birbirini besler. Evren ile insan eşanlamlı, eşzamanlı ve aynı cevhere bağlı olarak ayniyet içinde varlıklarını sürdürür.

Keykavus'un bu görüşlerine özellikle Hurufî *Oruç* bayılmıştı:

«İşte bizim kitabımız da Allah ile insanın tekliğini, yani insanın yüzünde Allah'ın resmedildiğini kabul ediyor,» diyerek «*Kabusname*» ile «Hurufîlik» arasında bağlantıyı kuruvermişti.

Ali de bu zıtların bütünlüğünü sevmişti: «Yahu,» dedi, «işte İslâmın gücü de Sünnî, Şiî ve Haricî unsurların etkileşiminden doğmuyor mu? Anadolu'da Sünnîler, Magrip'te Haricîler ve İran'da Şiîler, tüm cihana egemen olduk.»

Raşid bugün yorumu kısa kesti. Çünkü aklı sandukanın açılmayan kilidindeydi.

«Evet,» dedi kısaca. «Önce varlık gelir. Sonra akıl. Yani aklımızı varlığımız belirler. Fakat, akıl sonra döner, varlığımızı yeniden biçimlendirir. Ayrıca varlık da, akıl da, biri somuta dönüşmüş, öbürü soyut kalmış olan iki zıt öğe olmakla birlikte zıtların birliği ilkesine göre, sürekliliği ve dengeyi temsil ederler. Aynen insanın evrenle bütünleşmesi gibi.»

Bu kestirme yorum o konuda derinleşmek isteyen arkadaşlarını pek tatmin etmemişti ama, *Raşid:* «Artık sıra günün güncel sorunu üzerinde odaklaşmaya geldi,» diyerek, kesin tavrını koyunca, kimse bir şey demedi.

Aslında toplantının en zevkli bölümü de genellikle güncel tartışma bölümüydü. Çünkü ilk bölümler, Medrese eğitiminden zaten bunalmış olan Suhtelere ek bir eğitim yükü daha bindirdiğinden hiç de cazip gelmiyordu. Bugünkü oturumun ilk bölümü, bir istisna olarak *ikiciler çetesi* mensuplarının çok ilgisini çekmişti. Çünkü bu bölüm çete mensuplarının özel inançlarına temel oluşturacak bilgiler içeriyordu.

Güncel soruyu her zamanki gibi *Raşid* sordu: «*Halil* sandukanın sırrını açıklarken 'Hacer' ve 'eb' dedi. 'Eb' derken lâfı yarım kaldı. Bize ne demek istemişti? Sandukanın sırrı nasıl çözülecek? Nasıl açılıyor bu nesne acaba?

Ali atıldı: «Yahu *Raşid,* sen bu soruyu bize üçüncü kez soruyorsun. İlk iki kez boşuna, saatler tükettik. Hiçbir sonuca ulaşamadık. Niçin hâlâ ısrar ediyorsun?»

Raşid: «Bak *Ali,*» dedi. «Her konudaki soruların olduğu gibi senin sorunun da birden çok cevabı var. Birinci olarak biliyorsun *'İkiciler çetesi'*, bir olayı çözene kadar onu güncelin gündeminde tutabilir. İkinci olarak *Giftos Karpantiye*'nin sandukasının sırrı bizim ana amacımızla, yani Osmanlı'ya destek olma kararımızla ilgili. Üçüncü ve en önemli cevap ise; son toplantıdan bu yana ben, *Hiram Ağa* ve *Hacer* yenge ile konuştum ve yeni bilgiler edindim.»

Oruç her zamanki ağırbaşlılığı ile sordu: «Neymiş bu yeni bilgiler?»

Raşid, kısaca *Hiram Ağa*'nın evine yaptığı ziyareti, kilitler hakkında öğrendiklerini, *Hacer* yengenin yaklaşık bir yıldan beri *Halil*'i görmediğini ve yemeninin üzerindeki işaretlerin birer rakam olduğunu arkadaşlarına aktardı.

İbrahim: «Demek ki anahtar *Hacer Yenge*'de değil,» dedi. Bir yandan sandukanın sırrını çok merak ediyor, öte yandan *Hocaefendi*'nin ihaneti ortaya çıkmasın diye bu sırrın öğrenilmesini istemiyordu. Kaç defa sormuştu şu dönmeye, «Sandukanın içinde ne var, bu meret nasıl açılıyor?» diye. Ama

hiçbir seferinde, «Sen karışma»dan başka bir cevap alamamıştı. Bu yüzden için için *İkiciler Çenesi*'nin bu sırrı çözmesini istemiyor da değildi hani. Hem böylece belki kendisi de bu esrarı öğrenmiş biri olarak *Hocaefendi*'den daha çok para koparabilirdi. Tabiî bu arada sandukanın sırrının öğrenilmesi kendi ihanetini de açığa çıkarmaz ise... Acaba bu *Hocaefendi* denilen herif kendi hakkındaki bazı belgeleri de sandukada saklıyor muydu?

Ali: «Acaba,» dedi, «*Halil*'in söyledikleri ile bu rakamların bir ilgisi var mı?»

«Tabiî,» diye yanıtladı *Raşid*. «Benim de aklıma ilk gelen bu oldu. Nitekim hemen bir bağ da kurdum. Siz bilmezsiniz, *Halil*'in yengesi *Hacer*'in asıl adı *Agostina*'dır ve aslen Katoliktir. *Halil* sandukanın kapağındaki işaretlerin Roma rakamı olduğunu anlayınca bunu *Hacer Yenge*'nin çözeceğini düşünmüş ve beni bu nedenle ona yöneltmiş olabilir.»

Mehmed: «Bu açıklama mantıklı değil. *Hiram Ağa* da bunların rakam olduğunu anlardı. *Halil* niçin *Hacer* desin?» diye itiraz etti.

«Belki de *Hacer*'in Katolikliği ile rakamların Roma rakamı olduğunu belirtmek istiyordu,» dedi *Ali*.

Herkes bir ağızdan: «Saçmalama!» diye buna karşı çıkınca da: «Ne bağırıyorsunuz be? Niye *Hacer* dediğini siz açıklayın bakalım öyleyse,» diyerek somurtup sustu.

Tam bu sırada *Raşid*, «İbrahim,» dedi. «Hadi şu hanın çevresini bir dolaş da, kolaçan ediver bakalım bir yaramazlık var mı?»

İbrahim canı istemeye istemeye kapıdan çıktı.

Raşid, arkadaşlarına dönerek: «Evet, ne diyorduk?» diye sorunca, *Oruç* söze devam etti:

Hurufîliğin verdiği alışkanlıkla harfler, rakamlar ve simgeler arasındaki ilişkiyi daha kolay kavrayabiliyordu.

«Yahu,» dedi. «Hep *'Hacer'* üzerinde duruyoruz. Peki rahmetli 'Eb' derken ne söylemek istiyordu acaba? Hiç bunu düşündünüz mü?»

«Düşünmez olur muyuz? Çok düşündük, ama bulamadık ya, ne çabuk unuttun,» dedi *Ali*.

Oruç, «Ama o zaman yemeninin üzerindeki işaretlerin Roma rakamları olduğunu bilmiyorduk. 'Eb' belki de bu rakamlarla ilgili bir kelimeydi,» der demez, *Raşid* birden bağırdı: «Ebced, Ebced, evet Ebced demek istedi *Halil* mutlaka. Çok yaşa sen e mi *Oruç,* tabiî 'eb' rakamlarla ilgiliydi. Ebced demek istiyordu *Halil.* Sandukanın kapağını açan anahtarın sırrını *"ebced hesabı"* ile çözeceğiz!»

Yirmibirinci mektup

RAŞİD'İN SANDUKAYI AÇMAYA HAZIRLANDIĞI GECE

Bu mektup-raporun pek çok sayfasını (muzır kurulu korkusundan) attım. Yayınlayabildiğim bölümlerdeki bazı kelimeleri de nokta-nokta ile geçiştiriyorum. E. K.

Raşid dün geceyi düşündü.

Sevgilisinin kollarında yine dünyayı unutmuştu.

Aşk buydu demek. Bir yandan beyninde sanki güneşe bakıyormuşcasına göz kamaştıran bembeyaz bir ışık, öte yandan âdeta kendi içinde bir zevk halini alan ve insana ... . ânının tadını bile unutturan .... ler!

Güneş insanın gözünü nasıl kamaştırırsa, bu beyaz ışık da *Raşid*'in beynini öyle pençesine alıyor, daha doğrusu bu beyni doğrudan doğruya aşkın kölesi kılıyor, maddi ve manevi olarak *Dilruba*'nın varlığının bir parçası haline getiriyordu.

Beyazlık, bembeyazlık, *Raşid*'in beyninde miydi, yoksa *Dilruba*'nın ....., teni, kolları, bacakları ve tüm vücudu somut bir gerçeklik biçiminde yalnız gözlerini mi esir almıştı?

Yoksa bu ışık, gözleri kör eden, beyni uyuşturan ışık, *Dilruba*'nın teninden değil de, yemyeşil gözlerinden mi fışkırıyordu?

Peki ya o simsiyah saçların parıltılı ışınları? Yoksa bu bembeyaz ışık, o simsiyah saçlardan mı saçılıyordu?

Raşid sarhoştu. Bu bembeyaz ışığın kaynağını ayırt edemeyecek kadar sarhoş.

Sarhoşluğunun bile nereden kaynaklandığını bilmiyordu.

Dilruba'nın teninden fışkıran ıhlamur çiçeği kokusuyla mı, yoksa .....nın .....dan başlayıp tüm vücuduna ve oradan beynine ulaşan çıldırtıcı sıcaklıkla mı sarhoş olmuştu?

Birdenbire vücudunun şu anda bile saralı gibi, bir kasılıp bir gevşediğini farketti.

Dün geceki serüven sanki bugün de, düşünde sürüyordu.

Dilruba'nın o son zevk anındaki kasılmaları, *Raşid*'in vücudunu da pençesine almış, çılgınca bir devinimin sonsuz sarmalı içine hapsetmişti.

Dilruba'nın yumuşak kişiliği *Raşid*'in ruhunu nasıl esir almışsa, bir sırtlan parçalayıcılığındaki vücudu da vücudunu öylesine tutsak etmişti.

Allahım, bu aşk, acaba görevini yapmasını bile engelleyecek miydi?

«*İkiciler grubu*» bu gece eyleme geçmeyi kararlaştırmıştı.

Raşid ise hâlâ *Dilruba*'nın hayali ile düşüp kalkıyordu. Üstelik de tüm ruhunun ve bedeninin bu aşk ateşinin tutsağı olduğunu iliklerinde, hissediyordu.

Aşk buydu işte. Tensel ve ruhsal tutsaklık! Tutsaklığın birinden kurtulsan ötekine yakalanıyor, karşındaki insandan kaçsan kendi nefsine tosluyordun.

Ama «*İkiciler grubu*»nun görev çağrısı *Raşid*'in yakasını bırakmıyordu: *Hocaefendi*'nin izlenme sırası bu gece ondaydı.

Üstelik *Hocaefendi, Mahpeyker*'in kollarında kendinden geçtikten sonra sandukanın başına gidilerek, anahtar denenecekti. Bu gece belki de bu habis düşmanı alt edebilecekleri bir geceydi. Onun için tüm melekeleri yerinde olmalıydı.

Oysa *Raşid* bu gece *Hocaefendi*'nin cumbalı konağının karşısındaki arsanın duvarının gölgesine sığınarak beklemek ve sonra da sanduka ile uğraşmak yerine, başını *Dilruba*'nın göğüsleri arasında dinlendirmek istiyordu.

Yirmiikinci mektup

SANDUKANIN AÇILAMADIĞI AYNI GECE

«İkiciler grubu» üyelerinin tümü nefesleri tutmuş, *Raşid*'i izliyordu.

Raşid önce VIII işaretine, sonra III işaretine, en sonra da II işaretine bastı.

Hiçbir şey olmadı.

«Allah kahretsin,» dedi *Raşid.* «Bir de öbür biçimi deneyelim.»

Önce yine VIII, sonra yine III işaretine bastı. Ama bu kez, ilk seferden farklı olarak II, yerine XX işaretine basarak bitirdi işini.

Yine hiçbir şey olmadı.

«Biliyordum,» dedi *Raşid.* «Burada bir terslik var. 'rı' harfinin karşılığı 200. Bu meret sandukanın üzerinde ise ikiyüz rakamı yok. 200 yerine ya 2'ye basacağız ya da 20'ye. İşte ikisini de denedik. Açılmıyor.»

Oruç sakin bir sesle müdahale etti: «*Raşid,* bir de üçüncü rakam olarak şu 50 işaretinin üzerine dört kez bassana. Biliyorsun dört kere elli ikiyüz eder!»

Raşid: «İyi ki söyledin,» dedi. «Herkes bilir dört kere ellinin ikiyüz ettiğini. Ama gizli yaya dört kez basılarak açılan kilit de hiç duymamıştım.»

Oruç: «Hele sen bir dene bakalım da, ondan sonra konuşuruz.»

Raşid, büyük bir dikkatle yeniden sandukanın üzerine eğildi. Önce sekiz'e, sonra üç'e, sonra da dört kez üst üste elli'ye bastı.

Yine hiçbir şey olmadı.

Öfkeyle *Oruç*'a döndü: «Ulan inancınız bir halta yarasaydı *Sultan Mehmed Han* topunuzu ateşte kebap etmezdi. Olmu-

yor işte, olmuyor. İstersen bir de yüz kere 2'ye ya da on kez 20'ye basayım!»

Mehmed olanca saflığıyla: «Bassana, bassana,» diye fısıldadı.

Raşid: «Ulan Makedonyalı kapa çeneni. Burası akıncı bölüğü değil. Kaba kuvvet yerine kafa kullanmak gerek,» dedi.

«Sinirlenme,» diye fısıldadı *Oruç*. «Bakalım bizim kitap ne diyor bu konuda?»

Hocaefendi, Mahpeyker'in hünerlerine ram olmuşken, *Dilruba*'nın ayarladığı yoldan girdikleri tabuklukta, zar zor hareket edebiliyor ve yakalanmamak için son derece sessiz davranıyorlardı.

Raşid: «Kitabı bırak ulan şimdi,» diye tısladı. «Bizi şu anda ne *Kabusname*, ne de hattâ *Kuran-ı Kerim* kurtarır. Ancak *Halil* mezardan çıkıp gelirse bize yardım edebilir!»

«Tövbe de, tövbeee!» dedi *Ali*.

Raşid hırsla ona döndü bu kez: «Ne ulan,» dedi. «*Muaviye*'nin mızraklara geçirttiği *Kuran-ı Kerim*'in sayfalarının size ettiğini unuttun mu? Allah kendine yardım etmeyene destek olmaz. Benim şu anda bir hesap adamına ihtiyacım var, ahlâk vaazına değil!»

Oruç sakin sesiyle müdahale etti: «Bir kez daha şu ebced hesabına bakalım: *Hacer* üç harf ile yazılır*: Ha, cim ve rı. Ha'nın değeri 8, cim'in değeri 3, rı'nın değeri ise 200'dür. Şimdi *Halil* ölürken *'Hacer'* ve 'ebced' dediğine göre, sandukanın anahtarı 8, 3 ve 200 rakamları olmuyor mu? Oluyor. Peki öyleyse sorun nerde? Sandukanın kapağındaki rakamlar 50'ye kadar. Yani 200 yok. O halde bizim bir değişiklik yapmamız lâzım. Yani, *Hacer*'i sandukanın kapağına uydurmamız gerekiyor. Bu meret Roma rakamlarında sıfır yok ki! Mecburen 200'e bir başka biçimde erişeceksin. Ya toplayarak, ya çıkararak! Ya 2, ya 20, ya da 4 kez 50.»

---

* **Eski Türkçe'de genellikle sesli harfler bulunmaz, kelimeler cümlenin ve harflerin gelişine göre okunurdu. Hacer de «hcr» olarak yazılır ve Hacer okunur. E. K.**

Bu kez *Ali* heyecanla atıldı: «Yahu bir de şu rakamları toplasak. Belki işin sırrı gerçekten toplama çıkarmadadır.»

«Hiç fena fikir değil,» dedi *Raşid.* «Sekiz, üç daha onbir, ikiyüz daha, ikiyüzonbir. Anahtar belki de 211'deki rakamlar. Hadi Bismillah,» dedi ve yine sandukanın kapağına hamle etti. Önce iki'ye, sonra iki kez üst üste bir'e bastı.

Yine hiçbir şey olmadı.

Yirmiüçüncü rapor

LİDERİN GÜNAH ÇIKARDIĞI GECE

Bu mektup Keykavus *artı* Calevela *tarafından yazılmış bir mükemmel bir «grup psikolojisi nasihatnamesi». Özellikle günümüzdeki «örgüt liderleri»nin dikkatine sunulur. E. K.*

«*İkiciler*» çetesi olağan toplantılarından birini daha yapıyordu.

Kabusname'den okunan parça yorumlanmış, sıra güncel konuların tartışmasına gelmişti.

Raşid: «Evet,» dedi. «Niçin *Halil*'in verdiği '*Hacer*' anahtarı ile sandukayı açamadık?»

Mehmed, Balkanlı şivesiyle: «Yahu,» dedi, «bu bizim *Halil* ebced hesabını nereden bellemiş ki, fikirin imlâsı bile pek bozuktu. Kelimeleri illâ okunduğu gibi yazmaya kalkar, habire lüzumsuz yere *elif* ve *ye* gibi harfler kullanırdı.»

Raşid geçen gece sandukanın başında uğradıkları başarısızlık sırasında soğukkanlılığını yitirdiği ve arkadaşlarına kırıcı lâflar ettiği için kendini hiç bağışlamıyor, bu yüzden de bugünkü tartışma ve konuşmalarda üstüne düşen önderlik görevi gereği sorması gereken soruları sormaktan ve çok kısa yorumlar yapmaktan başka pek bir şeye karışmak içinden gelmiyordu.

Hele arkadaşlarının olgun davranışı onu iyice utandırıyordu. Hiçbiri, yaptıklarını yüzüne vurmamış, hiçbir yakınma dile getirilmemiş, hiçbiri şikâyet etmemişti.

Geçen gece *Oruç*'a *Hurufî* olduğu için çatmış, *Ali*'ye Alevîlerin neredeyse beceriksiz olduklarını söyleyerek saldırmıştı. *Mehmed*'i ise haksız yere suçlamıştı. Oysa kendisi yalnız kar-

şıtların birliğine olan inancıyla değil, bütün Müslüman mezheplerinin, bütün tektanrılı dinlerin birlik ve bütünlüğüne olan imanı ile de böyle davranmamalıydı.

Nitekim «*ikiciler*» grubu da tüm insanlara, din ve mezhep ayrımı yapmadan yardım etmek zorunda değil miydi? Osmanlı'ya yönelik genel amaçlarının yanında, zorda kalan her kişiye, özellikle kadınlara ve çocuklara yardım etmek, özel görevlerinin başında gelmiyor muydu? Orta ve işaret parmaklarını bitişik olarak sağ elini yukarı kaldırdığı anda bütün «*ikiciler çetesi*» birini kurtarmak uğruna canları bahasına tehlikeye atılmak zorunda değiller miydi?

Arkadaşlarına nasıl da saldırmıştı! Hem de en hassas noktalarına, inançlarına hücum ederek mutlaka çok ağır yaralamıştı onları.

Üstelik ne efendi çocuklardı hepsi. Hiçbirinin gıkı çıkmamıştı.

Bugünkü toplantıda mutlaka konu açılmalıydı. Yoksa olağan eğitim toplantılarının ne anlamı kalırdı ki? Eğitim ve eleştiri, grubun ilerlemesi için şarttı, bir önkoşuldu. Kendi kendini eleştirmeyen insan da, grup da, gelişemezdi ki!

Eleştiri adı altmda liderin övülmesi ve öteki arkadaşlara saldırılması tümüyle yanlış bir yöntemdi. O zaman bu, «kendi kendini eleştirmek» değil, «kendi kendini pekiştirmek» oluyordu.

Grubun bütünlüğü ve eylem birliği adına liderin eleştiri dışında tutulması, ancak niteliksiz, yeteneksiz, kendine güvenmeyen önderler için söz konusu olabilirdi. Oysa *Raşid* öyle zayıf, ceberrut, zalim, cahil ve baskıcı bir lider değlidi ki...

Tam tersine, hoşgörülü, tüm insanlara ve özellikle arkadaşlarına saygılı, kendine güvenen, yetenekli ve nitelikli bir «çeribaşı»ydı.

Öyle miydi acaba?

«Arkadaşlar,» dedi, «ben geçen gece haltettim!»

Mehmed şaşırmıştı: «*Halil*'in imlâsı ile senin haltetmen arasında ne ilişki var?»

«Şu ilişki var ki,» dedi *Raşid*, «ben sandukayı açmakta

çuvallaymca, size çattım, haksız yere saldırdım. Hiç gereği yokken sizi kırdım.

«Hem insan olarak hatalıyım, hem de grubun lideri olarak zayıf ve yanlış davrandım. Bir liderin liderliği normal zamanlardan çok, bunalım çıktığı zaman, buhran anında belli olur. Ben, buhran anında gereken davranışı gösteremedim. Hepinizden özür diliyorum!»

Oruç sakin sesiyle itiraz etti: «Ne diyorsun sen yahu? Çelikten olsan dayanamazsın! Arkadaşımız *Halil* daha yeni öldü. Bu kanlı bir savaş. Üstelik o gece büyük bir korku içinde çalışıyorduk hepimiz.»

«*Dilruba* aracılığı ile *Mahpeyke*'i ayarlayarak içeri girmemizi bile sen sağlamamış mıydın?»

«Üstüne üstlük, esas olarak sandukanın kapağını açacak anahtarın ebced hesabına göre oluşturulacağı ilkesini de sen keşfetmemiş miydin?»

«Senden başka kim kafasının ve bileğinin gücü ile bu grubun yönetimini haketmiş olabilir ki?»

Raşid hiç duraksamadan cevabı yapıştırdı: «Önderlik yalnız kafa gücü ve kol gücü ile olmaz. Gönül kazanmak da ister. Bak kitap komutanlık babında ne diyor:

'Emrinde olanlara o denli cömertlik göster ki, candan sana dost olalar. Top eyer, at ve hilat bahşiş edemesen, bari yedirmekte ve tatlı dil göstermekte taksirlik eyleme.'

«Bizim arkadaşlarımıza armağan edecek ne eyerimiz ne atımız ne de paramız var. Bir tek tatlı dil, güleryüz verebiliriz ki, bu kez o konuda da kusurlu davrandık.»

Ali lâfa girdi:

«İyi söylersin de, bizim grubun gücünü, yani ünlü cemiyet âlimi *İbn Haldun*'un deyişi ile, *'asabiyyetini'*, sen temsil etmiyor musun? *'Asabiyyeti'* temsil eden kişi biraz *'asabî'* olsa ne çıkar?»

Raşid dayanamayıp gülmeye başladı: «Ulan ne zamandan beri Alevî taifesi, Hurufî takımının işlevini yüklenip kelime oyunları yapmaya başladı? *İbn Haldun* orada 'asabiyyet' teri-

mini 'grubun birlikten doğan gücü' anlamında kullanmış. Yoksa 'sık sık tepesi atan adam' anlamında değil.»

Mehmed, Raşid'in gülümsemesinden cesaretlenip lâfa karıştı:

«Pes be ağabey, pes mi. Pes et de bitsin şu anlamsız itiş kakış. Bizi Sultan *Murad Han*'a Sultan *Mehmed Han*'ın dediği lâfı tekrarlamaya zorlama: Lidersen liderliğini bil, yok lider biz isek seni lider seçtik! İşte o kadar!»

«Yahu,» dedi *Raşid*, «siz insanı ceberrut bir yönetici yapar, sonra da asarsınız ya! Hadi neyse, ben bu seferlik bağışlandığım sonucunu çıkarıyorum lâflarınızdan. Ama bir daha yapmayacağıma da söz veriyorum. Çünkü bir daha yaparsam en azından sizin bağışlamayacağınızı biliyorum!»

İkiciler çetesinin üyeleri *Raşid*'ni bu son sözleri üzerine, söylediklerini onaylar biçimde başlarını öne eğip, sustular.

İbrahim ise hemen atıldı: «Yok be *Raşid*. Ben canımı sana bağışlamışım. Sen hata da yapsan ben senin peşinden ayrılmam. İster döv, ister söv, ben senin sadık bir arkadaşından çok, sadık bir köpeğinim.»

Raşid ne cevap vereceğini şaşırdı. Bu *İbrahim* de amma lâf etmişti ha! Zaten bir süreden beri bu çocukta bir gariplik vardı ya, ne olduğunu bir türlü çıkaramıyordu. Hani *Karamanlı Mehmed Paşa* hazretlerinin memleketlisi olmasa, kendisinden neredeyse kuşkulanacaktı. Yine de geçen gece *Hocaefendi*'nin konağına gelmemesi için ona «özel bir gözleme» görevi uyduruvermişti. Zaten artık *İbrahim*'i sürekli olarak *Hocaefendi*'nin peşine takmış, böylece fiilen *«ikiciler çetesi»*nin başta toplantıları olmak kaydıyla, hemen hemen tüm etkinliklerden uzaklaştırmıştı. Bugünkü toplantıya katılması da beklenmedik bir olaydı. *İbrahim*'in varlığından tedirgin olan *Raşid*, «Sadık köpek» lâfı ile iyice sinirlenmişti. Tam arkadaşlarından özür dilerken yine köpürtecekti kendisini bu oğlan.

Ne demekti «sadık köpek» olmak? Ne yapmak istiyordu bu çocuk haysiyetsizliği savunarak?

«Estağfurullah kardeşim. Biz hepimiz eşidiz. Ben eşitler arasında başım. Hani *Filip Hoca* ne diyordu: 'Primus inter

pares'. Siz olmasanız ben de olmam. Bırak böyle köpek gibi ayıp lâfları, 'sadık izleyici' sözünü bile kabul etmem. 'Sadık izleyici', lider ne yaparsa onun davranışını izleyen, onun yolunu takip eden demektir. Yani, düşünmeyen adam demektir. Hani şu satranç denilen oyundaki piyadeler gibi. Oysa ben, hepimizin birer Şah ya da Vezir gibi bağımsız düşünen kişiler olduğuna inanıyorum. Bu grubun başı olmakla da onun için övünüyorum.»

«Unutma ki köpeklerin başı da, olsa olsa bir başka köpek olur!»

Raşid'in bu ağır sözleri ile dalkavuklukta biraz ileri gittiğini anlayan *İbrahim* bu kez tam anlamıyla tornistan ederek:

«Ulan *Raşid,* sen de amma herifsin yahu, her şeyi ciddiye alıyorsun,» diye lâubali bir sırıtma ile gelip *Raşid*'in sırtına yumruğu patlatmıştı.

Raşid, İbrahim'in dengesiz davranışlarına alışık olduğundan bu tavrını daha az yadırgamıştı. Ne de olsa kırk yıllık rahle arkadaşı idi *İbrahim.* Onun böyle davranması dalkavukluk etmesinden çok daha doğaldı. Fakat bu fırsatı *İbrahim*'i uzaklaştırmak için kullanmakta gecikmedi: «Hadi bakalım, sen biraz dolaş, şimdi ben de suratına bir tane patlatırsam, anlarsın Hanya'yı Konya'yı!» dedi.

İbrahim kös kös çıktıktan sonra *Mehmed:* «Tamam mı, anlaştık mı? Anlaştıysak artık şu ebced hesabına yeniden dönelim mi?» diye sordu.

Raşid: «En iyi yöntem, sistemi elif be'sinden başlayarak çözme yöntemidir.

«Şimdi şu ünlü *erkam-ı cümel*'i bir kez daha gözden geçirelim.

«Niye *'erkam-ı cümel*'e 'ebced' hesabı denir? Çünkü tekerlemenin başındaki 'ebced', elif, be, ce, de harfleri, bir, iki, üç ve dört demektir.

«Nasıl ezberletmişlerdi bize: Ebced, hevvez, hattıy, kelemen, sâfas, karaşet, sehaz, dazıg.

«Bu kelimelerde belirtilen harf gruplarının karşılığı da 1-4, 5-7, 8-10, 20-50, 60-90, 100-400, 500-700 ve 800-1000 idi.»

«Bir kez daha hatırlayalım: Elif: 1, be: 2, cim: 3, dal: 4, he: 5, vav: 6, ze: 7, ha: 8, tı: 9, ye: 10, kef: 20, lâm: 30, mim: 40, nun: 50, sin: 60, ayın: 70, fe: 80, sat: 90, kaf: 100, rı: 200, şın: 300, te: 400, se: 500, hı: 600, zel: 700, dat: 800, zı: 900, gayın: 1000.

«Şimdi gelelim *Hacer*'e. Ha 8, cim 3, rı 200. Bizi zorlayan konu, rı'mn 200 olmasına karşılık sandukanın kapağında sadece 50'ye kadar rakam bulunması. Bence anahtarın ilk iki rakamı ha ve cim'e karşılık olan 8 ve 3. Ancak ondan sonra işler karışıyor. Siz ne dersiniz?»

Raşid sözünü bitirirken *Oruç*'un yüzüne bakmıştı. Hurufî olduğu için, harflerin gizli anlamlarını herkesten daha iyi bilebileceği varsayılıyordu *Oruç*'un.

Oruç da bu beklentiyi boşa çıkarmadı doğrusu.

«Arkadaşlar,» dedi. «Ben de *Raşid*'e katılıyorum. İşin düğümü bu 200 rakamında.»

«Şimdi halkın kısaca 'ebced' hesabı dediği *'erkam-ı cümel'* in en önemli kuralını hatırlayalım: Bu hesapta sıfır yoktur. Ayrıca her harf, yerine göre, yani bulunduğu basamağa göre değişen değer almaz. Yani 888 değeri 8 olan üç tane ha'nın yan yana yazılmasıyla olmaz. 8 ayrı, 80 ayrı, 800 ayrı harflerdir. Dat, fe, ha yan yana gelince 888 olur. Çünkü dat 800, fe 80, ha ise 8'dir.

«Yani, ebced hesabının mantığında onluk sisteme göre basamaklar değil, yan yana gelen rakamların toplanması vardır. İşte bu yüzden bence *Hacer*'in sırrı, bu kelimeyi oluşturan harflerin toplammdadır.»

Raşid, sabırla *Oruç*'un açıklamalarını dinlemiş ve sözünü bağlayınca, kendini tutmaya, yani öfkesini zaptetmeye çalışarak, sakin bir sesle: «Ama kardeşim, bunları sandukanın başında denemedik mi?» diye sormuştu.

Şu *Oruç* da bazan iyice ukalâlaşıyordu doğrusu. Bütün bu lâfların boş olduğu birkaç gece önce kanıtlanmamış mıydı?

Oruç, Raşid'in ne demek istediğini çok iyi anlamıştı.

«Evet,» dedi. «Evet, bütün bunları birkaç gece önce denemiştik. Ama sandukayı açamadık. Demek bir yerde yanlış yapıyoruz. Ama nerede? İşte ben yöntemimizdeki doğrular

ile yanlışları ayıklamaya çalışıyorum. Bence işin anahtarı bu rı harfinde, yani 200 rakamında ama, ilk iki anahtar 8 ve 3 değil. Çünkü 200'ün sanduka kapağında olmamasından ve benim deminki açıklamalarımdan anlıyoruz ki, ebced hesabı ile bulunan tek tek rakamların toplamını alacağız, yoksa bu rakamlarla ortaya çıkan sayıyı değil. Yani sevgili *Raşid*, senin demin söylediğin lâfın son yarısı işin düğümünün 200'de olduğu doğru, ilk yarısı, ilk iki anahtar rakamın 8 ve 3 olduğu ise yanlış. Deminki uzun açıklamamı onun için yaptım.»

Yirmidördüncü mektup

FİLİP HOCA, İŞLERİ İYİCE KARIŞTIRIYOR

Filip Hoca işleri ne kadar karıştırıyor, onu bilmem! Ama bu rapordaki hesaplamalarla Calevela *benim aklımı iyice karıştırdı. Oğlum yardım etmese bu mektubun altından kalkamazdım.*
E. K.

Raşid, yeniden birilerine akıl danışma gereksinmesi duyuyordu.

Aklına ilk gelen *Hiram Ağa* olmuştu. Fakat şu sıra *Hiram Ağa* bir iş için birkaç günlüğüne Karaman'a gitmişti.

Böylece *Raşid*'in elinde danışmak için *Filip Hoca*'dan başkası kalmamıştı.

Raşid, o gece *Filip Hoca*'nın evine vardığında neredeyse yatsı namazı okunmak üzereydi.

Kapıyı açan *Filip Hoca*'nın yüzü çok düşünceliydi.

Raşid, Filip Hoca'nın asık suratını hemen üzerine aldı ve «Yüzün çok asık Hoca, rahatsız mı ettik?» diye sordu.

Filip Hoca'nın, sanki *Raşid*'in yüzünü delip, arkasına geçermiş gibi bakan gözleri bir anda *Raşid*'in gözleriyle buluştu ve anlam kazandı: «Yok evlât,» dedi. «Senle ilgili değil! Başımda devletlerarası bir belâ var. Cibilliyetsizin biri Avrupa'da ortalığı karıştırmış, bir de cinayet işlemiş ve Osmanoğlu'na sığınmış. Papa hazretleri kendisini geri istiyor. Padişahımız efendimiz bu zibidi katilin izini bulup tez elden iade buyurmamızı emretti!»

«Eee!..» dedi *Raşid.* «Ne var bunda?»

«Ne var bunda olur mu? Bir kez Osmanlı kendisine sığınanı iade eder mi? Ayrıca, hadi diyelim ki devletlerarası tö-

reler, beylik törelerini aştı, sığınanı vermeye kararlıyız. Herifi nasıl bulacağız? Hadi bulduk diyelim. Zaten bu konuda sorun yok! Bulduk bile! Ama kime yollayacağız? Kendisini isteyen Papa'ya mı, yoksa cinayeti işlediği Floransa Dükalığına mı? Ayrıca nasıl yollayacağız? Hadi diyelim bu sorunları da çözdük. Bu suçlu iadesi karşılığında ne alacağız? Yani, bizim menfaatimiz ne olacak bu işten?»

Raşid: «Peki,» dedi. «Adamın izini nasıl buldunuz?»

Filip Hoca güldü. «Evlât,» dedi. «Sen de bizi pek saf sanırsın. Cinayeti işlediği andan itibaren herifin peşindeydik. *Bandino* denilen herif, *Juliano Medisi*'yi öldürünce, Sultanımızın sanatseverliğini bildiğimizden, bir başka sanatçı dostu olan *Medisi*'nin katli olayı ile ilgileneceğimizi tahmin etmiştik. Hemen İtalya'daki adamlarımız katilin peşine düştü. Baktık İstanbul'a geliyor, hiç ses etmedik. Hattâ adamlarımız bize kaçmasını biraz da kolayladı. Şu anda çantada keklik. Güvenli bir sığmakta olduğu inancı ile bizim adamlarımızdan birinin evinde saklanıyor.»

Raşid'in aklına bugün *Kabusname*'den çalıştıkları ve tartıştıkları «*Bir suçluyu affeyleyip bağışlamak mı yeğdir, yoksa ceza etmek mi?*» bölümü geldi.

«*Suçluya karşı merhametli ol. Suçun özrünü sor. Çünkü esas suçlu âdemoğludur.*» diyordu *Keykavus*.

İlk suçu işleyenin *Âdem Peygamber* olduğunu hatırlatarak şöyle bir dörtlük düzmüştü:

Vaslından ayrı hecr ile mahrem değil miyim
Cürmüm bilip nedamete hemdem değil miyim
Benden çevirme yüzünü bir gez günah için
Âdem günah etti, ben âdem değil miyim

Raşid burada, *Âdem* sözcüğünün hem özel isim olarak *Âdem Peygamber* yerine, hem de cins isim olarak «insanoğlu» anlamında kullanılmış olmasını pek beğenmişti.

Ayrıca, «bağışlayıcılık» konusunda tümüyle *Keykavus*'un, «Kul suç işlemese hocanın affı belirmezdi» sözüne katılıyor,

devlet yönetmenin kıyıcılıktan çok bağışlayıcılığa dayalı olması gerektiğine inanıyordu.

Bütün bugünkü izlenimlerinden dolayı, elinde olmadan *Filip Hoca*'nın anlattıklarına karşı: «Hoca, bu keferenin suçu bağışlanmayacak cinsten mi? Osmanlı'nın büyüklüğü bağışlayıcılığından gelmez mi? Allahın bir adı da 'Rahim' değil midir? Papa denilen gavurbaşı kendisini istedi diye koskoca Padişahımız efendimiz kırk yıllık töreleri hiçe sayıp onu iade mi edecek? Nerede kaldı İslâm'ın bağışlayıcılığı. Birbirlerini düşüncelerinden dolayı ateşte kızartan Hıristiyanlara karşı dinimizin üstünlüğü?»

Raşid, bir an konuştuğu kişinin bir Katolik olduğunu hatırlayıp utandı ve sustu. Galiba fazla ileri gitmişti. Üstelik buraya *Filip Hoca*'dan bilgi ve yardım istemeye gelmişti. Ne gereği vardı şimdi adamı kızdırmanın.

Oysa *Filip Hoca* hiç de kızmış gibi görünmedi.

«Evlâdım,» dedi, «bilmem ki hangi sözünü düzeltsem. Bir defa bu iş töre ve gelenek işi değil. Kişisel merhamet işi hiç değil. Devlet işi. Devlet demek tüm halkın dirliği demek. Onun uğruna kişisel duyguları bir yana bırakmak gerekir. Hattâ töreleri bile.»

«İkinci olarak, Hıristiyanların insanları yaktıklarından söz ediyorsun ama, siz de *Hurufîleri* daha yeni, toptan katletmediniz mi? Hem de en çok eleştirdiğin yakma yöntemi ile! Evlât unutma ki tektanrılı dinlerin hepsi bağışlayıcılığı öngörür ama, iktidarı elinde tutanlar, yani bu dinleri uygulayanlar, kendi görüşlerinden sapanları en sert biçimde eleştirir ve onları ellerine fırsat geçer geçmez de yok ederler. Çünkü yöneticiler açısından sorun Allah sorunu değil, iktidar sorunudur. İktidarı Allah adına ellerinde tuttuklarını öne sürenler, aslında kaba kuvvet aracılığı ile iktidarı ele geçirip, hükümdarlıklarını yine silâh gücü ile sürdürenlerdir. Gerek Avrupa'daki, gerek Asya'daki bütün hanedanlar böyledir. Bu hanedanlar iktidarlarını korumak için işledikleri cinayetleri örtbas etmek için de, ('kendi menfaatim için yapıyorum' diyemediklerinden) 'Allah'ın hizmetinde' olduklarını öne sürerek halkı aldatırlar. Aslında din adına yapılan savaşların pek

çoğu kişisel iktidar ve para hırsı adına işlenen cinayetlerdir. Bunun en güzel örneği de Haçlı Seferleridir.»

«Üçüncü olarak, Padişahımız efendimizin İtalya üzerindeki emellerini hepimiz gibi herhalde sen de biliyorsun. *Medisi*'nin katilini yakalayıp iade etmekle oralardaki ününü ve kendisi hakkındaki düşünceleri olumlu yönde etkilemek istiyor. Böylece iki Roma'nın tacını kuşanmakta işleri biraz daha kolaylaşacak.»

Raşid, tartışmanın hiç istemediği bir yere kaydığını görünce canı sıkılmıştı. Kendisi de tarikatlar, mezhepler ve hattâ dinler arasındaki eşitlikten ve inançların serbest olmasından yanaydı ama, şu anda derdi *Filip Hoca*'dan rakamların sırrına ilişkin bilgi almaktı, felsefî tartışma yapmak değil. Üstelik konuyu kendisi alevlendirmişti *Keykavus*'un fikirlerini öne sürerek.

«Hoca,» dedi, «ben de insanların eşitliğinden yanayım. Bu gece de buraya biraz daha rakam ve hesap konuşalım, böylece Hıristiyanları da Müslümanları da eşit olarak etkileyen bir konuda derinleşelim diye geldim.»

Filip Hoca, her zamanki hoşgörüsü ile, «Buyur *Raşid,*» dedi. «Söyle. Ben sadece sana surat asmadığımı anlatmak için sen sordun diye derdimi anlattım. Yoksa seni dinlemeye hazırım.»

Filip Hoca, Raşid'in ağzından bazı gerçekleri almaya artık kesin kararlıydı. Bu delikanlı ile arkadaşlarının çevirdiği dolaplar mutlaka kendisini de ilgilendiriyordu. Onun için bu gece şu rakam olayının ardında yatan esrarı öğrenmeliydi. *Raşid* kendi ayağıyla gelmiş olduğuna göre bir sıkıntısı vardı. O sıkıntıyı kullanarak, delikanlının dilinin altındakileri tek tek söyletmeliydi.

Raşid bu kez elindeki tüm bilgileri *Filip Hoca* ile açık açık tartışmaya kararlıydı. Yalnız bu bilgileri ne için kullanacağını açıklamayacaktı.

«Hocam,» dedi, «*Erkam-ı Cümel*'i bilirsin, hani şu *'ebced hesabı'* denilen yöntem.»

«Evet,» dedi *Filip Hoca.* «Ne olmuş *'Erkam-ı Cümel*'e?»

«*Hacer*'in karşılığını bulamıyoruz, Hocam,» diye yanıtladı bu soruyu *Raşid!*

«Onu bilmeyecek ne var evlâdım: Ha: sekiz, cim: üç, rı: ikiyüz. Hepsini topla, eder sana 211.»

«Başka Hocam?» diye sordu *Raşid.* «Başka rakam çıkar mı *Hacer*'den?»

«Çıkar tabiî,» dedi *Filip Hoca.* «Bak daha neler çıkar: Şu rahlenin yanındaki yazı takımını uzatıver de göstereyim: Bu harflerin değerlerini yan yana yazalım: Bak, ha: 8, cim: 3, rı: 200 olarak 83200 sayısını bulursun. Yani *Hacer*, Avrupa rakamlarıyla seksenüçbinikiyüz olur. Bu tabiî onluk tabana göre. Bir de altmışlık tabana göre yazalım: Bak *Hacer*, 720188 ediyor. Yani altmışlık tabana göre yazılmış rakamları toplarsan, *Hacer* yediyüzyirmibinyüzseksensekiz ediyor. Ondalık tabanda 211'in karşılığı. Yok eğer her basamaktaki rakamı yan yana yazarsak ortaya çıkan sayı altmışlık tabana göre, bak, sekizmilyaryüzseksenmilyonyediyüzyirmibin ediyor. Bu da ondalık tabana göre hesapladığın 83.200'ün karşılığı olur. Ondalık yazılışla 8.180.720.000.»

Raşid'in birdenbire aklı karışmıştı: «Dur Hocam. Şimdi elimizde üç harf ve bunların karşılığı üç rakam var: 8, 3 ve 200. Bu rakamlarla nasıl bu kadar çok sonuca ulaşılıyor anlamıyorum. Hadi 211'i anladım. Bunları toplarsan ikiyüzonbir ediyor. Zaten *ebced hesabı* da bu. Diyelim yan yana yazdık: O zaman 8, 3 ve 200 olarak seksenüçbinikiyüz ediyor. Onu da anladım. Hattâ senin söylemediğin bir şeyi burada ben söyleyeyim. 211 sayısının rakamlarını birbiri ile toplarsan 4, 83200 sayısının rakamlarını birbiri ile toplarsan 13 ediyor, Bütün bunları anladım. Fakat bu 60 tabanı nedir, onu anlamadım. Hem nereden çıktı bu altmış tabanlı sayılar Allahaşkına Hoca?»

«Evlâdım, Yunanlı ve Müslüman ilmi nücm, yani gökbilim yazarları, hesaplamalarını kimi zaman altmış tabanına göre belirtmişlerdir. Örneğin ünlü âlim, *el Birûnî, Âsâr-ül-Bâkiye* adlı kitabında bu yöntemi kullanmıştır.»

«Peki Hocam nedir bu altmış tabanlı sayı?» diye merakla sordu *Raşid.*

«Bak *Reşid*, çok kolay aslında. Diyelim ki 1, 1, 1 rakamları onluk tabana göre yüzonbir eder. Neden? Birinci hane birler hanesidir. Bu hanede ne görürsen değeri odur. Çünkü bir ile çarparsın. İkinci hane on'lar hanesidir. Taban 10'luk olduğu için ikinci hane, birinci hanenin on ile çarpımıdır. Bir çarpı on, eşittir on. Yani, ikinci hanede ne görürsen on ile çarparsın. Üçüncü hane yüzler hanesidir. Bu hane de ikinci hanenin yine on ile çarpımıdır. Yani, on çarpı on eşittir yüz. Üçüncü hanede de ne görürsen yüz ile çarparsın. 1, 1 ve 1 niye yüzonbir ediyor? Çünkü bir tane yüz, bir tane on ve bir tane 1 var da ondan. Şimdi, 1, 1, ve 1'li altmış tabanına göre okuyalım: Birinci hane yine bir. İkinci hane, taban 60 olduğu için bir çarpı altmış eşit altmış. Üçüncü hane, yine altmış ile, ama iki kez çarpılacak. Yani altmış çarpı altmış eşit üçbinaltıyüz.

«Şimdi ilk hanedeki rakamı bir ile, ikinci hanedeki rakamı altmış ile, üçüncü hanedeki rakamı da üçbinaltıyüz ile çarparsan, 1, 1 ve 1'in 60'lık tabana göre değerini bulursun. İlk bir, çarpı bir eşittir 1. İkinci bir, çarpı altmış eşittir 60. Üçüncü bir, çarpı üçbinaltıyüz, eşittir 3600. Şimdi topla üçünü: Bir artı altmış, artı üçbinaltıyüz eşittir üçbinaltıyüzaltmışbir. 1, 1 ve 1, yani ondalık tabanda yüzonbir, altmışlık tabanda üçbinaltıyüzaltmışbir ediyor. Yani ondalık yazılışla 3661 ediyor, altmışlık tabana göre yazılan 111.

«İşte *Hacer*'deki 8, 3 ve 200, altmışlık tabana göre hesaplanınca ne oluyor? 8 çarpı bir eşit 8. Üç çarpı altmış eşit 180. 200 çarpı 3600 eşittir 720.000. Şimdi bu üçünü topla: 8 artı 180 artı 720.000 eşittir yediyüzyirmibinyüzseksensekiz. Yani ondalık yazılışla 720.188.

«Peki bunları yan yana yazarsan ne oluyor 8.180.720.000. Yani sekizmilyaryüzseksenmilyonyediyüzyirmibin.»

Raşid uzandı. *Filip Hoca*'mn elindeki kâğıdı aldı. Uzun uzun baktı. Aslında olayı derhal kavramış ve kâğıda bakarak öteki hesapları da yapmıştı: Elinde olmadan ağzından bazı sırları kaçırıverdi. «Hocam o halde altmışlık tabana göre ortaya çıkan iki ayrı sayının rakamlarını toplarsan önce ilk sayıdan 26, sonra ikinci sayıdan yine 26 çıkıyor. Acaba anahtar

26 mı? Ama *Halil*'in aklı imkânı yok bu kadar ince hesaba ermezdi!»

Filip Hoca'nın kulakları derhal dikilmişti. Gayet kayıtsız görünerek sordu: «Ne anahtarı, hangi *Halil?*»

Raşid'in rakamlarla karışan kafası *Filip Hoca*'nın bu sorularıyla birdenbire yerine gelmiş, kırdığı potu anlamıştı. Durumu kurtarmak için âdeta bir sarhoşluktan uyanırmış da gayri ihtiyari soruları tekrarlarmış gibi kendisi de: «Ne anahtarı, hangi *Halil?*» dedi.

Sonra da derhal toparlanıp: «Aman Hocam, ben kaçıyorum. Arkadaşlar beni bekliyor,» deyip, *Filip Hoca*'nın bir şey söylemesine fırsat vermeden sıvışıverdi.

Yalnız kalan *Filip Hoca*, sakalını sıvazladı: *Giftos Karpantiye*, katil *Bandino*'nun İstanbul'a kaçışını haber verirken, niçin karşılık olarak *Raşid*'in tüm hareketlerini kendisine iletmesini istemişti? Şimdi kendisi *Giftos Karpantiye*'ye *Raşid* ile arasında geçen bu konuşmayı aktarmalı mıydı, yoksa daha bir süre bekleyip işin aslını mı öğrenmeliydi? Fakat *Raşid* kendisine dişe dokunur bir şey söylememişti ki. İyi ki kendisi de *Raşid*'e eksik, eksik olduğu için de yanıltıcı açıklamalarda bulunmuştu.* Acaba bu *Hocaefendi* melununun elinde *Bandino* için başka bilgiler var mıydı? *Raşid*'in peşinde olduğu şey neydi ve *Giftos Karpantiye* niçin onu izlemek istemişti?

Filip Hoca, Raşid'in peşinde olduğu şeyi anlamadan, bu bilginin değerini ölçemeyecekti. Değerini ölçemediği bir bilgiyi ise *Giftos Karpantiye*'nin *Bandino* hakkında söyledikleriyle değiş tokuşta kullanmanın bir anlamı yoktu. Çünkü o zaman kazık yeme olasılığı çok yüksek oluyordu. Gerçi *Bandino* hakkındaki bilgi Sultan'ın olayla ilgilenmesinden dolayı çok büyük bir değer kazanmıştı ama, belki *Raşid* ondan daha değerli bir bilgiye sahipti. Ayrıca bu *Giftos Karpantiye* deni-

---

* Buradaki «yanıltıcı açıklama»nın rakamsal ifadesi için, **Calevela**'nın bu bölümün sonuna ek olarak verdiği «Filip Hoca'nın kâğıdı»na bakınız. E. K.

len herif çok karışık biriydi. Ne olduğunu bilmediği bir bilgiyi bu herife aktarmak son derece tehlikeli de olabilirdi. Hattâ belki kendisine bile bir zararı dokunabilirdi.

Bir süre daha beklemeye karar verdi.

Nasılsa katil *Bandino* kendi adamının evinde saklanıyordu. Artık elinden kaçamazdı.

RAŞİD'İN FİLİP HOCA'DAN ALDIĞI KÂĞIT*

Onluk tabanda 111

$$\begin{aligned} 1\times1 &= 1 \\ 10\times1 &= 10 \\ 10\times10\times1 &= +\ 100 \\ &\quad\ 111 \end{aligned}$$

Altmışlık tabanda 111

$$\begin{aligned} 1\times1 &= 1 \\ 60\times1 &= 60 \\ 60\times60\times1 &= +\ 3600 \\ &\quad\ 3661 \end{aligned}$$

Onluk tabanda Hacer

$$\begin{aligned} \text{ha:}\quad 8\times1 &= 8 \\ \text{cim:}\quad 3\times1 &= 3 \\ \text{rı:}\quad 200\times1 &= +\ 200 \\ &\quad\ 211 \end{aligned}$$

ha-cim-rı: 83200

Altmışlık tabanda Hacer

$$\begin{aligned} \text{ha:}\quad 1\times8 &= 8 \\ \text{cim:}\quad 60\times3 &= 180 \\ \text{rı:}\quad 60\times60\times200 &= +\ 720.000 \\ &\quad\ 720.188 \end{aligned}$$

ha-cim-rı: 8.180.720.000

---

* Buradaki «yanıltıcı açıklamalar» nerede bilin bakalım! Bilemiyorsanız, **Calevela**'nın ilerdeki satırlarını okuyun. Benim aklım rakam hesabına hiç ermediği için ne yazılanları anladım, ne de yanlışı bulabildim. Ancak ilerdeki satırlarda gerçeği okuyunca, (o da, zar zor) anladım, nerede yanlış olduğunu. E. K.

Yirmibeşinci rapor

HİRAM AĞA, FİLİP HOCA'YA KARŞI

«Aldatmış seni *Filip Hoca,*» dedi *Hiram Ağa.*

O akşam, bir türlü çözemediği sandukanın açılış esrarı ile iyice bunalmış olan *Raşid,* Karaman'dan dönmüş olan *Hiram Ağa*'ya gitmiş, her şeyi açık açık anlatmıştı.

Aslında uzun zamandır birisine tümüyle açılmayı düşünüyordu. Bu esrarı tek başına çözemeyecekti.

Danışmak için aklına ilk gelen *Karamanlı Mehmed Paşa* kendisine pek zaman ayıramıyordu. Zaten henüz ona bu düzeyde danışamazdı. Yakışık almazdı. Ne diyecekti ki? Gidip, «Paşam şu *Hocaefendi*'nin sandukasının kapağını açamıyorum. Rakamların sırrını çözemedim. Bana yardım et» mi diyecekti? Üstelik son kez koskoca Sadrazamı Medrese'de boşu boşuna bekletmişlerdi. Artık elinde somut bir kanıt olmadan ona gidemezdi.

Geriye kalıyordu *Hiram Ağa.* Zaten sandukanın kapağındaki işaretlerin Roma rakamları olduğunu *Hacer* yenge onun yanında söylememiş miydi? Yani *Hiram Ağa,* esrarı bir ölçüde biliyor sayılırdı.

Raşid lâfı fazla dolandırmadan elindeki kâğıdı *Hiram Ağa*'ya uzatmış ve «Ağam, ebced hesabı ile *Hacer*'in değeri nedir Allahaşkma? *Filip Hoca* bu kâğıt üzerinde bana bir şeyler anlattı, ama biz yine kalın kafalılığımızdan olacak herhalde, anlamadık,» demişti.

Bunun üzerine *Hiram Ağa* kâğıdı alıp bakmış, bakar bakmaz da, «Onluk tabana göre hesap yanlış, aldatmış seni *Filip Hoca,*» demişti.

Raşid merakla sordu: «Nerede aldatmış Hocam?»

Medresede okuduğu yıllarda cüziyat derslerinden hendese

ve hesap'ta çok iyi olan *Raşid,* daha önce, *Filip Hoca*'mn kâğıdını bir güzel incelemiş ve anlamadığı bir şey görmemişti.

Hiram Ağa, «*Filip Hoca,* normal ebced'i sana onluk tabana göre diye anlatmış. Böylece normal ebced'i onluk tabana göre anlatınca, onluk tabana göre ebced ile *Hacer*'in değerinin anlatılması eksik kalmış,» dedi.

«Peki *Hacer,* ebced hesabında onluk tabana göre ne olur *Hiram Ağa?*» diye sordu *Raşid.*

«Bak evlât,» dedi *Hiram Ağa,* yanındaki divit takımına uzanarak: «Ha 8, cim 3, rı 200 ise onluk tabana göre her birini bulunduğu yerin değeri ile çarparsan ne çıkar:

«Birler hanesindeki 8, sekiz, onlar hanesindeki 3, otuz, yüzler hanesindeki 200 yirmi bin olur.

Bunları alt alta yazıp toplarsan 20038, yani yirmibinotuzsekiz sayısını bulursun. Yok bunları yan yana yazarsan 83020000, yani 83 milyon yirmibin eder. İşte *Filip Hoca*'nın senden sakladığı gerçek.»

Raşid yerinden şöyle bir doğruldu, *Hiram Ağa*'mn elindeki kâğıdı aldı. Uzun uzun baktı: «Bu sayılardaki rakamları nereden toplarsan topla 13 ediyor,» dedi.

Acaba gerçek anahtar neredeydi?

Hemen yeni bir deneme gerekiyordu.

RAŞİD'İN HİRAM AĞA'DAN ALDIĞI KÂĞIT*

Onluk tabana göre Hacer'in değeri (toplama)

ha:	8×1	=	8
cim:	3×10	=	30
rı:	200×100	=	+ 20.000
			20.038

Onluk tabana göre (sıralama)

ha-cim-rı: 83020000

---

* Benim bilgisayarcı oğlum, burada da hata olduğunu öne sürüyor. «Ha ve cim, tamam da; rı, üç rakamlı bir sayı olarak nasıl yüzler hanesi gibi tek bir hanede hesaplanabilir?» diyor. Ben zaten bu konulardan pek anlamadığım için, **d'Abussion de Calevela**'nın metnini aynen aktarmakla yetiniyorum. E. K.

Yirmialtıncı rapor

DEVŞİRMELERİN ZAFERİ NASIL HAZIRLANDI?

İshak Paşa, bir yandan tadı damağında kalan Sadr-ı Azam'lık dönemine duyduğu özlem, öte yandan Damadı *Gedik Ahmed*'in azli üzerine sadarete gelen *Karamanî Mehmed Paşa*'ya karşı beslediği kin ile, Padişah'ın ruhunu teslim etmesi üzerine yapacaklarını en ince ayrıntısına kadar planlamıştı.

Şu *Hocaefendi* ne mübarek adamdı. Tevekkeli değil, «bir mühtedi bin mümine bedel» derlerdi... İşte bu nesebi karışık dönme sayesinde kendisine yeniden ikbal kapıları açılmıştı.

Şimdi bütün sorun, hızlı ve etkili bir plan ile muktedir Şehzade *Cem*'e rağmen, pısırık Şehzade *Beyazıd*'ı tahta geçirmekti.

Bu planın en büyük engeli *Vezir-i Azam Karamanî Mehmed Paşa* idi ve bu Karamanlı hiç de yabana atılacak bir rakip değildi.

İlk adımda bu menhus Karamanlı saf dışı edilmeli ve *Sultan Mehmed*'in işi halledilince *Beyazıd*'ın, *Cem*'den önce İstanbul'a gelmesi sağlanmalıydı.

Pısırık *Beyazıd*'ı nasıl harekete geçirebilir ve *Cem*'den önce İstanbul'a nasıl getirebilirdi?

Üstelik *Mehmed Paşa* Sadrazam olarak ağırlığını *Cem*'den yana koyduğuna göre, Padişah ruhunu teslim edince, haber ona *Beyazıd*'dan çok daha önce gitmez miydi? Ayrıca, *Beyazıd* İstanbul'a gelse bile bu Karamanlı herif-i na-şerif Padişah'ın mührünü uhdesinde tutarken, ne işe yarardı ki?

İşte *Sultan Mehmed*'i yoketme planı kafasında bu düşüncelerle birlikte yavaş yavaş, fakat ayrıntılı bir biçimde gelişiyordu.

Her şeyden önce, *Sultan Mehmed*'in ölümünü garantiye almalı ve öleceği kesin zamanı, kendisinden başka kimse bilmeyeceğine göre, emr-i hak vâkî olmadan önce, Padişah ruhunu teslim etmiş gibi harekete geçmeliydi.

Ancak bu yolla *Beyazıd*'ı *Cem*'in yerine geçirebilirdi. Çünkü bu menhus Karamanlı, *Sultan Mehmed*'in Kanunnâme-i Âl-i Osmanî'sine koyduğu, Şehzadelere yazılacak ferman örneğini Şehzade *Cem*'e hitaben kaleme aldırtarak taa o zamandan beri Şehzade *Beyazıd*'ı bertaraf etmeye çalışmıyor muydu?

İmparatorluğu kurtarma adına her türlü kıyıcılığa destur veren bu Kanunname'de Padişah'a «Ve oğlum Şehzadem adamullah ömre hüküm yazılmak lâzım gelse böyle yazıla: Ferzend-i Ercümend, Esad-ü Emced, vârisi Mülk-i Süleymanî Nû-i Hadakai Sultanî, Rüus-üs Salâtin sahib-i temkin, mahz-i lûtfullah-il kiram oğlum Sultan Cem âdam-ullahü bakahü...» dedirterek, belki de *Cem*'in, *Beyazıd*'ı gerekirse kanlı bir biçimde bertaraf etmesinin hukukî ve hissî gerekçelerini hazırlamamış mıydı?

O halde bu plan bozulmalıydı. Madem ki bu Karamanlı, Müslüman-Türk asilzadeliği adına Osmanlı'nın mülküne el koymaya karar vermiş, bu amaçla da hem Şehzade *Cem*'i hem de Padişahımızı kullanmaya başlamıştı, o halde Padişah dahî bertaraf edilmeliydi.

Sultan *Mehmed*'in yerine de *Cem* değil *Beyazıd* geçirilmeli ve dizginler de kendisine, yani *Paşa Yiğid*'in eski kölesine geçmeliydi.

Böylece hem Bosna Beylerbeyi iken Papa ile yapmış olduğu gizli anlaşma yerine gelmiş olacağından, dışardan Hıristiyan dünyasının desteğini alacak, hem de *Beyazıd* pısırık olduğu için içerde devlet mekanizmasının tek hakimi haline gelecekti.

Bütün bu düşlerini gerçekleştirmek için *Sultan Mehmed*'in hesabını bir an önce görmeli, ve hemen Şehzade *Beyazıd*'a hem ayağına çabuk hem ağzına sıkı bir ulak yollamalıydı.

Birden *Giftos Karpantiye*'nin has adamı *Keklik Mustafa* aklına geldi. Bu adam âdeta uçar gibi koşar, gerektiğinde at

sırtında eyersiz kırk gün kırk gece aç susuz gider, sonra yine aynı biçimde, aynı yola geri gelip, yollanan mektubun karşılığını getirirdi.

Günahı söyleyenlerin boynuna, güya *Hocaefendi*'nin Papa ile haberleşmesini de bu sağlıyordu.

İshak Paşa, Keklik Mustafa'nın bebek gibi güzel yüzünü gözönüne getirip, «Şu *Giftos Karpantiye* denilen adam da ağzının tadını biliyor ha!» diye düşündü. «Kimbilir bu keklik gibi hünerli parlak oğlanla neler beceriyordu *Hocaefendi?*»

İşte bu *Keklik Mustafa* hemen, sanki Padişahımız efendimiz ölmüş gibi Şehzade *Beyazıd*'a ulak olarak yollanmalı, bu arada bir kargaşa çıkarılarak şu Karamanlı İblis'in de hesabı görülmeliydi.

Hem de Karamanlı'nın hesabı *Keklik Mustafa* tam Şehzade *Beyazıd*'a ulaştığında görülmeliydi. Görülmeliydi ki, Şehzade *Beyazıd*'ın hareketini haber alıp kuşkulanmasın ve tedbire tevessül edemesin deyyus!

Yirmiyedinci mektup

MÜSLÜMAN DUVARCI USTASINDAN KATOLİK CASUSA UZANAN SIR

Kanımca burada da bir rapor-mektup eksik. d'Abussion de Calevela, Raşid *ve arkadaşlarının yeniden sandukanın kapağını açma denemelerini bu mektuptan önce anlatmış olmalı. E. K.*

Raşid 13 rakamı ile de sandukayı açamayınca umarsız kalmış, çareyi tekrar *Hiram Ağa*'ya gitmekte bulmuştu. Madem ki sorun sandukanın kilidinin esrarı idi, o halde bunu bir kilit uzmanı ile tartışması en doğru çözüm yöntemiydi.

Ayrıca onu yeniden *Hiram Usta*'ya çeken bir husus da, anahtarın «*Hacer*»de olduğuna ilişkin kesin inancıydı.

«Acaba,» diyordu *Raşid* kendi kendine. «Bu *Agostina* kişisel olarak da işin içinde mi, yoksa bizim *Halil, 'Hacer'* kelimesini yalnızca bir simge olarak mı kullandı?»

Bu sorunun yanıtsız kalmaması için başka bir soru daha cevaplanmalıydı: Acaba *Filip Hoca* ile *Agostina* tanışıyorlar mıydı?

Ya da *Filip Hoca* ile *Agostina*, yani bizim *Hacer yenge* bir araya gelince sandukanın esrarını çözmek daha kolaylaşabilir miydi?

Hele *Hiram Usta* da birlikte olursa belki de bu esrarı kolaycacık çözebilirlerdi.

Bütün bu düşüncelerle *Raşid*, kendisi ile *Filip Hoca*'yı, *Hiram Ağa*'lara âdeta zorla davet ettirmişti.

O Cuma, *Filip Hoca*'yı da yanına almış, akşam ezanı okunmadan, *Hiram Ağa*'nın evine damlamıştı.

İçeri girdiklerinde *Raşid, Hiram Ağa* ile *Filip Hoca*'nın daha önce tanıştıklarını sanmıştı. *Filip Hoca,* kapı açılınca şöyle bir durmuş, etrafına bakınmış ve eliyle çenesini sıvazlar gibi bir hareket yapmıştı. *Hiram Ağa* ise bir yandan *Raşid*'e, «Buyur bakalım *Raşid*» derken öte yandan *Raşid*'in öpüp başına koyduğu elini pek de âdet olmayan bir biçimde *Filip Hoca*'ya uzatmış ve âdeta ondan da elini öpmesini bekler gibi bir tavır takınmıştı.

Filip Hoca, Hiram Ağa'nın elini öpmedi ama, birdenbire çok saygılı bir tutuma büründü.

Daha önce *Raşid*'e, «Yahu ne yapacağız bu duvarcı ustası mıdır, kilitçi midir nedir senin *Hiram Ağa*'nın evinde? Bırak yakamı, bu akşam yapılacak çok işim var,» diyen adam gitmiş, yerine *Hiram Ağa* sanki şeyhmiş de *Filip Hoca* da onun müridi imiş gibi davranan biri gelmişti.

Bir ara *Raşid*'in kulağına eğilip, «Yahu sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemem. Beni, Ağa kılığında bir Prens ile tanıştırdın,» deyince, *Raşid*'in de merakı iyice artmış, fakat sesini çıkarmamıştı.

Bu iki adamın arasında bir münasebet vardı, ama bu nasıl bir ilişkiydi acaba?

«Daha önce tanışmıyordunuz herhalde?» dedi *Raşid, Hiram Usta*'ya bakarak.

Hiram Usta, «Hiç karşılaşmamıştık ama, *Filip Hoca* gibi kâmil bir insanı tanımamak olanaklı değil,» dedi.

Bunun üzerine *Filip Hoca,* heyecanla: «Aman efendim,» dedi. «Ben sizin yanınızda ancak bir çırak olabilirim. Sizin olgunluğunuza erişebilmem için daha çok fırın ekmek yemem gerek. Çok çabalamalıyım ki size erişebileyim.»

Raşid bu konuşmalar üzerine iyice afallamıştı. Gerçi *Hiram Ağa, Filip Hoca*'dan daha yaşlı idi ama, bir Haçlı ordusu kalıntısı Katolik, Karamanlı bir Usta'ya neden bu denli saygılı davransındı ki?

Belki de aralarındaki ilişkiyi şimdiki *Hacer,* eski adıyla *Agostina* sağlıyordu?

«Yenge evde mi?» diye sordu *Hiram Ağa*'ya.

«Tabiî,» dedi *Hiram Ağa.* «Yemekleri hazırlayıp sofrayı benim kuracağımı düşünmediniz herhalde.»

Raşid patavatsızlığı ele alıp, «*Hiram Ağa,*» dedi. «*Filip Hoca* da Katolik, acaba diyorum, *Hacer* yengeyi tanır mıydı?»

Hiram Ağa güldü. «Bre evlât,» dedi. «Her dindaş biraz da tanış olur. Ama *Hacer* ele geçmiş Sicilya civarında. *Filip Hoca* ise doğma büyüme Anadolulu. Nereden tanısınlar birbirlerini.»

Raşid bu kadar ileri gidince artık dayanamadı: «*Hacer* yenge değil ama, sanki siz ikiniz birbirinizi tanıyormuşsunuz gibi geldi bana!» dedi.

Bir an *Filip Hoca* ile *Hiram Ağa* birbirlerine bakıştılar mı, yoksa *Raşid*'e mi öyle geldi, pek anlayamadı.

Hiram Ağa, «Bak *Raşid,*» dedi. «Lonca nedir bilirsin. İşte ben ve *Filip Hoca* böyle lonca gibi, ama onun daha eskisi ve daha genişi olan bir meslek kuruluşunun üyeleriyiz.»

Raşid'in aklı iyice karışmıştı: «Yani, şimdi *Filip Hoca Ahî* mi oluyor? Hem ben onu sarayda tercümanlık yapıyor biliyordum. Yoksa duvarcı ustalığı ya da kilitçiliği de mi var?»

Hiram Ağa güldü. «Yok, yok, onun zenaatı da benim zenaatım da *Hazreti Süleyman*'a kadar dayanır: Ortak yanımız kendimizi eğitmek, irade-i cüzziyemizi geliştirmek ve irade-i külliyeye ulaşmak!»

«Ağam,» dedi *Raşid,* «bağışla ama, ben bu işten pek bir şey anlamadım. Yani siz şimdi mutasavvıf mı oluyorsunuz?»

Aslında anlamıştı. Hem de çok iyi anlamıştı. Bu *Hiram Ağa* ile *Filip Hoca* da aynen kendilerinin gizli örgütü «*ikiciler*» gibi bir başka gizli örgüt üyesiydiler. Ama onlar kendileri gibi *Keykavus*'un değil, *Süleyman Peygamber*'in ikinci liderliğini kabul etmişlerdi.

Peki ama, kendileri İslâm içindeki bir-iki mezhep mensubunu bile zar zor bir arada tutarlarken, bunlar birbirine düşman dinlerin mensuplarını aynı örgüt içinde nasıl birleştirmişlerdi acaba?

Kimbilir ne büyük güçleri vardı?

Raşid bir an korktu. Acaba kaş yapayım derken göz mü çıkarıyordu?

Bu *Filip Hoca* zaten karışık bir herifti. *Sultan Mehmed*'in casus şebekesini yönetirken, karşı tarafa da hizmet etmediği ne malûmdu?

Peki ya *Hiram Ağa*'ya ne demeli? Bu muhterem kişinin saygıdeğerliği gerek Karaman'da gerek İstanbul'da herkes tarafından teslim edilmemiş miydi? *Hacer* bile ona kadınefendi hazretleri tarafından armağan olarak verilmemiş miydi?

Geçmişte olup bitenleri düşündü hızla: *Filip Hoca*, kendisine hemen hiç yardım etmemiş, tam tersine elindeki tüm bilgileri alıp, kendisine hiçbir şey söylememişti.

Buna karşılık *Hiram Ağa*, hemen her zaman kendisine yardımcı olmuş, *Hacer* yenge ile birlikte ona büyük yardımları dokunmuştu.

Belki de bunların örgütü öyle kendilerininki gibi, sıkı ve sert siyasal amaçları olan bir örgüt değildi. Üyeler kendi inançlarına göre ayrı ayrı siyasal tutumları destekleyebiliyordu.

Her ne olursa olsun. Artık ok yaydan çıkmıştı. Elindeki bütün bulguları ortaya dökmeli ve bu insanların tavsiyelerini almalıydı.

Ama ya bu *Filip Hoca* karşı tarafın adamıysa? Ya *Hocaefendi* ile ittifak halinde ise?..

Peki ama, *Hiram Ağa* ile aynı gizli örgütte olan bu adam, karşı tarafın casusu olabilir miydi?

Tam *Raşid* bu düşüncelerle bunalmış iken, *Hacer* yenge elinde bir-iki kâğıt parçası ile içeri girdi.

«Bak *Raşid*,» dedi, «bunlar *Halil*'in biz *Karaman*'dayken *Hiram Ağa*'ya, medreseye girmesine yardım etmesi için yolladığı mektuplar. Geçen gün tavanarasında buldum. Belki işine yarar diye düşünüp sana getirdim. Rahmetli'nin imlâsının çok bozuk olduğunu söylerdi *Hiram Ağa* ama, yine de senin işine yarayabilir belki!»

Hiram Ağa güldü: «*Hacer* amma kadınsın be. Ne de olsa kökeninde gavurluk var. Nereden aklına geldi o mektuplar. *Halil* oğlan daha medreseye filân girmeden yazmıştı onları. Zaten hepsi topu topu iki tane. İmlâsı o denli bozuktu ki, medreseye girmesi için yardımcı olup olmamayı bile düşün-

müştüm doğrusu. Baksana senin ismini bile yanlış biçimde, yanlış yere elif ve he kullanarak yazmış!»

Raşid bir anda kafasına balyoz yemiş gibi oldu. Derhal yerinden fırladı. «Şu mektuba bir bakayım,» dedi. Ve mektuba bakar bakmaz, «Aman *Hiram Ağa* beni bağışla, arkadaşlarla buluşup Vezir-i Azam hazretlerinin verdiği bir görevi yerine getirecektik. Şimdi sen *Halil*'den bahsedince aklıma geldi. Hemen gitmeliyim,» dedi. Fırladı çıktı.

Sonunda *Hocaefendi*'nin sandukasının kapağını açan sırrı çözmüştü. Bu sırrı çözdüğünü kimseye söylemeyecekti. *Halil*' in ölümü, birilerinin kendilerini çok yakından izlediğini belirtiyordu. Artık çetenin öteki üyelerine de güvenmeyecekti. Yalnızca Sadrazamın taa Maveraünnehirden getirttiği hekimle işbirliği yaparak bu işi sonuçlandırmalıydı. Kilidin sırrını çözdüğüne göre şimdi sıra sandukanın kendi esrarındaydı. Ne vardı bakalım bu casus kılıklı herifin hiç yanından ayırmadığı ve gözü gibi koruduğu sandukanın içinde!

Yirmisekizinci rapor

SON DARBENİN PLANLANDIĞI GECE

Fatih'in hastalığının belirtilerini Hacettepe Üniversitesi Nükleer Tıp Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Coşkun Bekdik *ile konuştum. «Gut hastalığı bu!» dedi. «Eskiden 'nikris' de denirmiş. Halk arasında 'damla' diyorlar. Ne öldürür ne oldururdu. Günümüzde ürik asit sentezini bloke eden ilaçlarla derhal kontrol altına alınabilir» diye izahat verdi. Böylece,* Fatih'*in, yakalanmış olduğu hastalıktan ölmediği bilimsel olarak da kanıtlanmış oldu. E. K.*

İshak Paşa, sesi artık bir mırıltı halini almış olan *Hocaefendi*'nin anlattıklarını duyabilmek için, neredeyse nefesini tutmuş, başını iyice ileri uzatmış, safi dikkat kesilmiş, dinliyordu.

Hocaefendi ise sanki, «yerin kulağı varmışçasına» anlattığı komployu iyice ağzının içinde yuvarlıyor, *İshak Paşa*'nın duyamama kaygusu ile kafasını iyice kendisine doğru uzatmasından özel bir zevk duyuyordu.

«Aylarca süren tedavi(!)ye rağmen, Padişah efendimizin ayak başparmağındaki şişlik, bütün vücuda yayılmış bulunuyor. Dizinde ve dirseğinde, içinde beyaz renkli bir irin biriken yaralar oluştu. Sonunda dün gece ayağı tutmaz oldu. Ağrılarının dayanılmaz hale geldiğini söylüyor. Bugün hacamat edecekler. Bacağından kan alacaklar.»

İshak Paşa heyecanla sordu: «Hacamat edilince iyi gelecek mi bari?»

Hocaefendi sinsi sinsi gülümsedi:

«*Yakup Paşamızın* yepyeni bir âleti var. Sizin 'hacamat baltası' yerine kullanılıyor. Çok bıçaklı bir kutu. Bıçaklar bir yaya bağlı. Bir düğmeye basınca tümü yerinden fırlıyor. *Iacopo* efendi, yani *Yakup Paşa* bunu taa Venedik'ten özel olarak Padişahımız efendimiz için getirtti.»

İshak Paşa bu açıklamadan hiçbir şey anlamamıştı: «Peki bu âlet işe yarayacak mı?»

Hocaefendi cevap verdi: «Hiç endişe buyurmayınız paşa hazretleri. Bıçakların ucu, aylardır Padişahımız efendimize eser halinde içirilen *özel ilâca* batırılmış olacak!»

İshak Paşa'nın gözleri parladı: «Hani şu *Yakup Paşa*'nın senden aldığı özel ilâç mı? Hani şu Padişahımızı bir türlü iyileştiremeyen, tam tersine gittikçe kötüleştiren ilâç. İyi gelmediği için kendisine söyleyemediğiniz, azar azar verdiğiniz için de çeşnicibaşıya dokunmayan ilâç mı?»

Hocaefendi'nin sinsi gülümsemesi çarpık ağzında iyice yayvanlaştı: «Taa kendisi Paşa hazretleri. Bu sefer bir anda doğrudan kan damarına ve yüksek miktarda verilince, Padişah efendimizin ruhunu derhal teslim etmesinden korkuyorum, ama ne yapayım, sizin hatırınız için, Osmanlı'nın geleceği için bu tehlikeyi göze almak zorundayız,» dedi.

Müthiş rahatlayan *İshak Paşa*, koskoca bir keseyi *Hocaefendi*'nin avuçları arasına bırakarak: «*Hocaefendi,*» dedi, «Osmanlı, bu hizmetlerini unutmayacak.» Ve ekledi:

«Hacamatın neticesini bana hemen iletin.»

Hocaefendi, İshak Paşa'nın ne demek istediğini anlamıştı.

«Siz hiç merak etmeyiniz Paşa hazretleri. Hacamat sonrası bir mesele olur da Padişahımız efendimiz kötüleşirse, verilecek şurubu da hazırladık; yine aynı ilâçtan! Hacamat, işi bitiremez ise, şurubu içer içmez artık bütün ızdırapları dinecek!» dedi.*

---

* **d'Abussion de Calevela** bu mektubun arkasına birçok şema eklemiş. Ben okuyucuyu nasıl olsa ilgilendimez diye bunları attım. E. K.

Yirmidokuzuncu mektup

DİLRUBA, MAHPEYKER'İ İKNA ETMEKTE ZORLANIYOR

Raşid'in ısrarlarına dayanamayan *Dilruba*, yine *Mahpeyker*'e yalvar yakar olmuştu:

«Elini ayağını öpeyim. Ne olur şu *Hocaefendi*'yi bir gece daha meşgul et. İyice gözünü kulağını bağla ki, bizimkiler konağın tabutluğuna sessizce girip çıkabilsinler.»

«Tabutluk» sözcüğünü duyar duymaz suratını asan *Mahpeyker*, «Amaan *Dilruba*,» dedi, «tabutluk lâfı bile kanımı donduruyor. Bu senin *Raşid*'le arkadaşları neyin peşinde Allahaşkına? İnsan hiç tabutlukta araştırma yapar mı? Üstelik bu *Hocaefendi* tekin adam değildir. Tabutluğa kapanıp kapanıp o sanduka ile uğraşıyor. İçerden garip kokular ve dumanlar çıkıyor. Seninkiler içerdeyken bir kaza çıkarırlarsa hepimiz yanar kül oluruz vallahi.»

Dilruba ısrarlıydı: «Kız senden zor bir şey istemiyorum. Sadece *Hocaefendi*'yi konağın haremine çekeceksin ki, selâmlık bölümünde olan tabutlukta olup bitenleri duymasın. Üstelik sen değil miydin, 'Bu dönme *Hocaefendi*'deki numaralar her kadına feleğini şaşırtırır' diyen. İşte sana bir defa daha feleğini şaşırman için yalvarıyorum.»

Mahpeyker kıkır kıkır kıkırdadı. «Ayol kardeş sen de hiçbir şeyi unutmuyorsun. Gerçekten öyle demiştim. Bu *Hocaefendi* beni bazen içoğlanı yerine bile koyuyor. Hem yorulmak da bilmiyor. Bilirsin ben kolay kolay doymam, ama bu adam sanki tek kişilik bir ordu. O hokkadaki macundan yedi mi dur durak tanımıyor... (Sansür).. Bir başladı mı sabaha kadar... (Sansür).. Sonunda beni baygın düşürüyor... Bu kez de kendi kendine... (Sansür)..

Dilruba, Mahpeyker'in anlattıklarına pek inanmamıştı. Bu Gürcü kızı her zaman yaptığı gibi kendini önemsetmek için yalan söylüyordu. *Hocaefendi*'nin haremindeki öteki kızlar herifin daha birinci kez bile doğru dürüst bir iş beceremeden, aldığı afyonun etkisiyle sızıp gittiğini anlatırlardı. Şimdi ocağına düşmüştü ya, *Mahpeyker* yalanları sallayıp duruyordu. Ne yapalım, bir süre dayanacaktı bu kızın tahammül edilmez yalanlarına.

«Ne olur *Mahpeyker* abla,» diye ısrar etti, «hem biliyorsun *Raşid* sana bir de çil altın lira yolluyor her defasında.»

Mahpeyker, «çil altın lira» lâfını duyunca kulağını iyice kabartmıştı.

«Hele bir daha de bakayım hangi gece gelecekler seninkiler?» diye sordu.

Dilruba, işi tatlıya bağlamış olmanın rahatlığı ile, «Yarın gece,» dedi. «Yarın gece *Hocaefendi*'yi haremde tutuver. Yine her zamanki gibi sol penceredeki cumbanın içine bir kandil koyarsın *Hocaefendi* odanda olduğu sürece. Gidince de kandili söndürürsün.»

«Olur,» dedi *Mahpeyker*. «Hem *Raşid*'e söyle 5 çil altın daha yollarsa *Hocaefendi*'nin macununun reçetesini de veririm kendisine.»

Bu kez *Dilruba* çapkın çapkın güldü: «*Raşid* henüz daha genç. Senin *Hocaefendi* gibi muşmula olmamış. Onun macuna filân ihtiyacı yok. Hem ben onu, en tesirli macundan bile çok etkiliyorum.»

Mahpeyker hiç alınmamıştı. «Boş lâf bunlar *Dilruba*. Her erkek tükenir. İster genç, ister yaşlı. Vücudu, isteğine uymamaya başlar. İşte bizim macun o zaman işe yarar.»

Dilruba, Mahpeyker'i kızdırmaktan korktuğu için bu macun tartışmasını kısa kesti.

«Peki peki,» dedi. «*Raşid*'e söylerim. Bir dahaya beş altını yollar. Sen de macunun nasıl yapıldığını bize anlatırsın.»

Mahpeyker bu yanıtı da alınca, rahatladı ve *Dilruba*'ya dönerek:

«Hadi kız,» dedi. «Soyun!»

. . . . . .

Bundan sonra d'Abussion de Calevela, Dilruba'*nın, «şimdi olmaz» diye hafif bir direnmesiyle başlayan, yavaş yavaş* Mahpeyker'*in, «Yoksa işinizi ayarlamam ha!» şantajına boyun eğmesiyle süren ve daha sonra da iki genç kadın arasında inanılmaz tekniklerle devam eden müthiş bir ilişki anlatmış. Bu kez nokta noktalarla filân geçiştirilecek bir durum olmadığı için tüm bölümü attım. Sanıyorum bu* Calevela *denilen herifte de bir sapıklık var. Çünkü, iki kadın arasındaki olayı öyle bir anlatmış ki.... E. K.*

Otuzuncu mektup-rapor

İHANET, KUVVET MACUNUNUN SIRRINI ELE GEÇİRİYOR

Sanıyorum bu mektupta d'Abussion de *Calevela «Şark»ın iki cinsel efsanesine ışık tutmak ve elde ettiği sırları İngiliz dostlarıyla paylaşmak istemiş. Birincisi, «tükenmez erkekliğin» sırrı olan «kuvvet macunu», ikincisi «eşcinselliğin işlevleri». Özellikle «kuvvet macunu»nun işe yaradığı «tecrübe ile sabit!» E. K.*

«Sandukanın anahtarını bulmak üzereler Hocam,» dedi *İbrahim.*

«Onu biliyoruz. Sen asıl şunu söyle: Beni niye izliyorlar ki bıkıp usanmadan?»

«Size medrese sistemini değiştirdiğiniz için kızıyorlar. Medreseyi ve Osmanlı devletini yıkacağınızı düşünüyorlar.»

«Yok yahu, ben neymişim de haberim yokmuş! Peki nasıl yapacakmışım bütün bunları?»

«Öğreneceklermiş *Hocaefendi* hazretleri. *Raşid* son zamanlarda daha bir ihtiyatlı oldu. Her toplantıya beni katmıyor. Onun için nasıl yapacaklarını bilmiyorum. Ama sizi kesin ve yoğun bir göz hapsine aldılar. Her gece biri konağınızın karşısındaki arsada nöbet tutuyor. Birkaç kez de konağa girdiler.»

«Peki sonra ne konuştular? Ne yapmışlar konakta?»

«Sandukayı açmaya çalışmışlar. Açamamışlar!»

«Merak etme açamazlar! Ama yine de sen gözünü açık tut!»

«Açık tutuyorum Hocam. Ama pek bir şey görüp duyamıyorum artık. *Raşid* beni iyice dışladı.»

Hocaefendi bugünlük *İbrahim*'de daha fazla bilgi olmadığını anlamıştı.

«Peki,» dedi, «senin sorunun ne âlemde?»

İbrahim'in birden suratı asıldı:

«Hiç ilerleme yok Hocam. Yine *Benli Raziye*'ye gittim. Yine tık yok!»

«Evlâdım, ben senin sorununu ruhunda sanmıştım. Ama galiba senin bedeninde de bir problemin var. Sana şu benim kuvvet macununun reçetesini vereyim de, bir de onu dene. Yalnız sakın bu reçeteyi başkasına gösterme, anlatma. İlâcı bizzat kendin hazırla ki, başka kimse öğrenmesin. Hele hele senin *İkiciler* çetesinden kimsenin sakın haberi olmasın. Ayrıca, şunu da al! Yine seccadenin altına yerleştiriver. Birincide Allahın emri *Halil*'e isabet etmişti. Bakalım bugün kısmet kimin olacak. Dikkat et. İğneyi çıkarıp, yerine yerleştirirken bir yerine değmesin!»

Giftos Karpantiye böyle diyerek macun reçetesi ile birlikte bir kamış uzatmıştı *İbrahim*'e.

Bu çete, işlerine çok burnunu sokmaya başlamıştı. Sandukaya erişmiş olmaları fena halde midesini bulandırmıştı. Tam işin sonuna yaklaşmışken, başına bir belâ açmalarından korkuyordu. Bu arada *İbrahim*'in iktidarsızlık sorununu çözmeye yardımcı olarak, oğlanı iyice kendine bağlamayı da planlamıştı. *İbrahim* çok güzel yüzlü bir delikanlıydı. Kimbilir belki, bir gün... Ama o işin tadı iktidarsızlıkla çıkmazdı ki..... Her neyse... «Hele bakalım devran ne gösterir,» dedi *Hocaefendi* kendi kendine.

«Efendim?» dedi *İbrahim*, kamışı ve reçeteyi aldıktan sonra kalkmak üzere davranmışken...

«Hele bir şu macunu kullan bakalım da,» dedi *Hocaefendi*. «Yine bir şey çıkmazsa, ben bizzat özel bir başka tedavi uygulamayı düşünüyorum sana.»

«Nasıl bir tedavi *Hocaefendi?*» diye sordu *İbrahim*.

«Kitabınız *Kabusname*'yi iyi okursan anlarsın! Orada *Keykavus* yazları başka cinsle, kışları başka cinsle ilişki önerir. İşte ben de sana son olarak öyle bir tedavi uygulamayı düşünüyorum. Bu macundan da ses çıkmazsa, bir dahaya kitabını iyi çalış da gel. Bu konuyu tartışalım!»

GİFTOS KARPANTİYE'NİN KUVVET MACUNU

Malzeme:

Bir ölçü kurutulmuş roka yaprağı
Bir ölçü kuru fındık
Bir ölçü kuru ceviz
Bir ölçü kırılmış keçi boynuzu
Bir ölçü kuru üzüm
Bir ölçü kuru incir
Yarım ölçü kuru karanfil
Yarım ölçü bergamut çekirdeği
Dörtte bir ölçü tarçın
Dörtte bir ölçü zencefil
Sekizde bir ölçü kimyon
Bir ölçü bal
İki ölçü arı sütü
İki adet çok acı, kurutulmuş arnavut biberi.
Bir adet kantarit böceği*
İki adet kuru yohimbehe dalı parçası**

---

* Kantarit böceği bütün «doğal ilaç» hazırlayıcıları tarafından afrodiziyak olarak anlatılmış. Asıl adı **Lytta yesicatoria** olan bu böcek kalın kabuklu, 1,5-2 cm. boyunda bir Akdeniz canlısı. Daha çok Kuzey Afrika'da bulunuyor. Osmanlı, bunu Tunus ve Cezayir'den bol bol getirtip aktarlarda satarmış. Barbaros adıyla maruf Hayrettin Paşa'nın efsanevî cinsel gücünü, tarihçiler, doğrudan doğruya, Cezayir Beylerbeyliği sırasında bol miktarda kantarit böceği tozu yemesine bağlıyorlar. E. K.

** Yohimbehe ağacındaki «yohimbin klorhidrat» adlı bir madde de çok etkili bir afrodiziyak imiş. Bu ağacın parçaları kaynatılarak suyu cinsel gücü arttırmak için içilirmiş. Aynı zamanda kurutulmuş dalları da dövülerek toz halinde, afrodiziyak olarak kullanılırmış. Osmanlı'lar bu ağacın dallarını Kamerun'dan getirtirlermiş. (Her iki madde konusundaki ek bilgiler için Dr. Erdal Atabek'in **Şifalı Bitkiler** adlı kitabına bakınız. E. K.)

Hazırlanışı:

Kuru fındık, ceviz, keçi boynuzu, yohimbehe dalı parçaları havanda iyice dövülür, toz haline getirilir.

Kurutulmuş roka yaprağı, arnavut biberleri, karanfil, bergamut çekirdeği, zencefil, tarçın, kimyon ve kantarit böceği başka bir havanda dövülür, toz haline getirilir.

Kuru incir ve kuru üzüm ayrıca tahta bir havanda ezilir, hamur haline getirilir.

Bir ölçü bal ile dövülmüş ve toz haline getirilmiş kurutulmuş roka yaprağı, arnavut biberleri, karanfil, bergamut çekirdeği, zencefil, tarçın, kimyon ve kantarit böceği karıştırılıp bir macun yapılır ve tahta bir hokkanın veya kâsenin içine konur.

İki ölçü arı sütü ile dövülmüş ve toz haline getirilmiş kuru fındık, kuru ceviz, keçi boynuzu ve kuru yohimbehe dalı parçaları karıştırılıp macun yapılır ve cam bir hokkanın veya kâsenin içine konur.

Kuru incir ve kuru üzüm ezmesi ise porselen bir çanağa veya hokkaya konulur.

Bunlar hiçbir zaman birbirine karıştırılmaz.

Her sabah cam çanaktan ve porselen çanaktan birer parmak yenir. Her akşam da yine cam çanaktan ve bu kez porselen çanak yerine tahta çanaktan birer parmak yenir.

Otuzbirinci rapor

PAPA IV. SIKSTUS'UN SANDUKADAKİ MEKTUBU VE PANZEHİR

Bu mektup-rapor teknik açıdan çok büyük önem taşıyor. d'Abussion de Calevela, *ilk ve son kez mektubun ortasına (hem de hiç gerekli olmadığı halde)* d'A . de Cal. *diye dip not düşmüş. Herhalde Avrupa siyasetini İngiliz efendilerine özetlerken,* Raşid'*in serüvenlerinden kopmadığını kanıtlamak istemiş olsa gerek. Kronolojiye meraklı olan okuyucu, isterse, bu rapordan önce, otuzuncu raporun zaman içindeki devamı olan birinci mektup-raporu yeniden okuyabilir. E. K.*

Raşid elindeki garip yazılı belgeyi *Hacer*'e uzattı: «Hele şunu bir oku yenge,» dedi.

Hacer belgeyi okudukça *Raşid* renkten renge giriyordu. Öyle anlaşılıyordu ki *Sultan Mehmed*'in Bizans'ı aldıktan sonra Batı Roma'ya da göz dikmiş olması, yıllarca aralarında birleşemeyen Avrupalıları bir araya getirmek gibi bir mucizeyi başarmıştı.

Papa Beşinci Nikola'nın başarısız çabalarından yılmayan *Papa İkinci Pius,* Osmanlı tehdidine karşı Venedik ile Macaristan'ı sonunda birleştirmiş ve bir dostluk andlaşması imzalamalarını sağlamıştı. Çünkü, Bosna'nın *Sultan Mehmed* tarafından alınması bu iki devleti birden tehdit etmeye başlamıştı.

Papa İkinci Pius'un asıl projesi, «düşmanımın düşmanı dostumdur» anlayışı içinde Bizans İmparatorluğu'nu İstanbul ve Trakya'da yeniden kurmaktı.

İkinci Pius bu amaçla oluşturduğu Haçlı ordusunun başına geçerken öldü.

Osmanlı'yı İstanbul'dan atamayan *İkinci Pius*, kendinden sonra gelecek bütün papaların, Osmanlıların İstanbul'dan kovulması, eski Bizans İmparatorluğu'nun yeniden kurulması ve Anadolu'nun yeniden Hıristiyanlaştırılması için çalışmalarını vasiyet etmişti.

İkinci Pius'tan sonra gelen *Papa İkinci Paul* ve *Papa Dördüncü Sikstus* bir yandan Osmanlı'ya karşı Hıristiyan ittifakını güçlendirirken, öte yandan *Uzun Hasan* yönetimindeki İran'ı ve Karamanoğulları'nı, *Sultan Mehmed* aleyhine kışkırtıyordu.

İşte tam bu sıralarda *Papa Dördüncü Sikstus*, Papalığın mutemet adamı *Giftos Karpantiye*'ye bir mektup yolladı.

Papa bu mektubunda *Giftos Karpantiye*'ye *Iacopo* adlı bir Venedikli hekimi tanıtıyor, onu derhal saraya takdim etmesini ve *Sultan Mehmed*'in iyi bir asker olan Veliaht Şehzadesi *Sultan Mustafa*'nın ortadan kaldırılmasını, yerine munis tabiatlı *Şehzade Beyazıd*'ın veliaht yapılmasının sağlanmasını emrediyordu.

Sultan Mehmed'in *Iacopo* tarafından yavaş yavaş nasıl zehirleneceğini de anlatan mektup şu tavsiyelerle bitiyordu: «*Şehzade Mustafa*'nın etrafında kümelenen Türk asıllı vezirlerin gücünü de yok ediniz. Devşirmelerin *Şehzade Beyazıd*'ın çevresinde toplanmasını sağlayınız. *Şehzade Mustafa* ve *Sultan Mehmed* ortadan kaldırıldıktan sonra *Beyazıd*'ın Osmanlı tahtına oturmasını devşirmelerin desteği ile temin ediniz. Batı Roma İmparatorluğu'nun toprakları ancak bu yolla kurtarılabilir.»

«Çok başarılı olabilirseniz belki Bizans'ı bile yeniden kurup, Müslümanları, *Romanos Diyojenes*'i yendikleri Malazgirt'in doğusuna sürebiliriz.»

Raşid şöyle bir belleğini yokladı: *Giftos Karpantiye* bu mektubu alır almaz harekete geçmişti.

Bir yandan Venedik'ten *Yakup* adlı bir Lokman Hekim'in gelmekte olduğunu etrafa yaymış, öte taraftan zaten ciğer-

lerinden şikâyetçi olan Veliaht Şehzade *Mustafa*'nın hastalığını ancak bu hekimin iyileştirebileceğini herkese anlatmıştı.

Nitekim kısa bir süre sonra sonuç almakta da gecikmemişti.

Venedikli *Iacopo, Yakup Paşa* adı ile saraya hekim olarak kapılanmış ve derhal Veliaht Şehzade *Mustafa*'nın tedavisi ile görevlendirilmişti.

Öyle anlaşılıyor ki, verdiği ilâçlara karıştırdığı zehirlerle de *Mustafa*'nın Otlukbeli zaferinden sonra ölmesini sağlamıştı.

Böylece İranlılara karşı Kıreli'nde Osmanlı'ya ilk zaferi tattıran ve daha sonra da Otlukbeli'nde ilk hücumlardaki başarısı ile savaşın kazanılmasında büyük hizmetleri geçmiş olan, *Sultan Mehmed*'in veliahtı, büyük asker ve âlim, *Şehzade Mustafa* saf dışı kalmıştı.

(İşte *Raşid*'in *Hacer*'e okuttuğu ve dinlerken kanını donduran belge, bu cinayeti planlayan mektuptu. *d'A. de Cal.)*

Artık *Giftos Karpantiye*'nin tüm sırları açığa çıkmıştı.

Üstelik *Sultan Mehmed*'in hekimi *Yakup Paşa*'nın bir Venedik casusu olduğu ve Sultan'ı zehirlediği de anlaşılıyordu.

Halil'in «*Hacer*» kelimesinin imlâsını yanlış bilmesinden dolayı ortaya çıkan gecikmeler olmasaydı, sandukanın kapağı çok daha önce açılabilirdi. *Halil*'in *Hiram Ağa*'ya yolladığı mektup olmasaydı kilidin açılışını hiç öğrenemeyecekti ya! Allahtan *Hiram Ağa* mektubu göstermişti de, *Raşid, Halil*'in «*Hacer*» derken, yanlış olarak elif ve he'yi kullandığını anlamıştı. Bu harflerin ebced'e göre değerlerini de ötekilere ekleyince, esrar çözülmüş, sanduka açılıvermişti.

Raşid, artık saniye kaybetmemesi gerektiğini düşündü. Zaten çok geç kalınmıştı. Ordugâha gitmeli ve *Sadrazam Mehmed Paşa*'yı bulmalıydı.

Aceleyle, «Yenge,» dedi. «Şu şişelere bir bak bakayım. Hangisinin panzehir olduğu belli mi?»

Hacer şişelerin üzerindeki kargacık burgacık yazıları güçlükle okumaya çalıştı. Sonunda, «Ha, şu şişe,» diyerek pembe renkli bir şişeyi işaret etti.

Raşid, panzehir şişesini hemen *Karamanlı Mehmed Paşa*'ya yetiştirmeliydi.

Şehzade Mustafa'yı zehirleyen bu melunlar, Padişah *Sultan Mehmed*'in de canını almak üzereydiler.

Bir an dehşetle, *Sultan Mehmed* ölürse Roma'yı almak üzere planladığı, fakat *Mehmed Paşa* ile kendisinden başka kimsenin amacını bilmediği bu seferin de yarım kalacağını düşündü.

Adımlarını sıklaştırdı.....

Otuzikinci mektup

KARAMANLI'NIN, CANINI VE OSMANLI TÂCINI DEVŞİRMELERE TESLİM ETTİĞİ GECE

Calavela'*nın bu mektup-raporu İslam bilim tarihçileri açısından büyük önem taşıyor. Burada sözü edilen* «Maveraünnehirli Celal» *hakkında* İslam Ansiklopedisi'*nde çok yaygın bilgi var. Harzemşahların sarayında bir mansıp sahibi olan* Celal, Fatih'*in hastalığı sırasında Osmanlı sarayına çağrılmış ve İstanbul'a gelince adının önüne «Maveraünnehirli» lâkabı eklenmiştir. Kitaplar kendisinden, «ilâçları çok hazik bir lokman hekim idi» diye söz ederler.* Fatih'*in ölümünden sonra apar topar İran'a geri dönmüş ve* Şah İsmail'*in maiyetinde* Yavuz Sultan Selim'*e karşı savaşırken Osmanlı'ya esir düşmüştür. Kitaplar,* Yavuz Sultan Selim'*in, «Bu pîri fâninin başımızın üstünde yeri var» diyerek* Maveraünnehirli Celal'*in hayatını bağışladığını yazarlar.* Maveraünnehirli Celal'*in İstanbul'a ikinci gelişinde çiçek aşısını bulmuş olduğu,* İslam Türklerinde Tıp *adlı incelemede Ord. Prof.* Fuad Adnan Sanıvar *tarafından öne sürülmüştür. E. K.*

Karamanlı Mehmed Paşa acz içindeydi. Bir yandan gavura şaşırtmaca vermek için ordunun Asya'ya geçişini planlamak, öbür yandan Üsküdar'a geçer geçmez yeniden fenalaşan ve ruhunu teslim eden Padişah'ın durumunu askerden saklamak için sarfettiği çabalar bir fanînin sahip olduğu tüm

güçleri son kertesine kadar kullanmasına yol açmış, koskoca veziri baygın düşürmüştü.

Raşid, Vezir-i Azam'ın çadırına ulaştığında, *Karamanlı Mehmed Paşa* uyku ile baygınlık arasında bir durumdaydı.

Raşid, uyku sersemliğinden henüz kurtulamamış olan Vezir'in eline sarılmış, bir yandan ağlıyor bir yandan da, «İşte hocam, hıyanet belgeleri burada, *Hocaefendi* ile *Iacopo*'nun Padişahımız efendimize karşı giriştikleri suikast açığa çıktı artık. Bu da panzehir, hemen yetiştirelim,» diyordu.

Karamanlı bir an düşündü. Şu Osmanlı tacını kurtarmak için yaptığı fedakârlıklar tek tek, yıldırım hızı ile zihninden geçti. Yalnız kendi hemşehrilerini Osmanlı uğruna feda etmekle kalmamış, devletin devamlılığı uğruna Osmanlı ailesinin ellerini kardeş kanına bulamasını da teşvik etmişti. Keşke vakıf işinde de o kadar çok insanı düşman edinmeseydi. Ama Osmanlı'nın selâmeti için tüm cihanı karşısına alabilirdi.

Sultan Mehmed'in ölümü ile bütün bunlar şimdi, hiç mi olacaktı?

Iacopo ile *Hocaefendi*'nin peşine taktığı *Raşid* ve arkadaşları ne yazık ki bir adım geri kalmışlardı.

Peki bu ahmak *Maveraünnehirli Celâl Efendi, Iacopo* ile *Hocaefendi*'nin fendini nasıl önleyememiş, Padişahımız efendimizi nasıl kurtaramamıştı?

Hani yeni hacamat makinesi işe yarayacaktı? Hani bu *Maveraünnehirli Celâl* kendisine kesin güvence vermişti?

Hani *Raşid*'in has adamı *İbrahim* ile *Maveraünnehirli, Iacopo* ve *Giftos Karpantiye*'nin peşinden bir an bile ayrılmayacaklardı?

Acaba *Raşid* de mi haindi?

Ama şu anda elini öperek ağlayan bu genç adam imkânsızı becermiş, kendisine hem panzehiri, hem de *Iacopo ile Hocaefendi*'nin ihanet belgesini getirmiş değil miydi?

Belki de kendisi ile birlikte *Raşid* de ihanete uğramıştı?

«Evlât,» dedi, «Allah, sizlere uzun ömür versin. Sultanımız efendimiz ruhunu çoktan teslim etti. Aziz nâşı şu anda

tahnit ediliyor. Birazdan hep birlikte İstanbul'a hareket ediyoruz.»

Raşid şöyle bir sarsıldı. «Peki kızılelma? Sen Piyer ne olacak?»

Karamanlı tane tane konuştu: «Kızılelma'yı yüzlerce yıl öteye tehir ettik evlât. Belki asırlarca sonra o da ancak bir şairin dizelerinde karşımıza yeniden ya çıkar ya çıkmaz. Şimdi zaman Osmanlı'yı kurtarma vaktidir. Padişahımızın ölümünü askerden gizledim, *Sultan Cem*'e ulakla bildirdim. Tez elden İstanbul'a gidip bu hainlerin duruma hakim olmasını önlemeliyiz. Ben hemen bu gece yola çıkıyorum. İstanbul ile Üsküdar arasındaki tüm ulaşımı durduracağım. Bütün iskelelere emir yolladım. İstanbul'dan Üsküdar'a, Üsküdar'dan İstanbul'a geçişi yasakladım.»

«Korkarım bu *Iacopo* ile *Giftos Karpantiye*, *İshak Paşa* ile de işbirliği halinde kifayetsiz, ama muhteris *Beyazıd*'ı tahta geçirmeye çalışacaklar.»

«Sen hemen asker arasına gir ve Venedikli Musevîlerin Padişahımıza karşı bir suikast düzenlediklerini, ama benim zamanında müdahale ederek hem *Sultan Mehmed Han*'ı kurtardığımı hem de sorumluları yakaladığımı anlat. Ben de bu arada İstanbul'a gidip duruma el koyacağım.»

Raşid, hiçbir suçu olmayan Musevî azınlığın bu işe bulaştırılmasına karşı idi. Üstelik böyle bir dedikodu sonunda kendilerine İslâmın hoşgörüsü ile baktığı ve sempati duyduğu Yahudilerin durup dururken haksız yere zarar görmesinden de korkuyordu. Bu nedenle Sadrazam'ın Yahudileri suçlayan dedikodusu yerine, doğrudan Katolik Venediklilere yönelen bir yorum ile askerin arasına daldı, ama zaten çok geç kalmıştı. *İshak Paşa*'nın adamları askeri kışkırtmak için çoktan işe koyulmuşlardı bile...

Bir yandan Yahudilerle işbirliği yapan hain *Karamanlı*'nın *Sultan Cem*'i tahta geçirmek için Padişah'ı öldürdüğünü yayıyor, öte yandan da *İshak Paşa*'nın, *Şehzade Beyazıd* tahta geçince cülus akçesini bol tutacağını söylüyorlardı.

Nitekim *Karamanlı*, Padişah'ın tabutu ile gizlice yola

koyulduğunda, *İshak Paşa*'nın adamları çoktan İstanbul'a hakim olmuşlardı bile.

Zavallı *Karamanlı* kendi ayağı ile *İshak Paşa*'nın tuzağına koşuyordu: *Fatih Sultan Mehmed*, sefere çıkarken, yanında istemediği *İshak Paşa*'dan kurtulmak için onu, «İstanbul Muhafızı» olarak görevlendirmişti.

Böylece *İshak Paşa*, Padişah'ın ölümünden sonra yapacağı işleri rahat rahat planlamış, Şehzade *Beyazıd*'ın oğlu *Korkud*'u ruhen, babası İstanbul'a yetişene kadar, dedesinin tahtına vekâlet etmeye hazırlamıştı.

Karamanlı İstanbul'a vardığında *İbrahim* ve arkadaşları çoktan peşlerine taktıkları külhanbeyi takımı ile bir yandan zengin Yahudi evlerini basıp yağmalamaya, öte yandan, «Sadrazamın da kellesini isterük!» diye şamata yapmaya başlamışlardı bile.

Yağmalanan konaklardaki zenginliklerin dedikosu, *İbrahim* ve adamlarının çevresinde çok sayıda Yeniçeri toplanmasını sağlamıştı. Bunların büyük kısmı, ordugâhtan kaçan ve yasağa rağmen İstanbul'a geçen *İshak Paşa* taraftarlarıydı.

Bu kalabalık, kısa bir süre sonra Sadrazam'ın sarayını basıp, zaten kederden çökmüş olan *Karamanlı*'yı linç etti ve yeniden Yahudi mahallelerine dönüp talanı sürdürdü.

Karamanlı'nın linç edilişinden hemen sonra *İshak Paşa* el altından haber salarak, «Evlâtlarım, Osmanlı size minnettardır. Padişahımız *Sultan Beyazıd* İstanbul'u teşrif edene kadar uslu oturunuz ki, cülus akçenizin kesesi büyük olsun» diye Yeniçerileri yatıştırdı.

Otuzüçüncü mektup

RAŞİD'İN MUHASEBE VE MUSAHABESİ

d'Abussion de Calevela *bu son mektup-raporuna bir de dörtlük eklemiş. Ben uzun aramalardan sonra bu dörtlüğün aslında Aşıkpaşazade Derviş Ahmet Aşıkî'nin Fatih'in ölümünü anlatan bir manzumesinden alınmış olduğunu buldum. E. K.*

İkiciler çetesinin hayatta kalan üyeleri toplanmış kendi aralarında açık havada sohbet ederek iç hesaplaşma yapıyordu.

İlk sözü *Raşid* aldı. «Arkadaşlar,» dedi. «Yenildik. Neden yenildik? Çünkü aptal gibi bir sandukanın peşine düştük. Sapık rahiplerin manastırda işledikleri cinayetlerin sırrını çözmeye çalışan engizitör eskileri gibi, sandukanın esrarı ile uğraştık. Oysa bizim görevimiz, cinayet çözmek ya da sanduka açmak değil, devleti kurtarmaktı. Devleti kurtarmak ise ötekinin berikinin peşinde koşarak değil, önce adam olarak, yani önce dünyanın genel şartlarını ve ülkemizin özel koşullarını öğrenip değerlendirerek becerilebilirdi. Evvelâ kendimizi yetiştirecektik. Birey ve grup olarak gücümüzü arttıracak, sözümüzü dinlenir kılacaktık. Bu arada grubumuzu büyütecek, örgütümüze reayadan ve saraydan destek sağlayacaktık. Bunu anlayamadık,» dedi.

Ali, «Raşid, senin şu Karamanlı Hoca için bir çuval inciri berbat ettik. İşimiz sanki Müslümanlar arası hoşgörüyü geliştirmek ve pekiştirmek değil de, Karamanlı *Mehmed Paşa*'nın sadaretini korumakmış gibi davrandık. Ayrıca, devşirmelerin hem gücünü hem de bu İmparatorluk için yap-

tıkları yararlı işleri küçümsedik. *Giftos Karpantiye* mel'unu hepimizi hem yanılttı hem aldattı. Allah vere de Padişahımızı izleyen vakanüvis efendiler bu olup biteni doğru dürüst kaydetmiş olsalar,» dedi.

Raşid, «Valla vakanüvis efendiler ne derler bilmem, çünkü bunların hepsinin diviti bir devlet büyüğüne satılmıştır, ama bak şair efendi ne yazmış...» dedi:

Tabibler şerbeti kim verdi Hâna
O Han içti şerbeti kana kana
Ciğerini doğradı şerbet o Hânın
Dedi niçün bana kıydı tabibler

«Bir şairin gördüğü gerçeği vakanüvisler görmezse ben ne yapayım?» diye ekledi.

Ve yürüdü gitti...

Gittiği yol onu tarihin karanlıklarına mı götürdü, yoksa geleceğin aydınlığına mı? Bu soruya da, Calevela'*nın kitabının satış rakamları ışık tutacak herhalde. E. K.*

TEPKİLER

YAYINEVİ'NİN NOTU

Kitabın birinci baskısı üzerine yayınevine ve yazara yazılmış olan mektuplardan dolayı yayınevimiz ve yazar hiçbir sorumluluk kabul etmez! Mektupların ahlaki, edebi ve hukuki sorumlulukları bütünüyle mektup sahiplerine aittir.

Nitekim yayınevimiz, mektupları aynen yayınlamanın dışında, metinlere ve hattâ imlâlara hiçbir müdahalede bulunmamıştır.

Sayin Editör,

Bir İspanyol'un İngiltere adina casusluk yapması söz konusu değildir. Ayrica arsivlerimizde yapilan arastirmada *D'Abussion de Calevela* adinda bir devlet memurunun kaydina da rastlanmamistir.

Bu hususun Türk yasalari gereğince kitabin gelecek baskilarinda aciklanmasini rica ederim.

(Herhalde tam Ortak Pazar'a girmek istediğiniz bu sirada bir Avrupa Toplulugu üyesi olan İspanya'yi kizdirmak istemezsiniz.)

İspanyol Büyük Elçiliği
Kütüphane Müdürü
Dolores Del Rio

Sevgili Kardeşim Erol,

Emre Kongar'ın son kitabında tarih açısından çok hata var. Mesela, Papa Beşinci Nicolaus'dan, doğrudan doğruya Papa İkinci Pius'a atlamış. Halbuki arada 4 yıl süreyle, 1455-1458 yıllarında papalık yapmış Üçüncü Calixtus var. Bu yanlışın ilk yapılacak yeni basımda düzeltilmesini dilerim. Ayrıca isimleri okunduğu gibi Türkçe yazmış olmasını da yadırgadım!

E. Amiral
Ergin Tarihsever

Sevgili Hocam,

«Çok satan» kitap (bestseller anlamında kullanıyorum) yaziyor gibi yapıp gene tarih ve sosyoloji dersi vermişsiniz. Tabii bu arada her zaman olduğu gibi ince ince dalganızı da geçmişsiniz.

Sevgi ve saygılar

Eski asistanlarınızdan
Serdar Cefalıoğlu

Bay Erol Erduran,

Emre Kongar'ın ahlaksızlık ve seks manyaklığı dolu kitabını dehşetle okudum. Hele o işkence bölümü: Tam bir müstehcenlik örneği; sado-mazohizmin şahikası: İskence içinde orgazm! Aman Allahım ne kadar muhteşem bir pornografi. Bu kitap derhal yasaklanmalı!

Müstehcenlikle Mücadele Kurulu Asbaşkanı
Rebia Alık

Yazarın notu: Bir metnin okuyucunun zihninde bazen yazarı tarafından hiç amaçlanmayan birtakım çağrışımlar yaptığını herkes bilir. Nitekim bu olay doğaldır da. Fakat yukardaki gibisine ilk kez rastlıyorum. Ne diyeyim: Allah sapıkları ıslah etsin! E. K.

Sevgili Hocam,

«*Hocaefendi*» adlı romanınız «*Güliver'in Seyahatleri*»nden sonra yazılmış en başarılı 'toplumsal hiciv'!

Sizden zaten bunu beklerdik.

Hacettepe 1974 Sosyal Çalışma
Mezunlarından bir grup adına
Sadık Okuyan

Emre,

Bir Başeser! Gerçek bir şahaser. Bir saçmalık harikası. Derslerindeki saçmalıklar bile bu kitabın yanında hiç kalır. İyi ki böyle bir kitap yazdın da, ne mal olduğunu herkes anladı.

M. Ç.
Bilkent Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi
(Sen kim olduğumu bilirsin)

Sn. Kongar,

Giftos Karpantiye'nin kim olduğu açık! Peki günümüzün Yakup Paşa'sı kim?

Bir okuyucu

Sevgili Hocam,

Son kitabınızı, yani ilk romanınızı okurken, birden kendimi üniversite sıralarında yine sizi dinliyor gibi hissettim.

İlk duyulduğunda kimi zaman kışkırtıcı derecede aykırı, kimi zaman «malumu ilan» sanılacak kadar sıradan, ama mutlaka ve mutlaka sonradan üzerinde düşünülmeye değer sözler... Üstelik bu kez yazılı. Yani «yahu şöyle mi demişti» veya «böyle mi söylemişti» diye tereddüt etmeye, arkadaşlarla tartışmaya gerek de yok!

Kitabı okurken kasıklarımı tuta tuta gülmedim, ama yine de son yıllarda okuduğum en güzel mizah kitabı olduğunu söyleyebilirim. (Tabii üzerinde ikinci kez düşündükten sonra. Yoksa ilk okunuşta sıradan bir tarihi macera romanı izlenimi veriyor.)

Ellerinizden öperken, bizi üniversite dışında da aydınlatmayı sürdürdüğünüz için şükranlarımı sunarım.

Gülümser Unutmaz
EDPA Tekstil Ürünleri
Pazarlama ve Halkla İlişkiler Müdürü

Remzi Kitabevi İstanbul,

Sayın yazar ebced hesabını anlattığı bölümde «sayı» ve «rakam» terimlerini daha doğrusu kavramlarını çok güzel ve birbirinden farklarını çok belirgin biçimde vurgulayarak kullanmış.

Tebrik ederim.

Şinasi Lisesi
Matematik Öğretmeni
Haldun Rakamsever

Muhterem Naşir,

«Hocaefendi'nin Sandukası» adlı kitabın muharriri beceriksizliğinden dolayı birbirine karıştırdığı ebced hesabındaki yanlışların suçunu kitabın zavallı kahramanlarından Halil'in cehaletine bağlayarak işin içinden sıyrılacağını zannediyorsa da o devirde bırakınız medrese talebesini, mahalle mektebi mezunları bile bu hataları yapmazdı.

Mütekait Hendese Hocası
Abdülmuttalip Riyazî

Emre Hoca,

Sandukanın kapağım açan şifre bu hesapça Hacer'in yanlış yazılışı karşılığı olan ha: 8, elif: 1, cim: 3, he: 5, rı: 200 mü oluyor? Peki 200'ü nasıl çözdüler?

Canan Keskincan S.

Yazarın notu: Ebced hesabı, *Halil*'in imlâ bilmezliği yüzünden sonuç vermemiş. Şifre, sizin de belirttiğiniz gibi elif ve he' nin de katılmasıyla çözülüyor. Biliyorsunuz ebced hesabı toplamaya dayalıdır. Bu harflerin karşılıklarını da toplarsanız 217 ediyor. Yani asıl anahtar 217 imiş. *d'Abussion de Calevela* sandukanın açılışını ya anlatmamış, ya da o mektup-rapor kayıp. E. K.

Sayın Kongar,

Sizin gibi Türk Dil Kurumu Bilim ödülü almış bir bilim adamına, bu denli çok eski terim kullanmayı yakıştıramadım.

Saygılarımla.

Ahmet Öztürk
Eski TDK üyesi

Muhterem Kongar Kardeşim,

Tarihe ve Osmanlıya müstenit bir kitapta bu kadar fazla öztürkçe uydurma kelime istimalinizi hiç münasip bulmadığımı arzederim.

1980 sonrası kurulan yeni
TDK üyesi

Sevgili Emre

Kitabında eski ve yeni Türkçe terimleri birarada, tam bir dil cambazlığı ile çok güzel kullanmışsın. Öyle ki, insan aynı anlama gelen eski ve yeni kelimelerin aynı cümlede kullanılışını bile hiç yadırgamıyor.

Romanını, dilimizin zenginleştirilmesi açısından ciddi bir adım sayıyor, gözlerinden öpüyorum.

Cemal Nadir Lisesi Edebiyat
Öğretmeni
Reha Orta

Sayın Emre Kongar,

Edebiyat Hocamızın verdiği bir ödev gereği kitabınızda aynı anlama gelen ve aynı cümlede kullanılan bazı eski ve yeni terimleri aşağıda örnekleriyle gösterdim.

«.... hiçbir *yakınma* dile getirilmemiş, hiçbiri *şikayet* etmemişti.»

«Eğitim ve eleştiri, grubun ilerlemesi için *şarttı*, bir *önkoşuldu*. Kendi kendini eleştirmeyen insan da, grup da gelişemezdi ki.»

«Bir liderin liderliği normal zamanlardan çok *bunalım* çıktığı zaman, *buhran* anında belli olur.»

«Sadık izleyici, lider ne yaparsa onun davranışını *izleyen*, onun yolunu *takip* eden demektir.»

«... arkadaşlarını *davet* ediyorlar, öte yandan İstanbul'un dört bir tarafına *çağrı* yollayarak...»

«Ne yapalım bir süre *dayanacaktı* bu kızın *tahammül* edilmez yalanlarına.»

«Hem ben onu, en *tesirli* macundan bile çok *etkiliyorum.*»

«Hem kışkırtıcıyı makasa alacak *biçimde,* hem de bütün kapıları tutacak *şekilde* duracağız avluda.»

Sayın Kongar, yakında okul gazetesi için sizinle bu konuda röportaj yapmaya gelmek istiyorum.

Saygılarımla.

Şevket Yılmaz
Ahmet Cemal Lisesi
III D sınıfı öğrencisi

Sayın Yetkili,

Yayınevinizin bastığı «Hocaefendi'nin Sandukası» adlı kitap harika bir tarih anlayışını yansıtmakta ve bize bugüne kadar tarih adı altında öğretilenlerin ne kadar boş olduğunu çok güzel vurgulamaktadır.

Bundan sonra tarih derslerinde öğrencilerime ders kitabı olarak bu romanı okutacağım.

Böyle bir kitabı bastığınız için sizi kutlarım.

Şanlıkaya İlkokulu
Öğretmeni
Ali Caymaz

Sayın Hocamız, kitapınısda Kaykabus adlı âlimden aktardığınız af bölümü çok doğrudur. acaba muhterem büyüklerimiz bir genel af düşünüyorlar mı bugünlerde. kardeşimiz raşid'in fikirlerini onlara da yollasanız acaba bir yararı olur mu?

Buca Kapalı Cezaevi
E koğuşu adına
Halim Pekselim

Ey gafil muharrir,
aklın sıra Keykavus'un ağzından egzistansiyalizm denilen varoluşçu felsefeyi okuyucuya yutturmaya çalışmışsın ama, gerçek İslam tefekkürünü bilenler bunu yemezler.

İbrahim Karaçalan
İlahiyat Fak.
3. sınıf öğrencisi

Sayın Hocam,

Keykavus'un ağzından Marksist felsefeyi anlatmanız çok güzel ama kim anlar? Bu arada varoluşçularla dalga geçmenize bayıldım.

Feryal Çınarlı-Çokbilmiş
(Eski bir asistanınız)

Sayın Kongar,

Yeni kuşaklara İslam düşüncesi ve felsefesi bundan güzel anlatılamazdı.

Sizi kutlarım. Romanınızı derslerimde başvuru kitabı olarak kullanacağım.

Doç. Dr. İrfan Düştevar
Özgür Üniversite
Din Bilimleri Fakültesi
Dekan Yardımcısı

Sayın Erol Erduran,
Remzi Kitabevi Cağaloğlu İstanbul

Sayın Erduran,

Beni gerek «*Gündem*»deki, gerekse «*Gündem*» battıktan sonra «*Sanat Dergisi*»ndeki yazılarımdan tanıyacaksınız. Adım *Sakıp Özben.*

Geçen gün Necla, Emre Kongar'ın romanını verdi. «Al oku bak, mizah nasıl yazılırmış öğren» dedi.

Tabii ben bu sözleri *Necla*'nın *Emre Kongar*'a olan genel hayranlığına ve bana olan genel eleştirel tutumuna bağlayarak fazla üzerinde durmadım.

Kitabı okudum. Çok beğendim. Mizahtan çok bir macera romanı. Biraz tarih, biraz da felsefe yapmış. Ama hemen belirtmeliyim ki ben daha iyisini yazabilirim. Yani roman olarak da tarih olarak da, felsefe olarak da daha iyisini yazabilirim demek istiyorum. Çünkü denemeler olarak zaten hiç fena yazmadığımı *Necla* bile kabul ediyor.

Acaba ben de günümüzü eleştiren böyle bir allegorik tarihî taşlama yazsam, basar mısınız?

Yalnız cevabınız olumsuz olursa bunu lütfen *Azmi*'nin ve *Necla*'nın anlayamayacakları bir biçimde bildirmenizi rica ederim: Mesela *Hürriyet Gazetesi*'nin küçük ilanlar bölümüne «*Sakıp Özben*'in eski kitapları koleksiyon için satın alınır» diye bir ilan verirseniz ben, reddettiğinizi anlarım.

Saygılarımla

Sakıp ÖZBEN

Sevgili dostum,

İslam felsefesi, egzistansiyalizm ve Marxizm arasındaki sentez denemeniz sizi, Türkiye'nin düşünce tarihinde özgün bir yere oturtacaktır.

Bugüne kadar Türk Sosyolojisine yaptığınız hizmetlere ek olarak Türk felsefesine yapacağınız katkıları da bekliyoruz.

Cem Emre Pekcesur
Felsefe Sevenler Derneği
Genel Sekreteri

Bay Emre Kongar,

Felsefe ciddi iştir. Böyle bir saçma sapan roman çerçevesinde, saygın bir sistematiğe sahip olan üç ayrı felsefe ekolünü, yani İslam'ı, Marxizmi ve Egzistansiyalizmi, kulaktan dolma, yarım yamalak bilgilerle bütünleştirmeye çalışmanızı bugüne kadar oluşturmuş bulunduğunuz ciddi bilimadamı ve araştırmacı kimliğinize yakıştıramadım.

İlahiyat Fakültesi
Felsefe dersi öğretim üyelerinden
Nimetullah Gözübağlı

Sn. Kongar,

Kitabınızın kilit noktası olan ebced hesabına dayalı şifrenin Halil tarafından yanlış hesaplanmış olması mümkün değil. Çünkü Halil bir medrese öğrencisi. O dönemdeki bir medrese öğrencisinin «Hacer» gibi imlâsı son derece basit bir kelimede yanlış ebced hesabı yapması hiç de mantıklı ve inandırıcı olmamış.

Siz galiba kendi döneminizdeki üniversite öğrencilerinin seviye düşüklüğüne bakarak Osmanlı suhtelerini de küçümsemek gibi bir hata yapmışsınız.

Mantık öğretmeni
Lütfü Külyutmaz

Sayın Erol Erduran,

Ben bu Emre Kongar'ın babasını da, annesini de tanırım. Gedikpaşa ortaokulunda annesinden Türkçe, Pertevniyal lisesinde de babasından felsefe okudum.

Annesinin çok dini bütün olmasına karşılık, babası tam bir ateist idi. Duyduğumuza göre önceleri babası da beş va-

kit namaz kılarken, sonra felsefe okuyunca itikadını kaybetmiş.

Eh, işte öyle bir anne-babadan yetişen adamdan böyle bir kitap çıkar: Ne mutekit, ne münkir, ama sapına kadar sorgulayıcı, yani agnostik!

Emekli Muhasebat Umum
Müdürlerinden
Hayrullah Sorguç

Sn. Erduran, bu Kongar sizi de aldatmış. Çünkü bu d'Abussion de Calevela'nın mektupları safsatası baştan aşağı bir yalan. Nereden mi biliyorum? Açın bir takvimi de bakın bakalım 1968 yılında Şubat 29 mu çekmiş? 29 çekmişse o gün Cuma mı? Bir bilimadamı olduğunu iddia eden yazar, kendi uydurduğu metni bulduğunu söylediği gün hakkında bile tutarlı bir yalan uyduramamış.

Emin Okyay
Lise I-II ve III
Tarih kitabı yazarı

Hamiş: Sizi merakta bırakmamak için ben söyliyeyim: 1968 yılının Şubat ayı gerçekten 29 çeker. Çünkü 1968 «artık yıl» dır. Ama 1968 yılının 29 Şubatı Cuma değil, perşembe günüdür.

Açıklama

Kaynağı *Herakleitos*'a dayanan ve bu düşünürün «aynı nehirde iki kez üst üste yıkanılmaz» sözü ile simgelenen «Diyalektik» felsefenin ve düşünce yapısının eski Yunanlı filozoflar aracılığı ile zaman zaman ve yer yer İslam felsefesini de etkilemiş olduğu doğrudur.

Emre Kongar'ın romanı bu gerçeği vurgulamak bakımından dikkate şayandır. Fakat aynı kitap Marxist Diyalektiğin temellerini *Keykavus*'un kitabında aramak gibi dinsel bir şövenizm hatasına da düşmektedir.

Saygılarımla
Biriktirim Dergisi Genel Yayın
Yönetmeni
M. Çokbilir

Not: Dergimizdeki bir eleştiri yazısında yer alan bu açıklamayı kitabın ikinci baskısında yayınlamanızı rica ederiz.

Sayın Hocam,

Benim gibi, Müslümanlarla Marksistler arasında ittifak kurma çabasında olanlar, sizin bu güzel kitabınızı okumalı ve «*ikiciler çetesinin*» «*Kabusnameyi*» kutsal kitapları ittihaz etmiş olması gibi sizin romanınızı, oluşturmaya çalıştıkları ittifakın kutsal kitabı yapmalılar.

Gülgün İttifakçıoğlu

Sevgili Emre,

Son romanında Marksistlerle müslümanların nasıl uzlaşmaz çelişkilere sahip olduğunu allegorik düzeyde pek güzel anlatmışsın. Bu saçma ittifakı engellemekte işlevsel olursan, tarihî bir görev başarmış sayabilirsin kendini. Yaşasın Atatürkçülük!

Tebrik eder gözlerinden öperim.

Ş.T.L. 1959 mezunu
sınıf arkadaşın
Ata Hiçerimez

Bu roman, bir zamanlar saygın bir bilimadamı olan yazarın da artık, eskiden şiddetle karşı çıktığı arabesk kültüre boyun eğdiğinin acıklı bir kanıtıdır. Üzüntüyle karşılıyorum! Kitap ne kadar çok satarsa benim üzüntüm de o kadar haklı olacaktır.

Keşke Emre Kongar kimsenin okumadığı bilimsel kitaplarını yazmayı sürdürse ve bilimsel seçkinliğini korusaydı.

Türkiye Yazarlar Sendikası
Genel Yazmanı
Demirkaş Seyhun

Sayın Kongar,

Kitabınız tutarsızlıklarla dolu. Örneğin kitabın bir yerinde Giftos Karpantiye'nin «esrardan gözleri kaymıştı», bir başka yerinde ise «çektiği afyonla sızıp gidiyordu» diyorsunuz. Bu adam esrarkeş mi, afyonkeş mi?

Hasip Eğilmez
Eczacılık 3. sınıf öğrencisi

Sayın Emre Kongar

Sanki kompütürle düzenlenmiş gibi, kitabınızdaki bütün olaylar, tarihler ve kişiler bir saatin hassas çarkları gibi birbirine uymuş.

Tebrik ederim.

Nilüfer Çokgirgin
Bilkent Üniversitesi
Bilgisayar Mühendisliği
Master öğrencisi

Not: On ve altmış tabanlı sayıları anlatırken, bir de kompütürün temelinde yatan iki tabanlı sistemi açıklasaydınız çok sevinirdik.

Sevgili Emre,

d'Abussion de Calevela'nın mektuplarını yayınladığını görünce çok sevindim. Ellerine sağlık.

Anlattığın o 1968 Şubatı'nın 29'una rastlayan Cuma günü, senin arkandan dükkâna gelen *Mete Tunçay* da kutuyu karıştırdı ve daha pek çok el yazması keşfetti. Bu arada «Aslan bey, bakın, şunlar galiba Emre'nin elindekileri yazan adamın başka mektupları...» diye bana bir tomar belge uzattı. Ben de o tomarı rafa kaldırdım, belki uğrarsın diye. Ama son uğradığın gün de dahil, her seferinde onları sana vermeyi unuttum. Şimdi kitabını okuyunca, tekrardan aklıma geldi. «Aman unutmadan şunu Emre'ye bir yazayım» dedim. Bir daha dükkâna geldiğinde ben yoksam bile Yakup'tan alıver. Unutma.

Sevgiyle gözlerinden öperim.

Aslan Kaynardağ
Elif-Kitabevi
Sahaflar Çarşısı
Beyazıt

Sevgili Emre,

Hacettepe'den ayrıldığın yıllarda bir roman yazacağını söylemiştin.

Giftos Karpantiye'nin kimi temsil ettiği açık. Ama Hiram Ağa, Filip Hoca, Dilruba, Mahpeyker, Raşid, Doğan, Halil, Oruç, kimlere karşılık bir türlü çıkaramadım.

Sevgilerimle.

Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Halil Pekcahil

Sayın Hocam,

Göbek adınızın Reşit olduğunu hatırlıyorum. Yoksa Raşid siz misiniz?

Sevil Güvezne Hiçunutmaz
1968 Sosyal Çalışma
mezunlarından

Cinayet, aşk, serüven, esrar.

İslâm, Egzistansiyalizm, Diyalektik.

Medrese öğrencilerinin kurduğu gizli örgüt.

İşkence ve entrika. Rakamların sırrı.

Bütün bunlar, ünlü bilim adamı Emre Kongar'ın,
tarihsel roman biçiminde kaleme aldığı,
toplumsal eleştiri alegorisinin ögeleri.

Keyifle okuyacaksınız.

ISBN 978-975-14-0144-1

9 789751 401441

9,00.-YTL